

9039 (477)

Ф 33 БІБЛІОТЕКА УКРАЇНЦЯ

Дмитро Федоренко

МАТЮРЕ СВА КЛІЄВА ШЕТЬ ВЕСВЕ РЗИ О ПОДВІГО РАТНОІ

747

"ВЕЛЕСОВА КНИГА"

найдавніший літопис України

ВЛЕСКНИГЪ СЪ ЧУ ПЪ ЧУ НЪ ЧУ ШЕ ЧУ ХУ КІ Е ФЪ СІ Е ПІ РІ БЕСІ ЦІ СІ АІ
 ВЪ НДІ ВРМЪ НДІ БІ ТМ ЕНЪ ІА КЪ ВІА БІ РІА ДІ А Е І К Е РЪ Ч Е НІ А Ф О ЦЪ В Р І
 А ТІ І Ч Р Е Н І Д В І Д В І Д Р Е Т М С І Т Д І А К Р І А К Р І В Е Т М І А Д В Р О Т
 О Н І Р І Т І О В О С Т О Ч Н І Б Х Л О Н І Д Н Е І М Ч У М Е Н Ж І П Р О Ч Р Е С І Т І К М О Л І А
 Б У І А Г О П R S P O S E H E S P P Z E Y C L O K E P Y S T O C A M A P O Y T P A M A P E
 Д І А П Ч М Ч І З М Л Е Н О Т А К О Б І А Ж К Е А О П Т А І С Е Р О Р Е Н Д К М Е З Е Н І Г
 І А М Е М О В Р Ж Е Т Е S E C E B O M K H A Y P E M O T Ч І В Л Е С О Т А П Е Н Е С Т І
 К Е М Ч Р Р Е Д Е Х М С Е Н А І М Б М О Д І В З Е Н І Ц І Т І А М Ч Р О С М О Х О Я
 Б У Н Д Е Б І Р К Л В Е Н В Ж Д І Н О І Н З І П Р Ш Е Д В Е Р О І А О О В Е К О Т
 Р Ч Е Н О С Е І К Ч Д Б С Н Д Ц О Т І Т Е П Р Ч Е Н Д Ч Е Н З О В Р Ц Е Т S E

БІБЛІОТЕКА УКРАЇНЦЯ
Дмитро Федоренко

39(477)
Ф 33

- Н

640929

4261 КОД

ВЕЛЕСОВА КНИГА

Найдавніший літопис України
Навчальний посібник з українознавства і
рідної літератури

*Величезна книга
Тавлу Івановичу
Ще велику
цифрову, з
метою видати
це - найбільше
на багатьох мов*

Видавництво "Бібліотека українця"
Київ-1999

Федоренко Д. Т. "ВЕЛЕСОВА КНИГА" —
найдавніший літопис України.
Навчальний посібник з українознавства і рідної
літератури. —
Київ: "Бібліотека українця", 1999.

Видавець Микола Ляшенко

Дослідження виконане в Науково-дослідній
лабораторії з проблем педагогіки національної
школи України Криворізького держпедінституту
(науковий керівник професор О. О. Любар)
і призначене всім, хто цікавиться давнім минулим Украї-
ни та її пам'яткою писемної культури
— "Велесовою книгою".

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор Ю. Д. Руденко,
доктор філологічних наук, професор А. В. Козлов,
кандидат філологічних наук, доцент Ф. З. Яловий

Для всіх, кого хвилюють відповіді на запитання:
— Хто ми такі? Чиї ми діти та онуки?
— Хто наші пращури?
— Де витоки нашого народу?
— Яку таємницю відкрили для нас дерев'яні
сторінки писемної пам'ятки доолегової доби?

Редактор М. А. Шудря

ISBN № 966-7419-38-X

© "Бібліотека українця", 1999

Тир. 1000. Зам. 2768. Віддруковано у видавництві "Київська правда".

КНИГА КНИГ — БІБЛІЯ І ТЕ, ЩО БУЛО ДО НЕЇ...

Передне слово

О свята, невідома і така знана Бібліє!

Ти осягаєш віруючих різних конфесій — іудейської і християнської релігій, хвилюєш розуми визначних учених всіх епох, народів і континентів... І як то добре, що нині її може мати кожна сім'я, й не лише канонічний текст, а й, так би мовити, різного призначення: для дітей і молоді, перекладену й викладену рідною, старослов'янською, чи якою іншою мовою, що оприлюднені багатьма зарубіжними й вітчизняними видавництвами та релігійними центрами із вивчення Біблії.

Нагадаємо, що саме слово "біблія" давньогрецького походження, означає "книги", "зібрання книг", "бібліотека". Біблія, як відомо, складається із Старого завіту (П'ятикнижжя Мойсея, 16 книг Ісуса Навина, Суддів, Рути та інших, семи так званих книг поетичних, 19 книг пророків, Нового завіту — Євангелії від Матвія, Марка, Луки, Йоана; Діяння апостолів, Послання та Одкровення).

Народи світу, зокрема й українці, у своїй творчості не раз використовували книгу книг.

— Хочеш правду знати — прочитай Біблію.

— З Біблією заприятелювався — в житті зміцнився.

— Свята серед святих, книга серед книг, мудрість серед мудрості, що то за диво? (Біблія)*

Залишимо осторонь зламани списи навколо вічної проблеми авторства окремих книг Біблії — навіть таких всесвітньо визнаних авторитетів і знавців тексту святини, як голландський філософ Д'Акоста Уріель (XVI ст.), італійський філософ Джордано Бруно (XVI ст.), французький філософ Вольтер Франсуа-Марі Арусе (XVII-XVIII ст.) та цілої низки інших дослідників, — зупинимось на питанні часу створення цієї вселюдської пам'ятки культури.

Найвірогіднішим видається твердження, що "Біблія була написана і складена впродовж близько 1600 років і була завершена майже 2000 років тому"

Найдавнішими уривками з Старого завіту вважаються переможна пісня Девори з V розділу книги Суддів та надмогильна пісня Давида на смерть Саула та його сина Іонафана (II кн. Царств, 1, 17 і далі).

Хто бодай на мить засумнівається, може відкрити ці тексти й переконатися, що мовиться про події, які колись відбувалися в землях іудейських, що дійовими особами були ізраїльтяни різних родів і племен, що ці та й усі наступні книги Біблії, м'яко кажучи, дуже й дуже віддалені від земель, де виникла і процвітала праукраїнська людність.

* Тут і далі наведені висловлювання друкуються вперше.

** Жизнь — как она возникла? Путем эволюции или путем Сотворения? — Нью-Йорк, 1985. — С. 199.

Неупереджені спостереження засвідчують, що історії людства відомі первісне малюнкове письмо (бл. 3500 р. до Р. Хр.), прямокутне малюнкове (бл. 3000 р. до Р. Хр.), архаїчні шумерійські написи (бл. 2800 р. до Р. Хр.), давньовавілонський клинопис (бл. 800 р. до Р. Хр.), нововавілонські писемні знаки (бл. 600 р. до Р. Хр.).

Загальновідомо, що єврейські племена іуда та ізраїль з'явилися на так званій "землі обетованій" Палестині, що належала племені філістимлян десь у XIII ст. до Різдва Христового і звалися ті поселення Ханааном, а вся країна перебувала під владою єгипетських фараонів. У скороченому вигляді це й становить історію семітських племен до біблейських часів.

Запис усних народних творів у євреїв (дослівно: "сини Євера", люди "з-за ріки") започатковано наприкінці другого або на початку першого тисячоліття до Різдва Христового, коли ними було запозичено писемність у фінікійців. Багато тих книг не дійшло до сьогодні: неблаганний час не зберіг праукраїнських і давньоукраїнських писемних пам'яток. Але людська свідомість відклала в собі розповідні й пісенні твори, давні билиці (типу епосу чи билин), й вони передавалися з покоління в покоління.

Тож до Біблії включено канонічні (освячені церквою) давні твори з П'ятикнижжя Моїсея (Буття, Вихід, Левіт, Числа, Второзаконня). У Біблії згадуються книги, що відомі лише з назв, а їх тексти канули в Лету ("Книга війн Ях-

ве”, “Книга Доблесного”, яка має й іншу назву “Книга Пісень”). Усі ці твори з’явилися з-під руки переписувачів ще за царів Давида й Соломона (X ст. до Р. Хр.).

Десь в IX, можливо, у VIII ст. до Р. Хр. в іудеї існували книги “Яхвіст” та “Елохіст”, написані послідовниками богів Яхве та Елохім, схожі за змістом до історії всесвіту, людства і єврейського народу.

Перші початки монархії Ізраїля, набожно-го життя розкрито у книгах Самуїла, а ще там показано й сумні наслідки вчинених гріхів. У двох книгах Царів висвітлено царювання Соломона, розпад царства, мале царство Юди аж до падіння Єрусалима за Навуходносора... Всі інші книги Біблії так само про народ іудейський, народ ізраїльський, Богом обраний...

Хай знає сучасний мій народ, що ще задовго до хрещення Київської України-Русі, ще до винаходу рівноапостольними Кирилом і Мефодієм слов’янської абетки (власне, письма, запозиченого з праукраїнської культури — цивілізації), давні українці задовго до них мали власний алфавіт (та ще й не один, бо лише трипільська культура відома двома звуково-буквеними письменами, а це ж за 5000 років до Р. Хр., ще до славнозвісних давніх цивілізацій із своїми малюнковими, клинописними та ієрогліфічними пам’ятками).

І як не дивно, Праукраїнська цивілізація, її людність, а потім і давні українці мали усні твори, сюжети яких так подібні до давньоіндійських міфів і легенд, шумерських пісень

і гімнів, давніх ассірійських переказів та віршованого епосу і, що найважливіше, перегукуються з біблейськими притчами, славіями подвигів майже міфічних чи історично забутих осіб, а згодом здобули переклади священних книг своєю розмовною мовою!

Яким же було безмежним і щирим здивування наших далеких пращурів, коли в численних розповідях вони побачили власну історію, звитяги своїх національних героїв, що “перелицьовані й переодягнені” в інший нарід, запозичені іншими землями.

Здавна існувала самобутня світова цивілізація Праукраїнців, її культура, високо розвинена й ні на яку іншу не схожа, однак вона мала значний, прямий і опосередкований вплив на всі інші суспільно-державні утворення давнього світу.

І підтвердження тому — першоукраїнський літопис, відомий вченим під назвою “Велесова книга”, про яку й піде мова і якій славу проспівано сучасними словами...

Практикум № 1

1. Уважно прогляньте рядочок тексту початкової дощечки-сторінки “Велесової книги” (в оригіналі текст не розбивався на слова, а йшов суцільними рядками), знайдіть букви, які ви можете “розпізнати”, та спробуйте прочитати слова.

2. Під рядком подано його транскрипцію (напис) знаками сучасної мови. Прочитайте і спробуйте перекласти самостійно.

Влес кнго сгу птчемо бгу ншемо у кие бо
есте прибезща сила

Влес кнго сгу птчемо бгу ншемо у кие бо
есте прибезща сила

3. Порівняйте Ваш переклад із поданим текстом: “Велес-книгу” сю почтемо Богу нашому, який бо есть прибіжища сила”.

Подумайте, про що свідчить присвята “Велесової книги” Богу нашому? Обґрунтуйте свою думку.

4. Прочитайте таблички (сторінки) “Велесової книги” №№ 1-4 за публікацією газети “Світло оріяни”, 1995. — №№ 1, 2, 3, 4, 5, 6 і складіть докладний план змісту табличок (про що мовиться в них) і окремо випишіть давні наші імена, які зустрінете в тексті. Залиште місце для наступних записів.

І ЧАСТИНА

ВЕЛЕС-КНИГА

“Наша спадщина”

1А

Це собіособство наше причиною було, яке своїми словами обрахованими діє. І тому кажу воістину добре родам нашим, щоб не брехали одним, а правду казали другим. О первій незгоді нашій повідаємо, а про князя знатного імені, той бо Кіська такий. Отой веде родичів у степах зі скотиною своєю на південь і там, де сонце сяє, перебував. І прийшов до нього отець Орь і так до нього каже: “Обидва ми маємо дітки, і мужі, і жони, і старших; маємо боронити од ворогів. І так кажу, аби племена ваші дали вівці свої і скотину до нас і будемо племено єдине. От боги допоможуть нам і зазнаємо долі аж поки віки віків”. Околище гудіти почало, бо ті кажуть — погано з’єднаним, також і інше говорили. І от отець Орь одвів стада свої і люди од них і повів подальші і каже: “Тут збудуємо город”. А то голинь була, яка є голий степ і тільки. І Кісько пішов проч і себто повів людь свою деінде, щоб не змішалася з людьми отца Оря, а ці тієї старше. І так зробивши, на землях тих осіли. І так Кіська одійшов з людьми і утворив землю іншу, і там сиділи вони. І так почали одмежовуватись ті обое. І так рядили, будучи чужі одні другим. Всякі по-

житки і сили мали, не перечили одні другим. І був Кісько той славний, і люди отця Оря славні, бо ж слава боротьби текла ними, і поле знало їх, як стріли і мечі знають себе.

1Б

Та ось прийшли Ізви до краю його і почали скотину захвачувати. І ось Кісько пішов на них. Перший раз одігнав, і другий раз було одігнав їх. Самі ж люди, будиши п'яні, покормища тії їли багато і послули. І люди полягли од мечів. І ось говорить отець Орь: "Як мертві вщерть напилися, так і тії повпиваються радощами своїми і їжа придержить їх". Себто обурилось сердце Ореве і закликав родичів піддержати Кіська і людей його. І ті коні посіддали всі, і кинулися на Єзів (Ізви), і били по них так, що розтрошені були і втомлені відійшли до себе. Маючи силу докупи, а не інакше, не можуть одоліти нас тії. Бо ті степи не віддамо обидва, бо ж ми є русичі і собі славу маємо визнану ворогами, які зазіхають на нас, а бачучи життя наше, спокусу мають до братень наших, сріблом прикрашених, і із гончарських горшків споживані просини з бараниною. Життя наше в степах є до кінця нашого. А нужденні поки світа не мають нам розказувати про інше життя. Се бо слова наші істові суть, а їхні лузні, бо лузь говорять і її мають.

2А

Переказано є од старих часів, що маємо успільнитись з іншими і створити силу велику, відродити маємо Рускень нашу на голині, і три сотні городів і сел огниць дубових димітимуть там, і Перунь наш і земля. Бо ось птиця Матрства співає про дні тії і где вона на часи з іншими,

які повертатимуть кола Сварожі до нас, і часи тії завше ідуть до нас. Говорить Матрства, що як будемо боронити землю нашу ліпше Вендів, які пішли на западь сонця і там перед ворогами землю орють і хибну віру мають, удержимося на ній. Боровинь бореться, бо єсть сильний, а людь та віру йме на словах тих. А ми не є оглушені, обезумлені і вірити не маємо, доки побачимо: ще Венди вертатимуться до земель наших у степи древні і глядітимуть іще почорнілі, як бідні, од ходу від П'ятиріччя і Кільбова праворуч, одщеплені од нас. І та вся птиця говорить, як огонь жару поносячи до нас, і головою порушує, та то є гребінь її. А богів купальте і Даждя шануйте, бо ж оті землі будуть розвержені і коні поглинені, як ізів'януть синове. Тії коні тримаються богами. То боги у степу цьому нашу дають осадь-бам їх. Се маємо слухати, а не за часів Антів. І тії Анти одрізували мечем багато разів, поруйнували дома твої, бо ж домів чужді не будують іншим.

2Б

Оце ж бо Орь отець був попереду, а Кій провідничав за Русі, і Шеко проводив племена свої, а Хорев хорви свої. А і землю бо погородили на те, он які то ми внучата богові. Відійшли Хорев і Шех од інших і осілись біля Карпатських гір і там будши, інші городи творили, інших мали соплеменців, інші багатства мали великі, бо вороги не лізли до нас і те текло до Кієградо і до Голуні. Отак розселилися, огні свої палючи до Сварога і жертви творячи благодарчі богам і таке інше.

І ось Кий умер по тридцяти літах владництва нами, а по сьму був Лебедян, що прозивався Славер, і той жив двадцять літ, а потім був Верен з Великограду також двадцять, а потім Сережень десять. І багато одержали вони перемог над ворогами і тьму лиха перенесли з ними. А це прийшло на них, і на нас: то Годи приїхали до степів наших, зло творячи. І ось долю мали праотці наші боротися за життя. Се ж бо стали славні, бо славимо богів. І ось ми по богах внуки Свара нашого і Дажба і також терпіли зло, а тому, що силу маємо велику, то й боронимося велико. Од напасливих Годів більше од шістсот літ, а тут Ілмри нас піддержали і так мали звитяжество над ворогами. Се ж бо тії десятирічно маючи ті велике будуть бороти легко. Хоробрі Оси на них нападати почали. Сірія виробляла іншим зброю іншу, бо ж мечі хряжденські міняла нам за барани й вівці і так ото стеру творила у Сварозі самім.

ЗА

Ось б'є крилами Матрства птиця, бо ж бусурмани йдуть на них, і ті розійшлися, щілину даючи, і такії проходячи не налізли на них. І потекла туга велика по краю нашим, бо доми степові попалені взивають до Сварога, також Жаль плачеться за нас, і кличе Матрства до Вишнього, який дає лісові огонь до огнищ наших. І той прибув з поміччю, і ось отці кинулися на ворогів, і ось Гематьрех відступив, а Годи усілися на Каллицю Малу і пішли до берегів морських. І так землі одержали до Дону. І по той бік Дону ріки є Калка Велика, що є межею між нами і перши-

ми племенами. І там Годи-билися чотириста літ зі своїми ворогами, і тому зайняли ми землю нашу і орали добрі землі еланські, а торгували, міняючи скот, шкури і товщі на срібні і золоті кола і питва поживні в шкурах. І життя наше в тій порі було багате й мирне. І ось Годи налізли на нас ще раз, і була боротьба десять літ, і ось удержали землю нашу. Отак маємо боронитися від ворогів, як ідуть з трьох кінців світу, звідки свята ідуть до нас. І ті свята — перше Колядь, і друге Ярь, і Красна гора, і Овсяна Велика і Мала. І йдуть ті свята так, як муже іде з города до сел огнищанських і якими землями Ірій ходить од нас до інших і від інших до нас.

ЗБ

Тримайтесь, браття наші, плем'я за плем'я, рід за рід і бийтесь за себе на землі нашій, яка належить нам і ніколи іншим, се ж бо ми є русичі, славці богів наших. Співи наші і танці, ігрища і видовища на славу їх. Сеж бо сідаємо на землю і беремо пучку землі до рани своєї і товчем до неї, аби по смерті міг стати перед Марморею і щоб сказала: "Не маю винити того, який є повен землі і не можу його відділити од неї". І боги будучи там доречуть від себе: "Єси русич і пребудеш ним, бо взяв еси землі до рани своєї і приніс її до Нав'я".

У ті часи покою князі вибирались многі на вічах, осібно від князі. І всякі, які того покняження зазнали, звичайні прості мужі і так стоячі землю орали і себто князями були названі дбати про людей, а хліб, і їжу, і всякі пожитки од людей своїх сьогодні мають. Інші

князі полюддя беруть і на синів владу передають, од отця до сина і аж до правнука.

4А

Ось іде зі силами многими Дажбо на поміч людям своїм, і так страхів не майте, бо колись, як і тепер, за нас опікується той, що рядить, як хоче. І ось ждемо по всі дні на те, як маємо... (кілька слів не можна прочитати). Се ж бо Воронзець було місто, в якому усілися Годи, а Руси били їх. І те градо було мале, а також попри те спалене, і прах і попел його вітрами рознесено на всі боки. І місто те оставлено, бо ж земля тая руська є, і тому не зрічется її і не забудете її, там бо кров отців наших лилася, і так це ми по правду домагаємось за той Воронзенць. Його слава тече по Русі, і тую Сворг чує; тую голосити на сім сил маєте, на кінці одержите його, о руси гойні! Бо це ж і оренги і руги мають давати на князів зі своїх гарячих сліз, на те його маємо держати. Ще руту осібну хай мають: їжу і питво за часи свої до смерті і служать нам. Се ж бо многії зложили кості оболоні. Як за часів Мезенмира, так і Антів мали ми учту і славу і співали богам. І так славою вирощені, ніколи не просящі, лише славу говоримо, себто молинь творячи, омиваємо тіла наші і говоримо славу також.

4Б

П'ємо сур у питву на славу ту п'ятикратно денно, огнищі запалюємо з дубів і також снопа втягаємо і речемо хвалу на них. Єсьми Дажбові внуки і не сміємо нехаяти слави нашої і завітів. Се ж бо Анти були по Русколані, а в давнину

були ми Русі і цербудемо ними... (текст зіпсутий). Се Волинь була попереду і була ворогів, бо хоробра єсть. Та Волинь найпершим родом єсть. І ось підпорядкувавшия вони і Анти Мезенмирові, одержали перемогу над Годами і розтрозили їх надвоє. І ось по них прийшли Єгуни, крові славних жадаючи, і та борба сурова була. І ось Годь зібралася з Єгунами і з ними на отців наших напали і були розбиті і знищені. А по них пройшли Обри на князя і забили його. І тоді синє море одійшло від Русі.

Боги Русі не беруть жертви людські ані животини, єдине плоди, овочі, квіти і зерна, молоко і суру питну, на травах настояну, і мед, ніколи живу птицю ані рибу. І це варяги еланські богам дають жертву іншу і страшну чоловічну. А ми того не маємо діяти, бо єсьмо Дажбові внуки і не маємо крячати (рачкувати) за інших стопами чужими... (текст зіпсутий).

РОЗДІЛ I

Знахідка полковника Ізенбека та її зникнення й поява

1. Мандрівні дощечки

У четвертій книзі журналу “Дніпро” за 1990 рік під рубрикою “Спадщина” з’явилась публікація “З історії Велесової книги” — майже чотири сторінки передмови, потім передрук оприлюдненої українською мовою ще 1970 року журналом “Календар канадійського фермера” (“Канадіан фермер аннуал — 1970”) напрочуд дивної писемної пам’ятки давньої української культури, того відгомону забутих предків, що проник крізь морок часу й дійшов до нас завдяки полковникові Білої армії Олександрю Ізенбеку.

В статті, власне, переказано більш-менш близько до першодруку передмову М. Р. Шкавритка “Найстаріший літопис Русі-України: Влескнига — голос забутих рідних предків” (Календар канадійського фермера, 1970. — С. 129-131), та публікатори в журналі “Дніпро” не назвали імені автора, за яким вони написали свій вступ.

Тож, маючи у своїх руках усі публікації тексту “Велесової книги” та критичні й доступні матеріали про її дивовижну історію, спробуємо порівнювати (співставляти, чи, мож-

ливо, протиставляти) та переглядати кожне міркування попередніх дослідників, намагаючись подати картину виникнення пам'ятки й переконати сучасників у давності складу майже поетичного мовлення праукраїнців та розгадати таємницю відшумілих подій, що досі приховані порохом часу...

1919 року полковник Білої гвардії О. Ізенбек випадково знайшов у поміщицькому маєтку, вщент зруйнованому "сільським пролетаріатом" і просто зайшлими грабіжниками, якісь дубові дощечки-таблиці з випаленим на них текстом (літери скидалися на кириличне письмо). Та садиба, за непевними відомостями, належала князям Куракіним і містилася десь на Курщині.

— "...В 1919 році випадково знайшов полковник А. Ізенбек в одному, дощенту зруйнованому будинку, правдоподібно князів Куракіних, недалеко Курська" (М. Р. Шкавритко).

У цій частині свідчення майже однакові, але далі помітні розбіжності.

"Дніпро": "За іншими даними начебто нею ("Велесовою книгою") володіли поміщики Донець-Захаржевські із Великого Бурлука на Слобожанщині (пригадуєте Михайла Яковича із цього роду, який приятелював із Григорієм Сковородою?)".

Новий штрих — певний зв'язок із діячем національної культури Г. С. Сковородою.

"Календар канадійського фермера":

— Ці старовинні дощечки-плитки з дуба, що відносно добре витримали пробу часу понад тисячу літ, були знайдені в зруйнованій бібліо-

640929

теці того дому, поміж стосом подертих і напівзігнилих книжок і паперів. Тому, що на цих дощечках були рядками з обох сторін випалені якісь слова, полк. Ізенбек зацікавився ними, та забравши їх із собою, вивіз до Бельгії”.

Але про це існують і документальні підтвердження. Відомий в українській діаспорі колишній киянин Сергій Лесной (точніше було б назвати Сергій Лісний) автор сумлінно виконаного дослідження “Велесова книга” — язичний літопис доолегової Русі: історія знахідки, текст і коментарі” (Вінніпег, 1966) наводить лист досить знайомої Ізенбекові людини, емігранта Юрія Петровича Миролюбова (Миролюбова-Лядського). Це відповідь на заклик ученого-етимолога професора Олександра Кура на звернення журналу “Жар-птиця” (вересень 1953 р., Сан-Франціско) відгукнутися кожного, хто знає що-небудь про дощечки, чутка про які пролітала над осередками і об’єднаннями української та російської діаспори.

Текст подається із незначним скороченням і за сучасним правописом:

— Шановний пане Ол. Кур.!

...Дощечки бібліотеки О. Ізенбека (не Ізембек, як пишете ви помилково), російського художника, усопшого 13 серпня 1941 р. в Брюсселі, бачив я, хто успадкував майно небіжчика (?), ще задовго до його смерті.

Ці дощечки ми прагнули розібрати самі, не дивлячись на люб’язну пропозицію Брюссельського університету (візантійський відділ

факультету російської історії і словесності проф. Екк, російського асистента, здається, Прейфера) вивчити їх за цілком зрозумілими причинами. На жаль, після смерті Ізенбека, завдяки недбалості зберігання майна, дощечки зникли...” (Лесной С. “Велесова книга”).

Повернемося до публікації журналу “Дніпро”.

“...Колишній полковник Ізенбек умирає в окупованій столиці Бельгії. Разом із його смертю безслідно зникають і ті унікальні “дощечки”, які він так беріг і так ними дорожив... Треба гадати, що, крім Юрія Миролюбова, ще хтось, третій, був утаємничений у цю історію; напевне, він розумів вартість того відкриття і знав, що за “Велесову книгу” можна отримати мільйон доларів. Особливо на міжнародному “чорному” ринку...”.

То ж безсумнівно, що Ізенбек, знаючи історичну значимість дощечок — сторінок “Велесової книги” — ніколи не дозволяв винести їх із приміщення, бодай одну з них, і взагалі не допускав до скарбу сторонніх, певно, сподіваючись дочекатися зустрічі із справжнім дослідником, який міг би прочитати й розшифрувати кожен рядок незрозумілого тексту.

Ще слід навести уривок із листа Ю. П. Миролюбова.

“Ізенбек знайшов їх в розграбованій садибі не то князів Задонських, не то Донських, точно не пам’ятаю, так як сам Ізенбек точно не пам’ятав їхнього імені. Це було на Курсько-

му чи Орловському напрямках. Хазяїни були перебиті червоними бандитами, їх багаточисельна бібліотека розграбована, передрана, і на підлозі валялись розкидані дощечки, по яких ходили солдати-невігласи і червоногвардійці до приходу багареї Ізенбека” (Лесной С., там само).

Така поширена й навіть докладна оповідь потрібна з кількох причин: по-перше, це один із небагатьох історичних документів безпосередніх учасників і свідків тих подій, що само собою уже має наукове значення; по-друге, в цьому свідченні підтверджується правдивість знахідки унікальної пам'ятки і, нарешті, по-третє, воно — неоціненне джерело відомостей, що становлять основу неупереджених висновків.

“...Дощечки були побиті, поламані, а уціліли лише деякі, і тут Ізенбек побачив, що на них щось написано. Він підібрав їх і весь час возив із собою, вважаючи, що це якась старовина, але, звичайно, ніколи не думав, що давнина ця була ледь не з до нашої ери. Та й кому могло прийти в голову!

Дощечки благополучно доїхали до Брюсселя, лише випадково я їх знайшов, став приводити до порядку, склеювати, а деякі з них, побиті червами, склеювати при допомозі хімічного силікатного складу, що вприскувався у трухляву деревину. Дощечки зміцніли...” (Там само).

Голосом предків називають “Велесову книгу”, закарбовану на дубових дощечках способом випалювання буквенних знаків. Чи не єдиний примірник цього літопису було виве-

зено за кордон і там його обнародувано окремими дощечками-табличками впродовж 1957-1968 років. Кажуть, що зниклими шпальтами "Велесової книги" (добре, що збереглися фотосвітлини!) по-справжньому ніхто й не цікавився, либонь, лише нещодавно до їх розшуку підключилася міжнародна поліція Інтерполо.

Ті дерев'яні "сторінки" — немов живі істоти, витримали довге життя, сповнене всіляких пригод. Уявіть собі на мить: хтось першим написав чи скопіював кілька дерев'яних сторінок, інші автори доклали свого вміння для продовження своєрідного літопису, аж поки утворився справжній, чималий за обсягом твір! Скільки витрачено на це часу? Де саме "народжувалась" "Велесова книга", скільки було авторів пам'ятки, та ще й такої унікальної, що пережила тисячі років (у кожному разі не менше двох!) і збереглася в єдиному примірнику. Тут не зайве нагадати, що примусове хрещення України-Русі 988 року, яке краще було б назвати релігійним віроломством і захопленням духовного життя, знищило вогнем, мечем і водою товщезний проша-рок культури цілої цивілізації! То ж скільки таких дерев'яних книг різного призначення й походження, навіть виконаних не однаковими письменами, згоріли в полум'ї християнізації! Ну кому, скажіть, будь ласка, заважали чи чинили б зло книги на тоненьких дощечках? Певно, божевільним, нелюдам та запліданцям власного народу... Саме тут, десь у цих таємничих шпалінах історії, і закопана

собака зникнення в безвісті пам'яток культури цілого народу!

Ой як мудро народ ставиться до своїх скарбів!

— І на камені висічене може зникнути.

— Папір і дерево горять, а слово вогнем палає.

— Мудре слово в болоті не тоне, в багні не гние, у вогні не горить.

Уявімо собі на мить, що шумерські клинописні таблички та були б виготовлені на дерев'яних листках і в країні, де плюндрували б культуру попередньої цивілізації, — то хто б із нас почув про життя і подвиги земного напівбога (точніше: на дві третини — Бог, на одну — людина) Гильгамеша, царя Урука, міста-держави в Шумері? Високохудожній поетичний епос про Гильгамеша дійшов до нас завдяки клинописним табличкам давніх шумерійців. Між іншим, давньошумерійською, ще клинописною мовою глиняна табличка, на якій писали, звучала: дуб; е-дубба — уже школа (дослівно: дім табличок...). Звичайне співзвуччя, чи не так? Тож і давньоукраїнське письмо здійснювалось саме на дубових дощечках, на пластинках з дуба (не берези, сосни, клена чи ще якого дерева, а саме — дуба!).

Всі, досі відомі в світі дослідники "Велесової книги", вважають, що дощечки ще десь беруться, у невідомому схові приватного збирача, можливо, навіть у якомусь державному архіві чи сховищі (рукописний відділ бібліотеки), а то й "у банковому сейфі під ключем".

Із обранням Україною самостійного шляху розвитку національної культури й державності значно зросла зацікавленість витокami найсвятішого: хто були наші пращури, чиї ми діти? Чи, бува, не спустилися в XIV-XVII ст. на парашутах із неба, чи жили й будували життя завжди на цих благословенних, Богом освячених, землях, були автохтонним населенням від самого початку і до скону віків?!

Уже в іншому листі від 26 лютого 1956 р. до Сергія Лесного, який після Другої світової війни опинився в Канберру (Австралія), лише згодом перебрався до Америки, Ю. П. Миролюбов уточнив історію знахідки ізенбекових дощечок, тобто "Велесової книги":

"...Під час громадянської війни в 1919 році полковник Ізенбек, командир Марковської батареї, потрапив до маєтку, здається, Куракіних, де знайшов господарів убитими по-звірячому, будинок розграбованим, а бібліотеку розірваною (тобто книги, звичайно), все ваялось на підлозі.

Він пройшовся по цьому прошарку паперу і почув тріск, нахилившись, побачив "дощьки", частина яких була роздавлена матроськими чобітьми. Він наказав вістовому усе зібрати у мішок і зберігати краще зіниці ока. З цим мішком він приїхав до Брюсселя, де 15 літ розбирав "суцільняк" архаїчного тексту, де всі слова, які повинні мати "ч", мали "щ". Це виявився рукопис або 8 (певно, століття. — Д. Ф.), або частинами ще ранішим. На жаль, оригінали були вкрадені після смерті Ізенбе-

ка, художника, з його ательє, і крім 3 фотокопій у мене є лише текст, переписаний мною, і розділений на слова теж мною”.

Багатолітні дослідження “Велесової книги” та її історії Сергієм Лесним дали змогу дійти природного висновку, що безсумнівно в 1919 році існувала приватна, багата рукописними пам’ятками української культури, бібліотека досить освіченої заможної сім’ї давнього роду. Вчений вважає: ця сім’я була байдужою до історії і культури своєї батьківщини і навіть не спромоглася повідомити якогось науковцю університету про існування загадкових дощечок: справді ту глибину культури цих людей важко виміряти.

Проте таким безумовним не можна бути з багатьох причин:

— нікому досі не відомо, хто перший власник “Велесової книги” до 1919 року, та як вона потрапила до приватного книгосховища;

— з якою метою тодішній господар мовчав, що саме спричинило таку його поведінку;

— ніхто не може стверджувати чи заперечувати, либонь, не валявся на підлозі роздертим на шмаття готовий (чи навіть ще не відредагований) рукопис дослідження цієї унікальної пам’ятки; на перешкоді до оприлюднення стала громадянська війна.

Тому категоричність суджень за аналогічних обставин, м’яко кажучи, недоречна.

Звичайно, викликає подив той факт, що Ізенбек (до служби в армії — археолог, учасник багатьох експедицій!) раптом не поцікавився знахідкою: де, коли, за яких обставин відк-

рито археологічну, історичну та культурну пам'ятку; не подає опису зовнішності, за змогою — змісту (приналежності господареві тощо). І разом з тим — розуміння Ізенбеком того, що, не доведи Господи, за будь-яких поворотів долі паспортизація історико-культурної пам'ятки могла б негайно обернутися вироком, який оскарженню й перегляду в ті часи не підлягав... Така жорстока була та трагічна (й не тільки для України) доба. А потім, навчений досвідом громадянської війни, полковник Білої гвардії Ізенбек, певно, небезпідставно уникав зустрічей (навіть випадкових) із агентами спецслужб новонароджаного імперського монстра, тому вже не мав права, не міг обнародувати свою розвідку. Тож звинувачувати Ізенбека в недбальстві (та ще за його стану) далеко не по-людському, бездумно й безпідставно.

2. Хто ж він, рятівник пам'ятки?

Перші вітчизняні повідомлення про полковника Білої гвардії, якому судилося бути відкривачем першоукраїнського літопису, називають Олександра Ізенбека. Дослідники в еміграції зустрічалися із самим власником "Велесової книги", його найближчим знайомим, довіреною особою і десь навіть приятелем Ю. П. Миролюбовим, який понад 15 років був завжди поруч. Та вони наводять різні відомості, стверджують часом протилежне.

Так на підставі довготривалого листування і відповідей на запитання анкети, що запропонована С. Лесним, Ю. П. Миролюбов дав вичерпні

пояснення, розкриваючи справжній образ полковника. Таємничість поволі зникає, як і зриваються маски вигадок за умови еміграції і нелегкого життя в діаспорі, яка лише зводилась на ноги.

Тож Федір Артурович Ізенбек (під цим ім'ям він воював у Білій гвардії, хоча сам писався Алі, певне, вважаючи себе мусульманином, однак ніколи не заперечував проти зросійщеної форми прізвища) народився 1890 року в Санкт-Петербурзі. Точнішої дати на 1966 рік не було встановлено, бо на той час були не всі матеріали про рятівника "Велесової книги". Як свідчить С. Лесной, батько Ізенбека служив морським офіцером, а от дід був справжнім беком у Туркестані.

Відомо, що в тюркських народів частка бек (бей) означала титул васального князя; потім стала виразником приналежності до дворянського роду або просто в розумінні "пан".

О. Ізенбеку випало бути відкривачем найдавнішого українського літопису, виконаного на дереві. Сенсація століття, до якого сам полковник ставився досить стримано.

— Щасливішої в світі людини немає, ніж та, що про пам'ять людську дбає.

— Будь-хто може скарб знайти, та не кожному дано його зберегти.

— Скарб од скарба різниться; не кожен із них народів знадобиться.

Певно, нічого надзвичайного у перетворенні юного Алі Ізенбека в російського офіцера Олександра Ізенбека (Федора Артуровича Ізенбека) немає, такі дива часто траплялися в Російській

імперії, де інородцю-неросіянину досягнути певних вершин, навіть, якщо ти надзвичайно талановитий, було практично неможливо. Ставши Ізенбеком, майбутній відкривач "Велесової книги" закінчив морський корпус у Санкт-Петербурзі і вступив... до Академії Мистецтв, згодом став її членом-кореспондентом (?)

Військова служба минула в Туркестані в артилерійських військах, де й одержав чин прапорщика.

О. Ізенбек працював в експедиції професора Фетісова, де він здобув навички художника-замальовника. Побут населення Туркестану, етнографічні особливості осель, пам'ятки культури — кілька сотень малюнків Ізенбека передано до Академії наук Росії. Цей досвід стане в нагоді Ізенбекові в його емігрантському житті: його картини, створені за кордоном, сповнені туркестанських національних елементів (характер малюнка, типовість персонажів, орнамент, пейзажний колорит). Тож усі полотна Ізенбека — східного спрямування. За свідченням С. Лесного, 60 картин і малюнків митця після його смерті вдалося врятувати Ю. П. Миролюбову. Їх загальна вартість оцінювалася в 50000 доларів.

Тож, опинившись у Брюсселі, без закінченої художньої освіти, сумуючи без батьківщини, О. Ізенбек відгукнувся на запрошення фабрики килимів товариства "Тапі". Але й титанічна праця (Ізенбек виготовив 15000 малюнків колоритних персидських, туркменських, узбецьких та інших східних килимів) не

втамувала туги, яка переслідувала художника все життя.

Нарешті О. Ізенбек відкриває власне ательє з розпису тканин, що на вулиці рю Бесм в кварталі (районі Брюсселя) Юккле. Але й це його не задовольняє: в серці оселяється невиразний сум за батьківщиною, куди не можна повернутися, йому доводиться перебиватися випадковими заробітками; відсутність дружнього спілкування (ні з ким, крім Ю. П. Миролюбова він не підтримує стосунків), до того ж втрата віри і навіть довіри до ближнього оточення унеможливили його становище.

Єдиним розрадликом у цьому тяжкому стані були спогади про військову кар'єру (в громадянську війну Ізенбек був уже в чині капітана Добровільної армії, а закінчив її полковником!) За кордон О. Ізенбек виїхав командиром Марковського артилерійського дивізіону. Ще й досі ніхто ні в Україні, ні в діаспорі не написав історії Марковської артилерійської частини, а отже, і про її командира полковника О. Ізенбека. Колись, напевно, українська громадськість достеменно дізнається про життєвий шлях відкривача "Велесової книги", його близьких і рідних, про навчальні заклади, де він навчався. А сьогодні можемо сказати, що полковник Ізенбек добре володів татарською, туркменською, узбецькою та деякими іншими мовами народів середньо-азіатського регіону, а от російською володів не досить вправно. Певно, йому було досить нелегко опанувати давню слов'янську мову,

та ще й писаною незрозумілими знаками, коли й сучасна російська мова виявилася йому не під силу.

Поховано О. Ізенбека (Алі Ізен-бека) в Брюсселі на старому кладовищі емігрантів. Білополковник, рятівник "Велесової книги" не мав ні рідних, ні друзів, за могилою доглядає лише службовець кладовища...

3. Перші сліди

Всі дослідники "Велесової книги" одностайні в тому, що якби доля не звела О. Ізенбека з Ю. Миролюбовим, світ не мав би писемної пам'ятки світового значення, а Україна позбулася б своєї давньої історії.

Тож Юрій Петрович Миролюбов-Лядський (в еміграції і діаспорі його прізвище з першої частини, й до шлюбу Юрій Петрович пішов уже як Миролюбов) народився і провів дитинство в Бахмуті. Він був українець (1960 року в Сан-Франціско ним переписано на спогад Миколі Скрипнику українську народну пісню "По горі, по горі зеленій...", яку співала його мати). Мав фах хіміка та прослухав курс лекцій із славістики відомого в той час чеського археолога, етнографа і історика академіка Любора Нідерле. Впродовж п'ятнадцяти літ трудився над розшифруванням і транскрипцією тексту дощечок "Велесової книги".

Професор В. Шаян свідчить, що 6 листопада 1970 року Юрій Миролюбов помер на кораблі дорогою до Європи. Вдова Жанна рукописи покійного чоловіка (перепис, транскрипція і переклад дощечок-сторінок "Велесо-

вої книги” та інші матеріали, загалом 15000 сторінок) завірила й передала для використання і видання інженерові, власникові невеличкого видавництва “Млин” Миколі Скрипнику.

Ю. П. Миролюбов листувався з усіма вченими й публіцистами, які вивчали “Велесову книгу” чи хоча б цікавилися нею. Він ділиться своїми думками в листі до С. Лесного від 26 лютого 1956 року (подаються витяги):

“З текстів ми дізнаємося, що була “Русь-колань”, Годь (Готи) і Сурензька Русь. Там же говориться про “сьомий вік Трояни”, що належить до доаскольдового періоду, а також про те, як Русь була “Карпенська”. Є там посвячення у язичні містерії, заклики до благочестя і до боротьби за “Руську землю” та ін. Є також форми дієслова: “бенде, бентешити” і якби не слова “Асклд и Дирос”, то можна було б все віднести до 7-го століття.

Враження загальне: різні тексти, у всякому разі два з різних періодів...”

А от ще одне досить важливе свідчення Ю. П. Миролюбова, висловлене ним у листі до того ж адресата від 16 червня 1956 р.:

“Думаю, що сам Ізенбек не розумів істинного значення дощечок, але вважав, що вони становлять певний інтерес. Як учасник археологічних експедицій він не міг не знати їх значення, але ближче ними не цікавився, хоча й був до краю ревним до них і нікому їх не показував. Навіть мені він їх показав роки через 3 нашого знайомства!..

Він дуже підозріло ставився до всіляких зазіхань відносно дощечок. Навіть і мені він не давав їх додому!”

Дякуючи листуванню Ю. П. Миролюбова, ми маємо уявлення не лише про історію знахідки унікальної пам’ятки давньої української культури, а й про вдачу її відкривача. Правда, думається, що в листах-судженнях Ю. П. Миролюбова все ж присутній певний струмінь суб’єктивізму, перебільшення певних якостей, прикрашення окремих подій, і все ж такі недоліки — ніщо порівняно з їх значущістю.

“Не думаю, — писав далі Ю. П. Миролюбов, — що він (Ізенбек. — Д. Ф.) показував багатьом дощечки, а якщо й показував, то бельгійцям, бо росіянам не дуже довіряв, та вони й не цікавилися такими речами...”

За спостереженням Ю. П. Миролюбова натура у відкривача “Велесової книги” видається дуже підозрілою, він був схильним до потайності й навіть замкнутості. Це й зрозуміло і навіть вибачливо для Ізенбека, який пережив стільки прикрощів, випробувань долі, і найстрашніше для такої особистості — розлучення з батьківщиною, втрата життєвого ідеалу.

Ю. П. Миролюбову робить честь його працьовитість, наполегливість і витримка, інакше кажучи, якості, без яких не сталося б два століття — відкриття “Велесової книги” — можливо, зовсім не першого українського літопису, що це видно з розгляду самого тексту.

Відомі дослідники “Велесової книги” з української діаспори Ю. Мироліубов, А. Кирпич, М. Скрипник, С. Лесной, М. Шкваритко, А. Кур, В. Шаян та інші здобули наукове визнання, за значущістю їхнє дослідження рівне виявленню рукопису “Слова про Ігорів похід”, але на тлі відкриття давньоукраїнського письма і першоукраїнського літопису за багато років до створення відомої кирилиці руська поема в чомусь програє, бо попередниками героїчного твору все ж є й інші пам’ятки, а “Велесова книга” — поки що унікальна, єдина...

Отже, “Велесова книга”, яка пережила віки і збереглася у вогнищах примусового хрещення Київської України-Русі, потім її перехували на горищах і в льохах як єретичну, язичеську, крамольну та старовірчеську, тож вона могла б узагалі загинути, якби на її шляху не трапились чисті серцем О. Ізенбек, Ю. Мироліубов та Олександр Кур, з яким здійснено перші публікації змісту дощечок у перекладі і транскрипції, та, звичайно, С. Лесной, що спільними зусиллями оприлюднили пам’ятку, яка безславно гинула на очах співвітчизників...

Відомий народознавець, український письменник Михайло Слабошпицький книгу “З голосу нашої Клію” відкриває заспівом про “Велесову книгу” і наводить невеличкий уривок її тексту (від слів “Тримайтеся, браття наші, плем’я за плем’я, рід за рід: бийтеся за себе на землі нашій, яка належить нам і ніколи іншим...” до слів “Інші князі полюддя бе-

руть і на синів владу передають, од отця до сина і аж до правнука". Як вияв непідробного зацікавлення сучасників цією унікальною пам'яткою — поетичний переклад "Велесової книги" Миколою Шудрею, Борисом Яценком та Миколою Карпенком...

Після повернення до життя "Велесова книга" вихорем полетіла над світом, а з набуттям Україною незалежності в найдавнішого українського літопису відкрилося друге дихання, як у спортсмена, що вийшов на довгу дистанцію і поборов задуху; адже попереду — свіже повітря, що наповнює груди велета, біг якого ніколи не скінчиться на широкому шляху пізнання.

Ну як тут не згадати народну мудрість, що ніби узагальнює ці проблеми?

— Гроші знайдеш — щось придбаєш, мудрість знайдеш — щастя здобудеш.

— Один кохає жінок, комусь подавай золото, а дехто живе мудрістю.

— Написане завжди прочитається.

Практикум № 2

1. Познайомтесь із текстом початкової дощечки-сторінки “Велесової книги”.

Якими якостями, крім високої патріотичності й освіченості має бути наділений автор цієї писемної пам’ятки всіх віків, який змушений бронзовим стержнем-писалкою випалювати кожену букву, щоб донести у майбуття голос свого часу?

2. Зверніть увагу на різний начерк букв, що означають одні й ті ж звуки. Як, по-вашому, чому так сталося? Чи приховується в цьому якийсь зміст, крім особливостей технології й техніки виконання?

В УНІ ВРНЪНЫ БІА МЕНЖ ТАКОІ БІА БІА 2
ДКЛЕ ІЖЕ РЧЕН БІА Б ОЦТ В РСИ

2 ТОІ МТ ЖЕНУ І ДВА ДЧЕРЕ ІМАСТА ОНА
СКИ 2 КРАВЕ І МНОГА ОРНОІ С
ЕНА І ФІА ТОІ ВО СТОУПЪХ...

Переклад: В тамті часи був муж, який був добрий і славний, що званий був яко Отець в Русі. І Він мав жону і дві дочки. Мали вони скотину: корови і багато овець. З ними і були вони у степах...

3. Спробуйте на відполірованій дощечці таким, як у “Велесовій книзі” способом, стилізованим під давнину, підготувати привітання близької людини з нагоди якогось свята, — і ви матимете щиру вдячність!

4. Прочитайте дощечки “Велесової книги” №№ 5, 6, спробуйте зробити мовно-стильовий розгляд однієї з них, враховуючи здобутки сучасного мовознавства про давню українську мову. Візьміть на олівець те, про що сказано в цих дощечках. Дайте відповідь на запитання: Чому підрядковий переклад, поданий газетою “Світло Оріяни”, не можна без застережень вважати науково довершеним?

5А

Се жертва наша є мед, суря, на дев'ятисилі і щавлі удяна і на сонці ставлена три дні, потім крізь вовну щіджена, і та буде жертва богам правим, які суть наші праотці, бо ми походимо від Дажба і стали славні, бо слави́мо богів наших, ніколи не просимо ані молимо про блага свої. Се ж бо боги кажуть нам: “Ходіть до Русі, а ніколи до ворогів...” (текст зіпсутий).

Матерства слова наспівує нам співати звияжство над ворогами, і тому віримо, бо ж слово є од птиці вишньої, од Сварога по році (гаю) летить до нас... (текст зіпсутий).

Се ж бо князів наших вибираємо, хай будуть про нас піклуватися, хай як прийде ворог до кордонів наших, кордонів переходити не буде, бо одвернуть його, і так само про той сніп (піклуватися), знаючи що ми молимо славу і ніколи не просимо, і ніколи не потребуємо животини хибної (свиней — А. К.), бо ж бачили отці наші Оря, як до облаки (хмари) ходив, схопленим бувши, і схоплений силою до Перунькового ковальства (кузні), і бачив там Орь, як Перунько кував мечі на вороги і куючи сказав йому: “Ці

стріли і мечі маємо на вої тії і не смієте боя-
тися їх, бо знищу їх до поду і кмота їх буде
змішана з землею, подібно, як земля на баг-
нах. Звірями будуть вони, як поросята, ума-
зані гноем, і смороди свої понесуть у сліди
свої, і тому говорено буде про них — смердя-
чі поросята і свині”.

Се сказавши, Перунько кував мечі і Ореві
то говорив, і теє Орь повідав отцям нашим. І
така була наша борба за життя і перемоги мно-
гії віки назад, а сьогодні віримо, то не було
тако.

5Б

Ішов од Тиверців і до Синього моря і Суро-
жі, до вас, і кажу вам, як сам знаю о тім, за
старе врем'я нашого спільництва з Антами і теж
було замного крові лито, а потім Руса була, яка
руду проливала, а таки вижили до кінця. І
буде ото земля наша славних племен і родів,
бо ж славимо богів, ніколи не просимо, лише
славимо силу їх і також величаємо пращура
нашого Сварога, який був, є і пребуде вож-
дем нашим од віку до кінця.

6А

І ось був князь Славень із братом йому Скі-
вом. І ось боротьба велась велика на востоці. І
цей і той кажуть: ідемо до землі Ілмерської. І
так пішли. А Бостар сина свого оставив старому
отцеві Іломерові, а сам пішов на північ і там свій
город Славень ствердив, а брат його Скіф коло
моря був. І ось Бостар мав сина свого Венда, а
по ньому б ото був внучок, який владцем був
степів полуденних і степів многих. А там Єси, і з
того була боротьба велика за сіяте і зорате по

обидва боки од Даню до гір Руських і до хо-
пів Карпатських.

А там заспокоїлось, бо утворив кола, а
буде орати за ними, а також ворогам опір чи-
нити. Звідси поражав їх і одстрашав себе. І
ось родам про це говорив, а віче скликав еди-
не, творячи землю нашу. І так стояла земля
тая п'ятсот літ. А потім відкрилась між руси-
чами усобиця, а ворогуючись, вони сили стра-
тили, маючи оті соубої і розлади свої. А та-
кож прийшли вороги на отців наших на по-
лудні. І ось боролися з Кивської землі за по-
бережжя морські і степи. І ось ослабли ті на
півночі й порадилися з Фраками, щоб теш
ішли з поміччю на ворогів. І ось Скуфія з'ед-
налася, і помірялася з ворогами на силу, і
потовкла їх. А це були Єгуни, по праву до
Руських степів, а тим разом одстрашені були.
То маємо за знак, як маємо і нині робити, а це —
б'ючи маєте.

Пояснення деяких слів

Єгуни — гуни.

Ірій — вирій (рай).

Ізви — можуть бути “Язиги”, або “Єзви” —
напівдикі монгольські племена.

Фраки — стародавні мешканці теперішньої
Румунії.

Суру питву — це окремий напій, настояний
на сонці з 9 зел, уживаний в релігійних ри-
туалах наших предків.

Нав і Яв; Нав — духовний світ предків;
Навин день — день покійників; Яв — явний,
видимий світ, матеріальний.

Годь, Годи — готи.

Єрменрех — Германарих (385 р.).

Суренж — (сур'я — сонце) — правдива перша назва Києва.

6Б

одвертати, себто степові хорпи гранити маємо, як отці наші і праотці, які хорпища ті мали на своїм степу і ось трави свої і збіжжя охороняти уміли, бо ж кров свою проливали. А це ж бо Колунь нашу оставили ворогам, а та Голунь колом була, на ту ворогам тяжче, ніж на просту стати. Отож городи наші колом ставити маємо, як отці наші, які за старців боролися, за землю на всіх отроків, а до поду падали, а любили її і там умерти мали, а на спотикання не йшли, бо ж куди підемо тої днини, коли не матимемо ніде притулку? І се скажу, ото як отці наші, а це — борімося, а коли би й поражені були, то Перунець прийде до нас, а той поведе нас. І ось скільки є праху на землі, то стільки ото є воїв Сварожих, тою споможені будете раттю йдучи од облаки до землі, і ось дідо наш Дажбо очолює їх. А коли ж бо тії не оборонили наших отців? А й ми не осамітнені, а то б досі не могли бути. І ось кажемо молитву богам нашим, аби вони нам споспішили допомогу і дали звитяжство на вороги.

Могучі іще єсьми і тим, що земля наша утолочена є спатними ногами ворожими, отож, дивлячись на тее, будемо коло колів своїх, а кинемось на них, а порубаємо акинєю до дерсті їх, а не вірмо їм на рани ворожі аж не вб'ємо їх, які на нас налазять.

7А

Отак говорив до воїв Кісек, до людей своїх

у часи нападу на них, а вони розгнівались на ворогів і кинулись на них і потовкли їх. Це маємо знак тої могутності, а не можемо виявити її: то були слабосні, а це маємо силу! Єсьми многі, а вороги не суть такі многі, як ми єсьми, русичі, а ворогів не стільки як у нас.

А де впала кров наша, там є земля наша, і це вороги знають і це на нас стараються (готуються), і ці старання їхні марні будуть, як вони були і в старі часи отців наших.

Скажу іще слова тії на запам'ятання, аби ні єдине з тих слів не затратили, а сказали братам нашим, що також сила божа буде на нас і тою переможете ворогів наших до кінця, які хотять землі вашої. Також накидайте йому до уст повно, хай полоще їх до дерсті своєї, а не говорить дурних слів своїх. Будете синами своїх богів, а сила їхня перебуватиме на вас до кінця.

Не маємо ані животів наших “наситити хлібом, бо попалений на огні. А корови, наша скотина терплять тугу так само, як і ми. І ось акини наші харалужні одержимо з полуння незабаром, а будемо сильні, вищі ворогів наших. (Зворотна сторінка дощечки не була переписана Ю. П. Миролюбовим).

8А

(Немає початку, бо це, мабуть, продовження 7 Б дощечки).

себто дивіться всюди, щоб мали птицю тую на чолі вашім, а та поведе вас до перемоги, се б жо єсьми сини її, і там нею трималися і тут красується перед нами, а летить світами до

нас. І така була в інший час, коли русичі йшли з вендами і хотіли занести богів своїх до моря і там угніздилися. І ось городи і церкви, і були там многі зодчі, бо ж вони багаті, і церкви украшені золотом і сріблом, і многі отих дерев'яних богів почитають, віддаючись спокусі. І ті вели інших також на те подивитися, і заводились за те, і перечили їм.

І там, не маючи родичів наших упокоєних у гробах, ходили до тих і торгували на торжищах за багатства ті. І там же усілися отроки, одурити давшися. І та земля повідала ще мерзості боротьби і злеє споживала. Отож ми одійшли до гір Карпатських, до Кия, і там була також ворожнеча від інших народів, бо ми співали, що єсьми руси, про славні дні їх, а маємо співати тії од отців наших про красне життя у степах і про славу отців. Се ж бо воевода Бобрець, що вивів русів до Голині, по смерті одержав чин Перуній хороброго Гординства. Того не забуваймо завжди, а як єсьми сини отців наших, маємо любов до пам'яті їх, і кажемо про них, що були вони силою нашою, а сила та іде до нас од їх, що їх левінімо і левіну одержуємо.

8 Б

Кажемо єсьми од їх, які дбають за нас. Тож не маємо мольбищ (церков), а рядимо ото при студнях і криницях (колодцях і джерелах), де вода жива тече, і там воля є, і вовки хижі не чатують на тебе. А ось Олдоріха часи згадуємо і тих, що звалися жеврець (жрець?), який не бере радою, підступний єсть

і слова не додержує, і красунь наших бере нагло і хапає їх. Вони піднімали між нами роздори за Годів. І те пережили. А було по Годях і тії віки правилися ми од родів і князів. І ось князь був Барвлень, який обори еланські у береги морські опер. Ідемо на займанщину тую і там розводимо скот. І скуфи займались випасанням скоту у степах, себто були вони. А потім Грецькі колонії осілися знову, і городили городи, і злобилися на нас. У тім часі відходимо далі до півночі, і там були ми двісті літ, і там ми знаходимось од часів тих до нині. А сьогодні маємо іншого князя, Барвлєня правнука од діда свого, і той каже іти до полудня на Грецьколню. Грець бо між еланським плем'ям самітна, а торги і торги має з нами за скотину нашу і хоче брати її задарма. І то маємо страшити їх до моря і гонити до свого краю, бо ж то руська земля єсть і руська кров за ту землю лилася до поду, і вона, п'ючи кров нашу, на нас надію мусить мати. І ту боронімо по всі дні, яку тримаємо.

РОЗДІЛ 2

Чиє письмо стало кирилицею?

1. Кризь морок часу

Ходить чимало неймовірних, а то й правдоподібних чи вірогідних здогадів, які межують із легендами. Одна з них: до нашої цивілізації на Землі існували інші, що знищені глобальними катастрофами. Такі відомості подані в найдавніших рукописах та епосах: “Кодексі Ватиканусі”, “Кодексі Ріо”, “Махабхарата”, у священних книгах і переказах ацтеків, індійців, у Талмуді, Біблії... Ці повідомлення занотовані давніми письменами.

Кожен із нас ще зі шкільної парти знає про дивовижні давньоєгипетські написи та їх пам'ятки у вигляді папірусних сувоїв, а до того, ще раніше, в колишній столиці Єгипта Фівах, на березі Нілу, була створена найбільша у світі кам'яна “Книга”, “сторінки” якої сягають 40 метрів... Це — літопис гучних перемог єгипетських царів. “Книгу” висічено на стінах храму фараона Рамзеса II понад 3000 років тому...

А в Сузах — давньому місті Персидської держави, вчені знайшли базальтовий стовп вище людського зросту, на якому 2000 років до Різдва Христового вирізьблені різцем закони вавілонського царя Хаммурапі. Ці письмена йшли згори донизу, і читати їх було незручно...

А в Індії в м. Амритсарі бібліотека складається з однієї-єдиної книги на мармурових

плитах. Це священна історія давніх індоєвропейських народів.

Кам'яні книги-велетні знаходять у багатьох нині недоступних місцях. Таку дивовижну пам'ятку виявлено на Бехистській скелі 1835 року англійським мандрівником Генрі-Кресвіком Роулінсоном; з'ясувалося, що її виготовлено 2500 років тому; вона завширшки 20 і заввишки 7 метрів і розповідає про звитяги царя Дарія.

У давній Ніневії — столиці колись могутнього царства Ассирії (між іншим, в Україні нині мешкає близько 3000 прямих нащадків ассирійців, які й досі зберігають свою національність) чи не вперше у світі почали писати на глиняних табличках (із подальшим випалюванням у печах).

Так виникла величезна бібліотека царя Ашшурбаніпала. Найдавніші "книги" на глиняних табличках датуються приблизно 5000 роками. Підкреслимо: клинописного чи ієрогліфічного письма. Ті таблички — сторінки давніх книг — донесли до нас відомості про доісторичний Шумер, архаїчний Шумер, "Золотий вік Шумеру", Аккадське царство, Ассирійське царство і т. д.

Слов'янський світ так само має свої писемні святощі. Годі згадати кам'яні записи в Тирнові й Плисці та Омуратовій, стовпи царя Самуїла (Болгарія), графіті Софії Київської та численні інші, щоб переконатися: слов'яни володіють власними писемними пам'ятками культури. Ці, як і всі інші, дісталися нам крізь морок століть. Навіщо? Щоб

донести до майбутніх поколінь славу минувшини? А може, щоб увіковічити імена вельмож, тих, що прирівнювали себе до Бога? Чи то був звичайний прояв (крок) цивілізації, оприлюднення досягнень певного рівня культури?

З багатьох історичних об'єктивних (а то й суб'єктивних) причин різні народи мали свій особливий культурний розвиток. Приміром, деякі слов'яни і, зокрема, українці, мали писемні, не властиві іншим, пам'ятки, що їх відкрито зовсім недавно. Це, зокрема, письмо на бересті. Такі писемні взірці VII ст. український археолог В. Чорноус у середині 80-х років XX ст. знайшов у селі Звенигородці поблизу Львова, про що розповів журнал "Българо-съветска дружба" (1989. — № 4); виклад на дерев'яних дощечках ("Велесова книга"), та письмена на пергаменті із свійських та диких тварин, рукописи на папірусі й папері (як привозних, так і місцевого виробництва), теж оригінальні і ні на які інші не схожі.

"Остромирова євангелія" написана дияконом Григорієм у Києві для намісника київського князя Остромира в Новгороді (перша датована українська книга-апракос), "Пересопницька євангелія" (перша книга, цілком написана рідною мовою), так звані "Київські листи", що створені глаголичними письменами та інші пам'ятки, засвідчують високий рівень освіченості українців, значні здобутки в розвитку національної культури й духовності автохтонного народу.

У всі роки й епохи до писемних пам'яток

у народі було найшанобливіше і найблагоговійніше ставлення.

— Написане пером — не виволочиш і воллом.

— Хто не вміє ні писати, ні читати, той не живе, а небо затьмарює.

— Справжнє золото і через тисячоліття сяє.

Нам не слід забувати, що так званою старослов'янською (староболгарською або староцерковною) мовою написані “Зографська євангелія” (X ст. після Різдва Христового), “Марійська євангелія” (X — поч. XI ст.), яка виявлена Віктором Григоровичем, “Синайський Псалтир” і “Синайський требник”, відшукані Порфірієм Успенським.

Різними шляхами в Київську Україну-Русь надходили арабські рукописи, давньоболгарські, візантійські, давньогрецькі та інші твори, навіть рукописи азербайджанською, турецькою, узбецькою та іншими мовами.

Неймовірно, але факт: Київська Україна-Русь знала більшість цих “пам'яток”, як і “Біблію”, “Часослов”, “Молитвослов” та “Євангелія” у перекладі старослов'янщиною в давньоукраїнській вимові. Тим поодиноким пам'яткам все ж пощастило проникнути через товщу років та крізь перешкоди ворожих сил, які винищували культуру давнього талановитого і працьовитого народу; було — ой, як нелегко! А скільки тих скарбів загинуло, безслідно зникло на терновому шляху поневірян!

Офіційні теорії і навіть історії часто втлу-

мачували нашим попередникам (та й досі їх чимало!) про виникнення української мови десь у XIV чи XVII ст. Проте, хіба можна розірвати пам'ятку писемності — від самого письма, розвитку мови й мовлення, від алфавіту? Щось і не клеїться в панівній донині офіційній історії слов'янського письма, мовляв, Кирило, прозваний філософом, створив слов'янський алфавіт, яким потім стали користуватися більшість слов'янських народів світу. А як же тоді бути з давньоукраїнськими письменами, що існували задовго до появи на світ Божий солунських братів Кирила і Мефодія, і матеріальні пам'ятки яких, хвалити Бога, все ж збереглися і дійшли до нас?

Що ж, найкращий доказ — документальні свідчення, підтвердження одного й спростування чи заперечення іншого, адже тільки у порівнянні й дослідженні фактів, доказів, явищ, подій, вчинків і, тим паче, писемних пам'яток чаїться істина.

Чому ж досі ніхто з провідних фахівців не взявся за вивчення пам'ятки, переклавши всі обов'язки на аматорів?

Тож, за вами слово, докази!

2. Що повідомляють документи

“У другій половині 860 і початку 861 р. Кирило знову в подорожі — цього разу до хазарів нижньої течії Волги.

Завжди, вирушаючи з місією, Кирило довго й старанно готувався — вивчав минуле, культуру, а то й мову тих, із ким збирався зустрітися” (Димитров Данко).

“Як прибув до Херсонеса, то вивчив тут єврейську мову і книги, переклав вісім частин граматики, чим розширив свої знання.

...Знайшов “Євангеліє” і “Псалтир” руською мовою, а також чоловіка, який говорив тією мовою. І коли він розмовляв із ним, навчився тієї нової мови... Почав говорити і писати тією мовою” (Паннонски легенди: Життя на Св. Кирила и Мефодия).

“Тож можемо припустити, що, ознайомившись із давньоруськими письменами (“Євангелія” і “Псалтир”), а, можливо, і з іншими давньоруськими пам’ятками, Кирило використав їх (могло бути, вдосконалив чи видозмінив деякі букви, їх графіку, систему голосних чи приголосних, але за будь-яких умов він мав взірець давньоруського походження) для створення слов’янського письма (азбуки). (Брати-просвітителі).

“Як відомо, Кирило і Мефодій винайшли слов’янську абетку лише в 862-865 рр., коли першоукраїнське (слов’янське) письмо уже існувало не одне століття, обслуговуючи самобутню культуру й вірування, зв’язок із давно минулими часами, традиціями, отим віковичним корінням, що українця зробило саме українцем, а не людиною якоїсь іншої національності. (Любар О. О., Федоренко Д. Т.)

“Таким чином, справа, здійснена Кирилом і Мефодієм, торкнулася всіх слов’ян: Болгар, Сербів з Черногорцями, Хорватів, Словенців, Словаків, Чехів з Мораванами, Поляків і Сербів-Лужичан. Слов’янські просвітителі дали нам, слов’янам, азбуку. Завдяки

їй з'явилося у нас рідною мовою слово Євангельське і взагалі Богослужба... своє народне духівництво..." (Жизнь и подвиги Святых Кирила и Мефодия — первосвятителей славян.)

Книжка в житті цивілізованої людини — то дороговказ у житті та взаєминах, у ставленні до різних цінностей.

— Можна багато книг мати і жодну не прочитати.

Велесова книга	Кирилова	Сучасне знач.
Ѧ	Ѧ	А
Є	Є	Е
Ѧ, Ѧ, Ѧ	Ѧ	Є
ОІ	ѦІ	И
О, Ѧ	О	О
Ч	ОУ	У
ІЧ	ѦѦ	Ю

Порівняння абеток

— Інколи одна книжка сотню інших переважить.

“Невідомий автор “Велесової книги”, що, мабуть, був і тим, що випалював на дощечках мідяним рильцем, за модою, якою написані також книги Санскриту, слово за словом, його ціль є і нашою метою, бо пише він: “Скажу іще слова тії на запам’ятання, аби ні єдине з тих слів не затратили, а сказали братам вашим, бо також сила Божа буде на нас і тою переможете ворогів ваших до кінця, які хотять землі вашої... (Шкавритко М. В.)

Порівняння абеток “Велесової книги”, Кирила-філософа і сучасної української.

Велесова книга	Кирилова	Сучасне знач.
Ѧ	А	Я
Δ	Д	Д
Ѧ, Ѧ	Р	Р

Порівняння абеток

І чи треба бути фахівцем-палеографом (спеціаліст з накреслення письмових знаків), щоб помітити цілковиту тотожність буквенно-звукового складу “Велесової книги”, яка (в котрій уже раз змушені підкреслювати!) майже на тисячу років старша від алфавіту Кирила-Філософа?

Ні, все тут очевидне, тим паче, що “інші літери абетки ідентичні з абеткою “Велесової книги”. Для йотування голосівок “Велесова книга” вживає таких же засобів, що й сучасна українська мова. Знак “ъ” може стояти перед деякими голосівками та після всіх приголосних. Для сучасного українського “і” немає відповідної літери, так само і для “г”. Там, де сьогодні пишемо їх, у “Велесовій книзі” вживається “іЕХ”. Особливу увагу треба звертати на різниці поміж значками для Ш, Щ, Ч. Остання літера відома своєю подібністю в кирилиці, глаголиці, на знахідках із Причорномор’я, на монетах, календарях та рукописах і написах з острова Кіпр. Її назва “ЧЕРВЪ”, — отже, для передачі на письмі першого звука цього слова — Ч.” (М. Скрипник).

“...Виникла у балканських слов’ян і перенесена до Моравії й Паннонії, літературна мова Кирила та Мефодія набула західнослов’янських елементів й уже в цьому зміненому вигляді наприкінці IX ст. прийшла з Моравії в Болгарію, де була збагачена й одержала подальшу обробку. З Болгарії в X ст. разом із церковнослов’янськими книгами вона поширюється на Русі, у східних слов’ян. Здобувши доповнення елементами руської мови, во-

на знову повернулася до Болгарії в період турецького рабства й відіграла величезну роль у створенні сучасної літературної болгарської мови” (Ангелов Боню).

“Тому можемо сказати так: “Коли мова йде про Кирила і Мефодія, ми можемо говорити про Болгарію”. (Акад. Топенчаров В.).

Що ж, читачеві запропоновано 10 цитатувиривків з кількох зарубіжних та українських видань, до того ж, джерела використано як давні, так і сучасні, що дає можливість прийти до неупереджених висновків, а саме:

— Кирило і Мефодій справді здійснили історичної ваги справу, створивши абетку слов'янської мови, за що не випадково увесь слов'янський світ складає шану своїм учителям-першосвятителям; 24 травня народи щороку відзначають свято слов'янського письма.

— Болгарії можна по-справжньому позаздрити: її народ зумів зберегти світлу пам'ять про своїх національних героїв, сповна використати виховні та пізнавальні можливості цього славетного факту (події), і впродовж віків покоління зростали справжніми болгарами...

— Вчені братньої країни всебічно дослідили феномен солунських братів Кирила і Мефодія, простежили майже кожен крок першоучителів і першосвятителів слов'ян, і всі ці матеріали передали на службу національної освіти, шкільництва і педагогічної науки Болгарії.

— На жаль, болгарські вчені чи не мали достатніх підстав, чи з якихось інших причин, але ні разу не сказали, що Кирило-Філософ

побудував слов'янську абетку на основі давньоукраїнської писемної пам'ятки "Велесової книги", того письма, яким були виконані і "Євангелія", і "Псалтир", що він мав у своєму користуванні під час відвідання Херсонеса...

— За умови визнання факту знайомства Кирила з писемністю (начерками букв) першоукраїнського літопису "Велесової книги" або інших пам'яток, створених на підставі цього письма, історична значимість подвигу національного героя Болгарії, визнаного церквою, разом із братом Мефодієм, Рівноапостольним, аніскілечки не зменшилася б, навпаки, їхня заслуга набагато зросла б у пізнавальному, виховному та історичному значенні того, що вже здійснилося, бо як кажуть, було неминучим.

— Настав час українським історикам, філологам, викладачам університетів, академій, інститутів, технікумів, училищ, гімназій, коледжів і ліцеїв та шкільним учителям, журналістам і широкій громадськості переглянути сталі й доволі застарілі тлумачення історії слов'янського письма, доводячи, що в його основу було покладено абетку давньоукраїнських писемних пам'яток на зразок "Велесової книги"...

— Внести зміни до навчальних програм усіх навчальних закладів, підготувати методичні рекомендації, широко (повсюдно) залучати до навчання й освіти новий підхід і нове трактування походження сучасної української літературної мови від давніх давен, коли наша людність мала власне буквенно-

звукове письмо (ще й кількох типів!) і власні писемні пам'ятки, які примусово (здебільшого примусово) знищені хрещенням Київської Русі 988 року... Хоча вже дещо й запізно, але це треба робити сьогодні, бо про яку ж національну гідність можна вести мову, коли майже глузливо українців позбавляють історичної цивілізації, що була давнішою від знаних; нас, справжніх автохтонів, зненацька майже скидають з парашутами аж у XIV-XVII століттях на рідні стени і гори під Чумацьким шляхом...

А мій народ, як це вже доведено, не безрідний, не позбавлений генетичної пам'яті, він приречений жити вічно, доки сяють на небі зорі, доки світить сонце і поки на Землі існує бодай одна його писемна пам'ятка культури...

3. Оприлюднено вперше

Мудрий український народ здавна визначив такі закономірності:

- Мертва грамота невільному дається.
- Заховану книжку не читають.
- Записане слово може бути свідком.
- Папірець велета вбиває, або нікчому воскрешає.

Історія публікації "Велесової книги" — то тривала історія, сповнена пригод, злету і, навіть, злочину. Що вдієш, певно, завжди найкоштовніші пам'ятки національної культури збирають навколо себе і вчених, і дилетантів; біля них, як правило, виникають різні події, що часом межують із фантастикою.

Коли професор Олександр Кур, фахівець

з ассірології, знавець історії Шумеру, одержав докладного листа від Ю. П. Миролюбова від 26 вересня 1953 року із Брюсселя, то прочитав про дощечки Ізенбека таке: “Надписи на них були давніми для нас, так як ніколи не доводилося чути, що на Русі була грамота до християнства; дослідник зрозумів, що то дивовижна знахідка, що світ ще не мав таких документальних доказів”.

Ю. П. Миролюбов там писав:

“Це були грецько-готські букви, що перемішані, написані без пропусків (єдиним рядком, без поділу на слова, як це було заведено в Київській Україні-Русі ще й до XIV-XV ст. — Д. Ф.), серед яких були й літери санскритські. Частково мені вдалося переписати текст. Про достовірність я не берусь судити, так як я не археолог. Про ці дощечки я писав літ п'ять тому назад до Російського Музею-Архіву в Сан-Франціско, де, певно, зберігся документ про це”.

Листування між Ю. Миролюбовим й О. Куром збереглося лише частково, тому дуже важливо познайомити сучасного читача з цими досить цінними свідченнями, що проливають світло на таємницю пам'ятки, яку можна прирівняти до давньошумаріського клинописного письма, давньоєгипетського вирізьбленого на гробницях, підніжжях (каменях) сфінксів, або до прочитання давньокитайських хронік, східної філософії, історії, медицини.

“Пане професоре!

Поздоровляючи Вас із Новим Роком, маю за честь додати фотознімки поганої якості чо-

тирьох сторінок “Дошок”, які я знайшов у своїх паперах. Текст також переписаний мною, але ще не знайдений; тільки знайду, я Вам його надішлю.

На лівому полі 1-ої “дошки” намальований пес, на 2-ій — якась тварина, схожа на кішку, але з довгим хвостом, який скидається на лисячий, і з довгою шиєю. 3-тя “дошка” має зображення сонця із сімома променями. 4-та — без будь-яких зображень.

Коли мені пощастить зробити кращий відбиток із негативів, я його негайно надішлю.

З широю повагою

Юрій Миролюбов.

P.S. Величина знімків відповідає самому розмірові “дошок”. На думку тутешніх фотографів, це “все”, що можна зробити за допомогою наявних негативів.

Брюссель, Бельгія

10 січня 1954 року”.

Забігаючи наперед, придивимось до символів собаки, тварини (певно, лисиці чи навіть тигра), сонця із сімома променями, що безсумнівно були традиційними в давньоукраїнських писемних пам’ятках (годі побаченої буквиці “Остромирової Євангелії-Апракос” 1056-1057 рр). До того, ще треба вивчити, що означали ті зображення, адже то може бути давньоукраїнське позначення років (як 12-літні східні цикли), але ж для чого їх використовували?

На лист Ю. П. Миролюбова О. А. Кур відповів (скорочено):

“Вельмишановний Юрію Петровичу, добридень!

...Вчора отримав знімки “дошок”, на які так довго чекав... Я можу тепер документально довести кожному “Хомі невіруючому”, що текст “дощечок” є справді документом...

Олександр Кур.

9 лютого 1954 р.”

Згодом Ю. П. Мироліубов надіслав О. А. Куру всі матеріали з історії “Велесової книги”, що були в нього, а ще через певний час він залишить Брюссель і перебереться до Сан-Франціско в США, де виходив, бодай і невеличким розміром і накладом часопис “Жар-птиця”.

В цьому журналі протягом 1954-1959 років Ю. П. Мироліубов, разом з О. А. Куром (працівником Музею-Архіву в Сан-Франціско), подали копії фотосвітлин та транскрипцію й переклад дощечок Ізенбека, що з легкої руки Сергія Лесного названі “Велесовою книгою” (в тексті багаторазово згадується давній український родовий Бог Велес, згодом Бог скотарства).

Перше офіційне повідомлення про дощечки Ізенбека зробив професор О. А. Кур у січневому числі “Жар-птиці” за 1954 рік у статті “Про дощечки”. В цій статті розкривається зміст дощечок, які вдалося прочитати, та вміщено один-єдиний оригінальний рядок із “Велесової книги”. То ж січень 1954 року слід вважати початком публікації матеріалів про “Велесову книгу” й появи першого з неї уривку. Друга стаття О. А. Кура з’являється друком у наступному числі “Жар-птиці” (1954, № 2. — С. 33-35) і має невибагливу назву “Дощечки”. Кілька уривків цієї незвичайної книги

вийдуть у №№ 8 та 9 того видання, тут же вміщено невеличкий коментар до “сторінок” про готів. Стаття № 5 “Дощечки Ізенбека” (“Жар-птиця” 1955, № 1) ознайомить із місцями “Велесової книги”, що торкаються релігії й вірувань пращурів, подасть текст дощечки, яка невдовзі дістане свій порядковий номер — 16. Звідтоді наступила перерва в оприлюдненні як самої книги, так і матеріалів про неї — аж до березня 1957 року. Всі досі відомі публікації вперше втаємничували незначне коло читачів зарубіжжя (в Україну “Жар-птиці” не привозили через кордони навіть нелегально!)

З березневого 1957 року числа “Жар-птиці” починають більш-менш постійно вмішувати уривки “Велесової книги” (дощечка № 9 із розбивкою на слова та відповідними коментарями). Цей часопис заходився систематично публікувати текст дощечок-сторінок “Велесової книги” й тільки за 1957 рік з’явилося кілька тих дерев’яних таблиць: № 10 — за квітень; № 24 (лице і зворот) — за червень; № 8 — за серпень; чотири листочки дощечки-сторінки № 4 за вересень; № 6 — за грудень. Крім обнародування дощечок “Велесової книги” в тому ж році в Сан-Франціско українська “Жар-птиця” надрукувала кілька розвідок, коментарів і першу дослідницько-оглядову статтю О. А. Кура “Уривчаста, але істинна історія наших предків”.

Наступного року “Жар-птиця” опублікувала текст 10 дерев’яних сторінок і дві праці про них, в 1959 році — 8 дощечок визначної пам’ятки та три статті: Мироліубов Ю. П. До-

щечки Ізенбека і джерела; Д-р Прокопов К. (певно, псевдонім). Матеріали до вивчення дощечок Ізенбека; Миролюбов Ю. П. Дощечки Ізенбека.

З прикрістю слід відзначити, що на цих пробах припинилась діяльність “Жар-птиці”, та й О. А. Кур і Ю. П. Миролюбов більш нічого помітного в історії “Велесової книги” не зробили.

Самобутньою постаттю у вивченні цієї книги був Сергій Лесной, автор багатьох дорожніх нотаток, оповідань — “Чортівщина під Лисою горою” (1953), “Дорожні зустрічі” (1949), збірок поетичних творів “Пісні природи” (1948), “Вірші про всячину” (1948). Але найбільшої слави він зажив як невтомний співець справжньої історії рідного народу, борець за очищення її від усілякої зайвини, яку занесено епохою імперської ідеології, що розпочалася за часів російського царату, а потім, хочемо ми того чи ні, була успадкована більшовиками. Сергій Лесной обнародував десять випусків (у частинах) “Історії “русів” у неспотвореному вигляді”. 1953-1960 (загалом 1175 сторінок). З 6-го випуску (1957 р.) згадується “Велесова книга”, яка складається з окремих дощечок-сторінок, доводиться її достовірність, визначається її місце в історії та культурі України, і тут же опубліковано фотосвітлину дощечки № 16 з перекладом і коментарем. Уже в сьомій частині цієї праці викладено результати дослідження двох уривків про Кия, Щека й Хорива та прабатька Богумира.

1959 рік — новий успіх: у 8-му випуску

“Історія “русів” у неспотвореному вигляді” розглянута дощечка № 2, про Богумира та його синів, дочок і дружину Славуню, про виникнення слов’янських племен. Нарешті, в 10 частині (1960) оприлюднена таємниця наукової експертизи 16-ї сторінки, яку здійснила Академія наук Росії та подано звіт про обговорення проблеми суцільної публікації всіх відомих світові дощечок “Велесової книги”.

Як уже неодноразово наголошувалось у дослідженнях кількох авторів, С. Лесной у 1964 році видав працю “Русь, звідки ти?” (336 с.), в якій розглянуто зміст “Велесової книги”. Автор не повторює своїх попередників, а далі розвиває теоретичне підґрунтя появи давньоукраїнської пам’ятки, наводить деякі подробиці, раніш не відомі; знайомить із листами тих осіб, що близько стояли чи були причетні до “дощечок” Ізенбека. Потім історія знатиме ще один випадок побудови власного дослідження, що виникло після врахування досягнень своїх попередників, ніби можливе щось інакше...

Існує ще одне, напівзабуте, не всіма вченими визнане видання, бо, бачте, його надруковано циклографічним способом. Це книжка інженера Миколи Скрипника, відомого культурного діяча української еміграції в Голландії, видавця, що мав у Гаазі невеличку друкарню — “Млин”. Коли М. Скрипник познайомився із світлинами дощечок “Велесової книги”, він відчув важливість знахідки полковника Ізенбека і вирішив зробити все, що тільки можливо, для

поширення пам'ятки в більш-менш повному обсязі.

Він зв'язався з Андрієм Кирпичем (Великобританія) і довірив йому прочитати текст давнього письма та зробити переклад сучасною українською мовою. Кирпич скористався транскрипцією Ю. П. Миролюбова, який стільки років трудився над "Велесовою книгою". Внаслідок такої копіткої роботи на світ з'явилося (хоча й позначено: "на правах рукопису") обмеженим накладом видання першоукраїнського літопису під назвою "Влес-книга" (Голландія, Гаага: 1968 "Млин").

Зазначимо, що в зарубіжних, зокрема й діаспорних працях історична пам'ятка називається то "Влесовою книгою", то "Влес-Книгою", то "Книгою Ізенбека" тощо. Думається, варто дотримуватися сучасного повноголосся української мови й писати: "Велесова книга", адже в "Повісті швидкоплинних літ" її патрон — Велес чи Волос. Тож різниця і назви припустимі лише у випадках вживання їх в історичному плані чи під час цитування друкованих видань.

У вступові до першого (хай і циклографічного!) видання "Велесової книги" Микола Скрипник написав (орфографія і стиль збережено):

"Зміст Влес Книги дійшов до мого відома щойно в році 1967. Він зробив на мене дуже глибоке враження, в першу чергу тим надзвичайно піднесеним і ширим патріотизмом, який міг народитися тільки в боротьбі на жит-

тя й смерть за ЗЕМЛЮ — РУСЬ, — прабатьківщину наших далеких предків.

Влес Книга обговорює не тільки суто історичні події та проблеми, але й багато аспектів культурно-релігійного та політичного життя нашого минулого, впливи яких діють ще й донині в нашій сучасності. Влес Книга дає тим, хто здібні почути й зрозуміти голос предків, надзвичайно багату змістом відповідь на питання: "ХТО МИ? ЧИЇ ДІТИ? ЯКИХ БАТЬКІВ?"

Отже, циклографічне видання М. Скрипника книги — надзвичайно важливий крок до визнання першої української писемної пам'ятки як найдавнішого письма слов'янських народів, їх першого буквенно-звукового письма. Циклографічне (то й що?) видання "Велесової книги" — неоціненний внесок у справу навернення українців до національних витоків, виховання патріотизму завдяки складному соціальному почуттю, яке виникає на ґрунті приналежності до давньої цивілізації, давності народу, що був засновником ще індоєвропейської спільноти! То ж для відновлення національної самосвідомості українців "Велесова книга" — що схід Сонця для кожного ранку, що його промені для всього живого, що материнська пісня біля колиски людського дитяти...

Недаремно публікатор найповнішого варіанту "Велесової книги" М. Р. Шкавритко зазначав:

"Вважаємо, що п. М. Скрипник і п. Андрій Кирпич зробили надзвичайно важливе,

історичного значення діло для українців. Їхні скромні наміри не лише сповнюються, але також вони умножили докладні студії над найстаршою історичною пам'яткою України-Русі, найстаршим документом, що відкриває для нас сторінки сивини нашої, наших "праотців" і "староотців", як написано в "Влес Книзі". З цього документа ми довідуємося про те, що староукраїнська мова тодішніх часів була дуже подібною до сучасної української мови, а особливо порівнюючи абетку, ми бачимо багато ідентичних літер, а багато дуже подібних. Все це говорить само про себе..."

Автор "Велесової книги" дивує сучасного читача й дослідника ширим і піднесеним патріотизмом, а палеографічне прочитання тексту засвідчує кілька несподіваних висновків, а саме:

— абетка першоукраїнського літопису давня, стала; вона своїм графічним зображенням більшості букв "перейшла" до слов'янської азбуки Кирила й Мефодія, започаткувала її, давши життя писемності багатьом слов'янським народам;

— рівень культури давньоукраїнської писемності настільки високий, а буквенний склад — майже наближений до живого мовлення, що інші письмена відстали на багато століть, а то й тисячоліть;

— професійне оволодіння давньоукраїнським письмом дозволило авторові "Велесової книги" передати найтонші душевні почуття, високу духовність людності, повідати майбутнім поколінням про події далекої в часі істо-

ричної давнини самотнього народу і над-
звичайно високої цивілізації.

Що ж, можна ставити крапку і надавати
слово самим дощечкам-сторінкам "Велесової
книги", цієї діамантової корони прадавньої
України часів її дитинства й молодечого ста-
новлення.

Практикум № 3

1. Прочитайте 4, 5, 6, 7 рядки вступної дощечки-сторінки “Велесової книги”. Зверніть увагу: за написання в багатьох позиціях голосні звуки в староукраїнській мові за звичаєм пропускалися. Ця традиція збереглася ще від праукраїнської цивілізації.

До якої мови ця традиція була перенесена разом із більшістю позначень букв слов'янської абетки? Хто творці тієї абетки?

... а ом і га неілт

МЕНЖ ПРЪ АТЪР СВЪ ТЪК МОЛИТ
БЗІ АКОІ РАЗ ГО СЕ НЕ СЕ ПРЪБЪТЕ А ДЖКО
УСЛОВІА МА РЪЧ ТУ А ПО МА РЕ
ДАЖДО МУ ІЗМАЕНА ІАКО БІА ДЖЕТАДОІ ТАІА
ЗЕ РЪ ПРЕНАС МЪЗЪ ІДОІ
А ІМЕНЪ ВРЖЕТЕСЕ СЕ БІА ІСНА ТЪМЕНЪ

Переклад: І Він нігде не мав мужів про дочок своїх, так молив богів, аби рід його не пересікся. І Дажбо почув мольбу ту і по мольбі дав йому ізмолене, бо ж були видані замуж тії. Се бо трапляється між нами, і маємо виряжатися, се ж бо Ясна чтемо...

2. До більшості букв тексту “Велесової книги” кожен читач звикає дуже швидко (переважно приголосних), виникають окремі ускладнення для розпізнання Б та Ч, однак є букви, що постають цілісними за певного доконструювання. Які це літери староукраїнської мови, що в ході розвитку письма зазнали видозмін?

3. Староукраїнська мова не знала окремої букви Ї. Знайдіть у тексті літери, що передавали звуки Ї, Я, Ю. В чому особливості їх графічного зображення (накреслення)?

4. Прочитайте таблички “Велесової книги” у публікації газети “Світло Оріяни” (II частина) №№ 1, 2, 3, 4; зверніть увагу на старі назви річок, географічних місцевостей (гідроніми й топоніми) та на давніх українських Небожителів. Продумайте, будь ласка, яких Боянів згадано в цих дощечках? Занотуйте основний зміст дощечок.

II частина

1

Даремно забуваємо добрі наші старі часи та ідемо, куди невідомо. А так ось ми поглянемо назад, а скажемо, що ми стидаємось Нави правої знати і навколо тирла відати і доуміти. Се ж бо Дажбо створив нам оте і це, яке єсть світ зорі, нам сяє. І в тій безодні повісив Дажбо землю нашу, аши тая удержана була. Так оце душі пращурів суть, і ті світять зорями нам од Іру... но.

Греки налізли на Русь і творять злее во ім'я богів. Ми ж єсьми незнаючі мужі, куди піти і що творити. Пправе бо єсть невідомо уложене Дажбом, а поніак боротьба ж ця тече явно і та (боротьба) соутворює живоття наше і та, коли одійде, смерть єсть. Яв єсть текуща, а творена в Праві. Нав'є бо єсть по тій: до тої єсть Нава і по тій єсть Нава, а в праві єсть Яв.

Поучімося старому, а дошукаємося душі в

нім бо єсть, бо навколо нас... творить богам силу. Се побачимо в собі, то бо дано дар богів і на потребу їм бо се марнувати... то душі пращурів наших од Іру дивляться на нас, а потім жаль плакатися і верещати нам, бо ми нехтуємо Праве, Наве і Яве... Нехтуємо, бо з того глузуємо, і тому не є ми достойні бути Дажбові внуки.

Отож молимося богам, щоб мали ми чисті душі і тіла наші і щоб мали ми життя з праотцями нашими, в богах зливаючись в єдину правду. Так оце бо єсьми Дажбові внуки.

Дивись, Русе, к розуму, бо розумові Розум великий, божеський єсть єдин з нами і тому творіте й голосіте з богами вєдине... Тлінне бо єсть наше живоття, і ми також, де комонезям нашим... робити, живучи в землях з тіла барана ситі, од ворогів тікаюча... Свередзь.

2 А

Муж прав, виступаючий з промовою, не є той, що рекомо ходить правим бути, а є той, що слова його і звершення до себе совпадають... Тому сказано єсть о старім, аби ми творили будучи лепськими, як діди наші. Граю ту саму, а буду також за часи вельмиславні і босі, і русів потято було рукою ворожою, і злочини творені... І князь той немощен бувши, послав синів своїх до бою, а ті ворягам підлягаючі і віча нехтуючі, що те, мовляв, віче мені уважить! Тому були роз'єднані і під данину взяті.

А чи так, скажімо, сьогодні? Княжі суть наші, а тому бо не есте ви до полудня ходячі, щоб зайняти землю... нам бо і діткам нашим. А там Греки налізли на неї, ніби гусениця на ній. А

була сеча велика і многії місяці... Стократи починали руси і стократи розбиті були од полуночі до полудня... Так скотину вели праотцове наші і були отцем Орієм до края руська ведені, бо ж були ми прибиті і перетерпіли багато, і ниючі рани й холодні несли, як одходили сюди. І так оселилися огнищанами і на землі руській.

Те бо утворилося за дві теми до наших часів, а по тих двох темах ворязі прийшли... і землю обдирали од хозярів до руки своєї. Тим бо підданими робимо.

Був народ іще скільмерський сто куренів по двіста. Народ наш яко прийшов пізніше до руської землі і селився серед ільмерців і тії бо суть братчики наші, нам подібні суть, мало чим різнилися, бо нас хранили од Віча мали на те. Рішено... овіщати як єсть. Коли чого не рішено, не має бути. Вибирали князів од полюддя і так жили, що ми їм поміч давали і так були... Зела бо знали і творити сосуди печені в огнищах, а були гончарі добрі, землю орати а ті скот розводити, бо розуміли... Такі отці наші суть. Прийшов рід злий на них і наліз, а тому

2 Б

були понужені одскочити до лісів. Там живемо, ловці і рибані, аби спромоглися од страхів уклонитися. Також був мед якийсь у тому, і почали городи ставати, огнища повсюди розкладали.

По другій темі був холод великий, і потяглися ми до полудня, бо там суть місця злачні. А там оті ромейці скоти наші брали, де за ціну про

те угодилися, як бути, кому слова держати. І потяглися ми до полудневого зеленотрав'я, і мали ми скотини багато...

3 А

Молимо Влеса, отця нашого, хай погляне в небі ко многості суражів і хай зійде на нас сурі віщати, золоті кола повертаючи. То бо сонце наше, що світить на доми наші, і перед його лицем блідне лице огнищ домашніх. Се-му богу огнику з мургли речемо показатися і востати з небес і взятися аж до мудрого сві-та... І речемо йому ім'я огнебоже і йдемо тру-дитися, як і всяк день, моління утворивши, м'ясо їмо і ідемо до полів наших трудитися, як боги веліли всякому мужу, що чинен є тру-дитися на хліб свій. Дажбові внуки есте лю-бимичі божеські і божі скорорала ви. Отож десницедержащим воспоемо славу суражжю і також мислимо до вечора, і п'ятикратно сла-вимо богів удень. П'ємо бо сурицю в знак бла-гості і обшності з богами, які бо суть у сваро-зі і тако піють за щастя нь... Воспоемо славу суражжю і той комоньзлат суражій що скаче в небі... Додому йдемо потрудившись, там огонь утворимо і їмо покорм наш. Речемо, які то есть благості божеські до нас і одійдемо к сну, день бо прийде і темнява розтане. Також даємо десяту отцям нашим, а сотню на влас-ве... (пропуск) і так перебудемо славні, бо ж славимо богів наших, а молимося з тілами, омитими водою чистою...

3 Б

Інший бо кровний єсь, а тая кров наша про те

мовить, як вибирали князів старші наші і так правилися п'ятнадцять віків крізь віча... І збиратися на них і судити всяку отнонську подль... главноще... і так правилися наші отці... всякий має слово рещати... і те то благо... утратили од хозярів... по віці Трояню який... уперше насадив це із синами своїми і внуками противорічне всім... бо руси не мали ради владі, що противна вічу... хозари бо ішли на ню, а ті не мали воїв... та то розторговиця була п'ятсот літ, не скінчилася скоро і стало нам тягла хозарського... бо поки русичі сперечалися, вороги на них налізли многі... вну котрий не був самотен з друзями многими і був утщ...

4 А

почесно жив у труді... а то був у степу болярин Скотень. Тії бо не підлегли до хозяр були іронці... од Іроні помочі просить а тії камоньства досилають і були... хозари о тім речен... інші бояри осталися під хозарами... а деякі доліз... до града Ківо... там осілися... Ті... ж русичі, які не воліли під хозарами, ішли до Скотеня... Так Русь тирлувалася коло Іронці, нехаючи вікове наше, одерень не беручи, і так оставили русам життя руське... Хозари брали до Ра оту свою дерень і дітки, і жони, велика біда була... а... творячи зл... ото було Годь грабуючи полізла на Русь...

а... коло Скотеня... тії розмістилися і пращурі наші вирушили на них тоді комоньства іронські утрочі і розбили Годь. Розтрощені були годьці і тікали з поля... то бо кров борша лилася, червона земля була... перунами розтро-

щила Русь землю Годську, а мечами знищила всякого і землю їх вимісила і до своєї приточила... А тут бо хозари зайняли нас, віча страшили і налазили на нас. І тут бо руси кинулися до бою, як леви, і сказали: "Пропадемо, якщо Перун до нас не дба". І то їм поміг. І Годь була поражена і хозари. Перші так, що усі праху... бувши перші розтрощені, і Русь зітхнула до них і сказала: "А що ще будете?" Хозари бо утікли до Волги од Дону і Донця... там сором мали, а то розбіглися вої їхні, покидавши на землю мечі свої і тікаючи, куди очі. Того разу Годь змістилася і одійшла до полуночі і там із гмизами пішла далі. Русь бо устрімилася до сеї землі взятої до руської крові в руки свої підуторчі і сказала: "Прийшла бо милостица божеська, хвалимо Дажьба нашого і Перуна... що були з нами". І так перше заспівали славу богам на землі, яку вони звали Руськолунь та і земля, а тому потрудилися багато, абисьте утворитися землі нашій... і хозари були до землі потяті і наколікі... ьдзі Руськолунь бояте утьрдім... годі.

4 Б

Многі ямщики ішли з нами також потруждаючись од тих, а були ті волені зуровені о пращурі п... а Влесо бо научив тії землю, орати і зерно сіяти. Так бо шукали тії пращурі огнищанами стати і бути землетрудичами, речемо бо як говориться в нашій землі, а не як греки, жадящіся з руського народу обростити... пулгарщі починять... і... інші нуже свої скорощища свої у полях злачних. А зняряддя ті мали од своїх староотців од роду до роду,

так ото правились. За десять-віків забули отее своє, і так роди жили окремими племенами, ті ...езиват, ті поляни... о... свередзі і деревляни. Тож бо суть усі русичі од Русколуні, маючи те поділення яко сумне єсь, а з того прийде на русь усобиця, а в другім тисячеліттю підпала розділу, а будши самотні стали одерень чужім робити... Так найперше Годі, якато кріпше удержувана, а по-друге хозьяринам, як тії об'явилися каганом... а то нерадінням нашим... ко... а то нерадінням нашим... ва...т... по-перше ...істою гостями на Русі... спочатку були велерічіві, а потім стали злі ті, а русичі утлушити стали... як стати, куди підемо од них, де життя вільне знайдемо, єсь ми дуже сіри, а рука божеська од нас одвернулася, бо на двадцять тисяч літах не змогли соутворитися до Русі, а там прийшли воряги і беруть т...єста вони синове великі. Русь бо твориться од полуночі за те, що не маємо можності в лісах ілмерських утворити, а там єсь де Київ, якому дана честь мала... там бо усілися воряги, які суть хижаци...

Повісті світоярі... хай побачимо, зрячі того, ту боляра Гордину нашого, який поразив годь зі Скотцем... а була та славна подія од приходу славеньського люду на Русь десята сто третього літа (903 — А. К.)... бо нагло і грабуючи налізли на нас... Тоді свято робили єдине то князі... які зібрали бо русичів... На Русколуні... а то є вужча Русколунь... або руси... і перемістившіся ішли на Годь од Воронженця... б'ючи там десять тем добірних боянів комонних або піших... і так ото кину-

лися на них... Січа була зла і коротка, і тії узуржилися. До вечора було... Годі...

4 В

Русь бо устрімилася на землю тую. Десь о тім часі прийшли до Києву воряги з гостями і били хозярів. Хозярці і кажуть до Скотеня... ан... помочи просять. Одмовив тої Скотень, а каже ж бо, поможете самі собі оті, що Руськолунь маєте, а що діяти, коли ото ворожа сила іде до землі Воронженця? Бо Воронженць був древній, за многії віки уставен і окремлен од нападу навколо... Та воряжина іде до Воронженця, займає його, і так оце усілася Русь огороджена од западу сонця. А йшли інші до сурі на полудне, Сурожград утвердили коло умор'я, яке греки мають, там укріпили град Суражь-Білояр... Криворг був у той час князь руський, а білого голуба пускає, куди той летить, там таяти. Летить на греки — Криворг нападає на них і розтрошує їх. Тут бо греки, як лиси хвостом вертячі, дають Криворгу золоте руно і комонці срібні, а ті Криворг содержує на Сурожі. Ті ж греки, що були на колунях. Криворг догодився, абисьте Русь відтворена там. І також греки, наславши на неї боянів у залізах, побили її. Велика вержена єсь кров руська до пауди, а нічого з того було русичам. Ілірмощі казали, що єсьте глушці, а ось ми прийдемо до вас помогти... а... почтемоя на пам'ять їх, яку свою землю руську удобили, а єсве наші староотцове, які бо страгили сили Русі на тих запасицах з ворогами нашими, а кров'ю їх оудобили землю нашу, суці бо богуни, які з Перуном роблять

на кувадлах мечі свої на враги їх... Ми вже їм помолімося нам у помочі стати.

3. Давньоукраїнська трійця

Творець “Велесової книги” лишився невідомим, але сам текст першоукраїнського літопису свідчить про ставлення до подій, що тоді відбувалися в землях України-Русі, про сприйняття духовності його співвітчизників, повного розуміння догматів, які тоді лише створювалися; про моральні й наукові уявлення, що пропускалися через власне серце й розум, а сприйняття і відтворення — через особисте “я”.

Щоправда, чимало дослідників схильні вважати, що автор “Велесової книги” був не один; у кожному разі ті частини, які збереглися і були врятовані від забуття, засвідчують:

— зацілів далеко не повний текст, який був набагато, а, можливо, і в кілька разів більший;

— уривки пошкоджених дощечок наводять на думку про якісь інші, ніж маємо, тексти;

— оригінали табличок-сторінок були без своєї первісної нумерації, яка потім запроваджена дослідниками, і не завжди вдало, бо деякі дощечки, що стоять під більшими номерами, є лише часткою тексту, який існував значно раніше; однак учені прийшли висновку не перенумеровувати “дощечки”, щоб потім не внести загальної плутанини;

— на деяких дощечках-сторінках явно інший “почерк” накреслень, інший розмір рядків, букв тощо.

То ж мовиться про автора, а не авторів тільки для спрощення форм звертання й викладу, адже в іншому випадку слід було б дати безконечні пояснення щодо своєрідності відтворення тексту та особливості сприйняття подій, які висвітлювалися різними авторами.

Все це дозволяє нам простежити авторський антропоцентризм і на його основі побачити передачу через попередні, уже давно минулі віки зародження уявлень українців про священну трійцю (майбутнє триєдине начало Господа Бога християн, що насправді закладене ще задовго до Різдва Христового, триєдність подій у казках, тридівість заклинань, заговорів і замовлянь; навіть у молитвах і в Божій літургії теж вживається потрійне звертання до всевишніх сил, потрійна подяка, трієсті співи алілуйя, поява “Цвітної Трійди” та довжелезна низка інших різновидів, що умовно можна згрупувати за значеннями “чарівних” трійок).

Всі сторінки “Велесової книги” однакового розміру 38х32 см, завтовшки в півсантиметра, майже повністю трухляві, не тільки погано збереглися, а й окремі “зникли”. Із їх змісту відомо, що на той час Україна-Русь тричі втрачала незалежність, що теж викликало у творців і читачів цієї книги певні магичні (забобонні) почуття (уявлення). Заради правди й забігаючи наперед, варто нагадати, що в українців згодом виробиться дещо інше ставлення до трійці.

— Перший дзвін — чортам розгін, за дру-

гим — перехрестись, а за третім — до молитви становись.

— Одному кивнув, другому — моргнув, а третьому алілуйя заспівав.

— Молитвою до Отця і Сина і Святого Духа не здобув кожуха.

Вивчення змісту “Велесової книги” відкриває нам дедалі нові й нові факти дивного ставлення давніх українців до трійки (трієці), і закрадається сумнів, чи не обожнювали вони це число? Так, в одинадцятій дощечці — майже в першому рядку подибуємо: “Се Ви були перші, які поклонялися триглаву, а тому ми досягли великої слави”.

Десь за тисячоліття до виникнення біблійського вчення про Бога-Отця, Бога-Сина і Бога-Духа-Святого, ця свята Трійця, яка із Праукраїни, першої української цивілізації, розійшлася по багатьох релігіях світу і стала основою нових світосприймань різних народів. Усі три індуїстської трійці Брахма, Вишну та Шива виникли чи не під впливом праукраїнської трійки. Дещо не визначене походження давньоєгипетської трійці в образі святої родини Осириса, Ісиди і їхнього сина Гора й іншої трійці Амон-Ра, Мут і Хонсу. Але ж очевидно, що на давньосхідні народи і вірування значно вплинула Свята Трійця давньоукраїнської цивілізації. Євреї, наприклад, взяли для формування своєї трійці (а спочатку навіть не однієї) теж вірування наших давніх пращурів. Щось аналогічне сталося й у німців (Тор, Один, Фея і Локи), скандинавів (Один, Тор, Фрея) тощо. Однак, Свята Трійця дав-

ньої України вжита у множині — Божества, а це означає, що ці боги обіймають своєю сутністю. І хоча “Велесова книга” засвідчує єдинобожжя — Дажбога (ще до Бога Отця, Бога Сина і Бога Духа Святого), правда, доносить до нас й ім’я родового бога Велеса (що дає назву всій книзі із дощечок); першоукраїнський літопис із літературно-художніми відступами висвітлює не тільки події так званої доісторичної доби, а й розкриває досі не відомі нам питання культурно-релігійного та політичного життя давніх праукраїнських поколінь й переконує: “Хто ми? Чиї ми діти? Яких батьків нащадки?”.

“Велесова книга” (дощечка № 11 — лице сповіщає, що Перун (прабог) був троїстий: Громовержець, Бог Війни, Бог Боротьби. Недарма ж автор закликає читачів ніколи не забувати наші старі часи Дажбожі...

“Яв єсть текуща, а творена в Праві. Нав’є бо єсть по тій: до тої єсть Нава і по тій єсть Нава, а в Праві єсть Яв... бо ми нехтуємо Праве, Наве, Яве...”.

Як же воно так склалося, що хоч куди б ми кинули погляд у “Велесовій книзі” (а воно здається, що і в житті саме так), скрізь усе гуртується по трійці. Ми хвалимо Бога нашого, звертається до нас одинадцята дощечка (лице), бо це Він Землю, Сонце наше і Звізди (весь світ) міцними творить.

І знову — Бог: “очищає серце наше, і ми відрікаємося від злого, а спрямовуємо себе на добро”.

Або ще: Таїна велика, — Сварог є Перуном і

Свентовитом...

І нарешті — перебувають у небесах: Хорс, Велес (Влес), Стрибог, а поза ними стоять Вишень, Леле, Літич...

Як бачимо, всюди трійки й трійці, з яких починається буття, триває наше життя, складаються погляди, вірування, а то й забобони. Це найдавніше письмове засвідчення історії роду українського, а до того ж, і ще й потім існували усні перекази, легенди, історичні оповіді, що не мали документально-письмового джерела.

Здається, ніколи не скінчиться вервечка чарівних трійок як у "Велесовій книзі", так і в повсякденному бутті.

Зворот одинадцятої дощечки також починається... з трійці: "Родогощ, Колендо і Кришень... (далі йде перелік майже 60 імен богів, які були небожителями). "А всі вони у Триглаві об'єднані, а вони всі у Нім і від Нього. Це вони тут Отрочата (діти), що входять до Нього".

"Велесова книга" має чимало місць, де мовиться про три предмети, три думи, три дії. Інколи триєдність, так би мовити, подвійно заляжить від триєдиної суті; до того ж, звичайні речення так само часто мають тричленну будову. Наприклад, своєрідно ускладнене речення, близьке до формули 2x3, яким розпочинається лицевий бік дощечки 8: "Себто дивіться всюди, щоб мали птицю тую на чолі вашім, а та поведе її, і там нею тримається і тут красується перед нами, а летить світами до нас".

Прикладів шанобливого ставлення автора "Ве-

лесової книги” до трійці в літописі чимало, а це свідчить про надзвичайно давнє виникнення трійці як іпостасі, як чарівного числа і цифри, як магічної сили цілого нашарування народної культури, вірування, апокрифічних творів (ворожіння, заклинання, навіювання тощо).

Тож, здається, автор “Велесової книги” не лише схиляє нас до сприйняття праукраїнської Священної Трійці, до троїстості, трійок взагалі, він наче прочиняє дверцята до таємничого й неповторного життя високорозвиненої цивілізації праукраїнців, але, будучи господарем власного часу, і не думає подавати подробиці, адже вони для нього звичайні й буденні, тому непримітні. Натомість він ніби квапиться переповісти все про своїх богів, їх особливості, ставлення своїх одноплеменців до Небожителів, немов передрікає наступ нової доби, коли на зміну дохристиянській цивілізації праукраїнців настане Київська Україна-Русь, але вже підкорена християнством...

Практикум № 4

ту бр влѣс отрѣ
нѣсѣ
сѣмѣ предѣхѣм сѣ
наимѣмо дѣ вѣзе нѣшѣ
і тому рѣбнѣ хвѣлу

Це зразки письма найдавнішої пам'ятки України-Русі “Велесової книги”, випаленої на дерев'яних дощечках, та “Остромирової Євангелії-Апракоса, — першої датованої книги (1056-1057 рр.) на пергаментних аркушах з телячої шкіри.

1. Порівняйте графіку обох пам'яток і знайдіть букви однакового звучання. Чом у “Велесовій книзі” букви ніби танцюють, а в “Остромировій Євангелії” — урочисті, статечні?

2. “Остромирова Євангелія-Апракос” написана урочистим уставним письмом (за технікою виконання — пензлем, різнокольоровими фарбами, часто з позолотою, на пергаменті).

Як можна визначити (і назвати) за технікою виконання тексту “Велесової книги” на відполірованих дощечках засобом випалювання?

Яка відбулася еволюція письма за кілька століть, що віддаляють ці пам'ятки?

3. Які напрошуються висновки про час написання (виникнення) “Велесової книги” й давнос-

ті української мови, Праукраїнської цивілізації?

4. Прочитайте дощечки №№ 4, 5, 6 і напишіть свої міркування на тему: "Як ви уявляєте собі життя населення прадавньої України за викладом "Велесової книги".

Все-таки, чому не залишилось інших якихось помітних пам'яток із давньої епохи України?

4Г

Сурожі бо святою бути над нами т... а... ідемо там де бачимо землі горяні. О... а... лукоморія, а то й все як день до богів дивимось, які єсть світ, що його звемо Перун, Дажбо, Хора, Яр і інші імена с... яко співаємо славу богам, а живемо милостю божеською, доки життя це гонзімо. Сурожа б'є ворогів наших, які суть на темі зміями повзучими і грозящі суть нам болями, маомарою і кінцем життя. Всячеськім явити богу сильному і бити тему мечем молніім, і та іздохне. Суря світить на неї і до неї. І бачимо всечисто її...а найперше слава сурі устлу діду є той, що не злая зящі...

Із тої темі з'явилося зле племено Дасуво, і те зле племено на пращурі наші натекло й налізло, і є многії утошені і уморені. А той Орій старотець рече: "Ідемо до землі тої, де є наші братичі, убивають тобото старотців і час-то з верші скотину нашу крадуть, а дітей б'ють". І тобото старотець сказав, а ходімо до іншої землі, яка тече медом і молоком, а єсь та земля та ...іюещаху. Всі синове од Орію були ті: Кий, Пашек і Горовато, звідки три славні племени вийшли, бо ж синове були

хоробрїї водчі дружинам. І так ото сінини на
комонія, вирушили д...і, а за ними їдуть дру-
жини молодечі, скоти, корови, повози, биці
..н...е... а овьща ті, дітки старотцями стере-
жені, щоб марою не зблудили. Так ішли до
полудня до моря, мечами поражаючи воро-
гів, ішли до гір великих, до низин трав'янис-
тих, де були ті злаками многими, там осели-
лись. Се Кій, що був стоячим Ківу, та то бу-
ла стол руський... (текст зруйнований) ...кр
встїої шатої і сход... ом... в (?) тїї нехтува-
ли злом, а йшли, куди Орїй казав... крєвні
єсьва... а кров наша просто рече, що єсьми
русичі, не слухайте ворогів, які кажуть, що
не єсьте доблія, от отця Орїя ідемо, а т...
(текст зруйнований).

5А

У подробицях зачати нам о тих подїях ска-
жемо так десь літ до Дїра за тисяча п'ятсот
ішли предки наші до гір Карпатських і там
осіліся і жили кладно. Тобо роди собі прави-
лися од отців родів, а старшим родом Щеко,
одорїян той бувши. Паркун бо нам благово-
лив, бо тим тримаємось, і так оце бувши жи-
ли п'ятсот літ, а там одійшли до сходу сонця
і прийшли до Непри. Та бо ріка єсь до моря
текла, а до полуночі оселились на нїй, а це
іменоване Непрі Прип'яте, якобо вутсе сен...
(ряд літер знищено) ...там осівшися п'ясот
літ і вічами правилися і так богами хранимі
од многих так званих язєнців Ілмерів було
багато там осідичів огнищан. А потім скоти-
ну розводити в степах і там богами хранимі

могли, як кажуть, віддихнути і придбати много золота і багато жити.

5Б

Ції ж то язенці повернулися до полудня і самонехаяли (залишил) нас і також пішли на ведення скоту і говадів своїх. І віщої тут птиці зграї многі зліталися до них, а ті то галища й вороння од їжі літали, а було їжі багато в степах, бо ті племена костобці налізали, а з того одкривалися рани многі і кров людська лилася. Тут раптом голови сікли ворогам своїм, а тії суть воронам їжа. І також вітри свистіли в степах і бори гуділи до полуночі, непокоячи нас. Була тут січа велика, язенців і костобців вибивати зі злих утечиць і злодіїв говяд наших. І так була боротьба тая двісті літ, і наші родичі відійшовши до лісів перебувані суть. А там осіли за сто літ годи Єрменреха і злобилися на нас. І тут була боротьба велика, і Годь була потиснена і відкинута до Донця і Дону, а Єрменрех пив вина любибратерські з воеводами нашими, і так оце утворилося життя нове.

ОСКОЛОК ч. 2: Єсьми русичі, ніякі варяги.

ОСКОЛОК ч. 3: Оставляємо на сонці молоко наше у травах заноші утовчемо до нього щавлю і тнитрав'я, як сказано про старотці, і даймо цьому суритися, яримо тричі во славу богам п'ятикратденно... і тобто наша стара пошана богам ближня єсь... та буде зв'язком між нами.

ОСКОЛОК ч. 4: Ані Мара ні Морока не

сміємо славити... тібо от Дівот суть наше нещастя... наше дідо есьбе Сварзі.

6А

За Орія то ще відступили наші отці з борусами од Рай ріки до Непреви, а потім роди тії правилися родичами і вічами. Всякий рід наіменував своїх родичів, які суть правлячі, з них ідуть догори також, а там есь князі воеводці, вутці люди, щоб битися з усіма ворогами во славу Перуню, а цим Дажбова допомога наворачтається на нас. Так була земля та руська до русів, а борусичі то од борів (лісів). Валка (війна) непрестанна була всякчас, і многі убоялися, бо ворогами нещадними нищені скущені до кінця. І так було на Годі. Тут бо Єрменрех іде до нас і напав на нас, і так потолочені ми були ними. Настало од Годі між два огнища, тліюче і палаюче. І тут була велика біда. І жнива наші попалені, ніщо не лишилося на них, лише дими і попелища. Тут бо прилітає до нас птиця божеська і каже відійти до півночі і натягтися на них, коли ті йтимуть до сел наших і патебеште (?). І так зробили. Відійшли до полуночі і накинулися на них і, розпоровши їх, озвитяжили на них і так пішли до них стали станами по ріці Ромідоно і ось кинулися і билися. Много тут борзовчених було простиглавити (дурити) нас, а так оце ми простиглавимо їх.

А то тьма (дуже багато) було у простиглавнях. Великі сніги, холод і голод мучив наші люди, що оставили трце (?) і лишилися без усього вони.

Тим разом вовки настрадалися, бо незалгесте маючі тут творили... (кінець одколотий).

6Б

Себто по сто двадцять літах боротьби Годь натиснута ззаду Єгунами іде до полуночі між Рай рікою і Дівун і там ото... адне. Єрманрех і Гуларех вивели її на нові землі, бо Єгуни з берендами і говядою всею наїхали на ті краї. Там було много коней і говяди, трави злачні і вода жива. Тут бо Гуларех привів нові сили свої і одразив Єгунів, очолив многих і йде на нас. Тут бо родичі зібралися на конях і на них. Гарячі січі були там тридцять день і руси пустили годів до земель своїх, отобто їм бути з нами. Тяжкі времени настали. Налізли на нас ромове... н... ае... р... ополудні, а Годь ополудні і полудня. Табото валка (цілий ряд знищений) тато боріа біаш... амо веліце трав і ніцже угодних богам і людям. Себото не мали іншого прибіжища, як оте. Обирали князів од вутців. Тії були од Овсяни до Овсяни (а може, од осени до осени — А. К.), яким платили день од полюддя. А страхаючись водини стади свої, обробляли землю. Житва наша так була сто... (кілька)... десят літ, творяща боротьбу всякоденне єгуни... годи, а ніщо беренди ті бо мали князя Саху, а той премудра... гладах од русів і був наш друг... (зіпсуто кінець).

6В

Чи це наяву примерещилось? Стали городи городити, Хорсун і інші возвигнули. Руськолунь, роздерта смутами, стала творитися на полудні, бо руси на півночі много притерпіли. Тобто по-

ріднені не хотіли, аби руські роди соеднати Руськолуні. Проте ж два роди... (б)оронили Суренжу і звали Суренжа Руса, бо руси Прабор'я також були там... прабори, і довга вражда між родами роздирала ті бо русини... (зіпсуто).

Ції то парці (перси) наші відносини медвені помічають, таку бо з того стеру (вигоду) мають: рішають уділяти залізнину, а брати комоні (коні), які ж то приходять од богів до нас.

Така була Руськолунь сильна і тверда, то бо то од Перуня, удержуючого нас. Кілька кратно витягала мечі і одражала ворогів од рощей своїх, збирала вояків за Орія родів сильних, які ж на Сурі билися старій. На ті ж часи не мали ми едности тої і стали, як воца (віск) безо Влеса. Той бо казав нам, як маємо ходити прямо, а ніколи ж криво, а того не слухалися. То бо то парці збиралися валкуючихся русів. Набасуру підчиняли. Не стереглися бо тії од ворогів і напали на них од Мурру. Звідти йшли, клонячи голови свої під вразькі бичі. Ті то сильні верхівці напали з трьох боків, а ті то ходили з говядами (скотиною) до заходу сонця і там себе стратили, наші ж люди пішли під Набусара. А потім той пішов на суру Єгипетську. Довгими були ті літа одереним триватися, а так прийшли дні і руси втікли од Набусара, парці бо).

6Г

не гналися за ними. І так приходять до країв наших, а там пісні наші до Интру і Вола. На це були ми леве... (зіпсуто більше одного слова)...

були з богами, а до своїх богів не нукати наших отців. Єдине маємо і те носити маємо, а ніколи ми... (зіпсуто півтора рядка), коли бо одерень (дань) терпіли, а князем був Навсур, який бо їх під себе забрав, а ті своїх юнів давали до війська, а тягло до чурси і чресел. По щоках терпіти мали, а то й били кием, то терпіли. Не могли ми так, а не мігши і скажемо їм, що не маємо до серця нашого, як той день, коли буде валка (війна) трясева і землевертєня з ворогами цими. Аби лиш до Сварога, там комоні і воли мечуться і верещать. Заберемо свої стади і вержемося до полуночі, а спасемо душі наші, і так богами хранимі будемо, аніж спочено стратимо синів своїх, дочок, також жінок. І будемо просте своє уживати, і не будемо зметені, коли йдемо на чолі раті і обираємо судьбу свою. Ходимо псяпотомками, а горді ж ми бути можемо, а не бережемо єства. То бо Магура співа пасна свої до січі, а тая птиця од Нітра іде, бо Нітро був і пребуде до віку, Нітра сам, який дає Перуню всю зброю, абисьте той да вержешет ю, да прийде Яровень і ще доручить. Ліпше маємо загинути, а ніколи бути одеревцями і жерти богам їхнім.

РОЗДІЛ 3

Голос “Велесової книги”

1. За заслоною — перед читачем

Уявімо на мить, що того ж 1919 року, коли було знайдено “дощечки Ізенбека”, або того ж 1925-го, коли Ю. П. Миролюбов зрозумів значущість пам’ятки, як подію всесвітнього значення, та й почали б вивчати її, поширювати, а в навчально-виховних закладах стали б переконувати в їх правдивості підростаюче покоління: якого роду українські діти; що таке першоукраїнський літопис “Велесова книга”, кожна буква якого була випалена на дубовій дощечці, — о, скільки з’явилося б нових справжніх патріотів, просто громадян незалежної України, чесних і сумлінних її розбудовників, та й зменшилося б невігласів-безбатченків, і кожен читач, ніби корабель у морі життя, мав би свій порт приписки на ймення Національна Батьківщина, яка є прямим спадком високорозвиненої праукраїнської цивілізації... А це не так уже й замало...

Що ж маємо насправді?

Радянські вчені (історики, археологи, палеографи), навіть Академія наук здійняли безуґавний галас: підробка, фальшивка! Слухати якогось там емігранта, буржуазного націоналіста?... Так то ж наклеп!

А як же воно було і що сталося?

Звичайно, підробки й фальсифікації можливі в будь-які історичні епохи, особливо, коли мова йде про писемні пам'ятки, мистецькі полотна чи скульптурні портрети.

Розуміючи це, С. Лесной, поруч з іншими дослідниками "Велесової книги" ("дощечок" Ізенбека), скориставшись посередництвом Мельнбургського університету, звернувся до Академії наук Радянського Союзу, установи, яка в діаспорі і, взагалі, за кордоном все ж мала свій авторитет, із проханням провести експертизу знахідки. Професор-лінгвіст Л. Виноградов 15.04.1959 року підписав лист-відповідь, в якому в суті своїй глулився над текстом пам'ятки, його лист, власне, був ні про що.

А земляни ХХ ст. мали б знати:

— Чи не міг сам Ізенбек підробити таблички-сторінки "Велесової книги"?

— Чи могла до рук полковника Білої гвардії потрапити задалегідь виготовлена майстерна підробка?

— Чи може бути це унікальним оригіналом, якого не знав світ розуму й науки?

С. Лесной справедливо вважав, що будь-яка підробка викликається певними вимогами-збудниками: 1) або підроблювач шукає грошей, 2) або він шукає слави, 3) або, нарешті, все це жарт, щоб над кимось покепкувати.

У таких випадках можна припускати, що фальсифікація (підробка) може з'явитися внаслідок запаморочення розуму. Інакше всі ці умови до "Велесової книги" не мають жодного стосунку, бо тут все самотутнє, нове, ні на що не

схоже, без будь-яких аналогів. Хіба що відомо, як у дуже далеку давнину на дощечках (на дереві) все ж писали...

Достовірність "Велесової книги" підтверджується неспростованими доказами:

— Слов'янська мова, якою створена пам'ятка, не схожа на жодну, відому тоді, зокрема й на старослов'янську...

— Неповторність алфавіту мови, яка вже тоді була на вищому щаблі розвитку звуково-буквенного письма (порівняно з малюнковим, ієрогліфічним та клинописним...).

— Спосіб написання тексту пам'ятки (копітке випалювання елементів букв і всього тексту, початкових малюнків тварин, рослин, сонця, місяця, різних символів).

— Наявність багатьох фактів, які раніше ніде не згадувалися, але вони логічно й нерозривно з іншим текстом вплітаються у розповідь "Велесової книги".

— Правдиво викласти міфологію цілого народу стало можливим лише за наявності фольклору давньоукраїнського населення та його цивілізації.

— Розкрити релігійну основу народу (боги, вірування, традиції віросповідання) автори змогли за умови дослідження того, що було наявним, близьким усім членам суспільства, зокрема й творцям "Велесової книги".

— Історія народу Праукраїни тісно переплітається з історією інших сусідів, що "вигадати" неможливо.

— Факти (події, явища, процеси, стан), які підкріплюються покликанням на ще давніші іс-

торичні свідчення. І, навпаки, підтвердження й доведення мало відомих чи давно забутих доказів у “Велесовій книзі” виказують глибоке розуміння автором політичних, економічних, культурних, демографічних та інших подій тогочасного суспільства.

— Автори (автор) “Велесової книги” — сини (син) своєї доби, знавці її, наділені філософськими здібностями; вони люблять і добре знають свій народ, виступають палкими патріотами Землі, провідними вченими й природженими педагогами...

Нарешті, “Велесова книга” змальовує події, що відбувалися в степовій частині України-Русі — від Карпат і до Дону, включаючи Крим, тобто, донесено до нас історію того регіону, що в літописах просто замовчувався.

Ця книга прямо й опосередковано, усією художньою силою, в піднесеному стилі давньоукраїнської мови, славить богів, віру й віровідправу. Це величальна поема Україні-Русі дохристиянської доби, тому з примусовим хрещенням населення ця писемна пам’ятка стає, так би мовити, поза законом, в забороні, як еретична, старообрядська, язичеська, а отже, чорнокнижна.

Збереження таких творів і, не доведи Боже, читання їх — неодмінно жорстоко каралося, навіть смертю. Тому, коли хто й знав що про існування “Велесової книги”, мав тримати язик за зубами.

“Велесова книга” — невідома епоха передхристиянської України.

Професор історії російського мовознавства Л. Виноградов дощечки (зі світлин) наз-

вав виконаними невідомим докирилівським письмом... і власне, все. Отже, вчений позлочинному відписався, а коли 1960 року Сергій Лесной надіслав до Радянського комітету славистів кілька своїх праць про цей твір (дощечки Ізенбека) й закликав поцікавитися давньоукраїнською писемною культурою, взятися за вивчення "самобутнього давньоруського рукопису IX ст.", відповіді не дочекався. Вона з'явилась у вигляді першого пострілу дослідниці мови давньоруських літописів Лідії Жуковської "Підробний докириличний літопис: До питання про метод визначення підробок".

Тож, завдяки звинуваченням у фальсифікації "Велесової книги" і понині в науковому світі панують сумніви щодо достовірності пам'ятки. Що ж, сумніватися може кожен; то його право, бажання, нарешті, позиція. Але ж "Велесова книга" — унікальна пам'ятка Праукраїнської культури, не могла пробитися на власну батьківщину крізь нездоланні перешкоди, які перегороджували шлях усьому українському, національному й передовому. Цим залізним заслоном перетинався доступ будь-яким науковим і політичним ідеям української діаспори.

Напевно, слід прислухатися до народної мудрості, що не минає жодного явища, події чи довготривалого процесу, яким стало створення прірви між Сходом і Заходом. А українці вмиль відгукнулися:

— Хто зводить залізну завісу, той полетить до біса.

— Розум і визнання за ґратами не утримати.

— Науку і поступ кордони не стримають...

Нехлюйське ставлення до історії благословенної України і її народу дало свої ганебні наслідки: молоді вчені й не чули та й гадки не мають досі про “Велесову книгу”, а ті, хто “щось десь чув”, неодмінно додавали: “Так то ж підробка!” І навіть нині можна спостерігати щось подібне, бо, мовляв, цей твір лле воду не на млин національного відродження...

Але правду не здолати ні декретами, ні таємними наказами, ні списками чи цитами, — правда завжди правда! Спершу усні оповіді поширилися в країні, збільшуючи зацікавленість пам'яткою. А потім з'явилися і ксерокопії на тонкому папері, що, ризикуючи власною волею, доставляли в Україну ластівки весни і літа... Нарешті 1990 року журнал “Дніпро” в четвертому числі передрукував “Велесову книгу” з “Календаря каліфорнійського фермера” за 1970 рік.

Але полегшено зітхати рано: ще потрібні ґрунтовні, зокрема, й текстологічні, археографічні та палеографічні неупереджені дослідження, академічне видання першого українського літопису доступним для всіх хрестоматійним збірником тексту й матеріалів дослідження пам'ятки...

У тяжкі, сорокові роки поет-академік вигукнув:

Хто може випити Дніпро?

Хто може виплескати море?

Хто Правди злото-серебро

Словами кривди переборе?

Такої сили на землі нема...

Повідомлення про “Велесову книгу” подають науково-популярні журнали, навіть газети (“Неделя”, “Техника молодежи”, “В мире книг” тощо). Нарешті Луїза Ситникова виступає перед московською аудиторією із повідомленням про дешифрування писемних знаків “Велесової книги” та з доповіддю на IX Міжнародному з’їзді славистів (Київ, 1983). А російські видання й автори, як правило, зводять далі наклепи, дозволяють собі зневажливий тон щодо національної гордості України — Праукраїнської писемної пам’ятки — “Велесової книги”.

Що ж, у нашій країні існує давнє прислів’я: “Коли Господь Бог хоче покарати людину, то відбирає розум...”.

Йї-право, то свята правда.

2. Племена й народи у “Велесовій книзі”

Русичі (українці), яких згадано у “Велесовій книзі”, — це шляхетні, гостинні люди. Щиросердо дякують вони за хліб, за добро. “Характер Русів — це їхня Доброта й Благородність. Але разом із тим безсмертна відвага в боротьбі з ворогом, який їх намагається обдурити ганебно і зрадливо. Тоді вони безстрашні. І звідси їх Слава, про яку клеочують орли: “Руси є вільні і сильні на степах!” (Шаян В.).

Шкода, що з часів родово-племенного розвитку Праукраїнської цивілізації збереглося дуже мало пареміографічних творів, якісь одиниці.

— Доброго племені не дасть погане насіння.

— Від насіння й плем'я.

— Один у Мирона син та й той Миронович.

— Комар родить комара. Людина — людину.

— Плем'я славиться одноплемінцями.

А “Велесова книга” розповідає не лише про русичів та розкриває походження древлян, кривичів, полян і сіверян. Особливістю цієї пам'ятки є те, що автори ведуть мову не в манері ченця-літописця Нестора (з келії), а ніби супроводжуючи кочові племена русичів. І це здається першим засвідченням того, що писалася “Велесова книга” за часів, коли русичі ще були кочівниками-скотарями. Це ще не показник рівня духовності, а лише спосіб господарювання й налагодження життя.

С. Лесной у цьому зв'язку відзначає такі ознаки твору:

— в центрі уваги — череди різної худоби (але, очевидно, не табуни коней);

— щедрість пасовиськ тощо.

Коли Орзь одержав відмову на об'єднання від племені Кия, він, зрозуміло, відігнав подалі свої череди і відвів... людей. Запам'ятайте: худоба значиться на першому місці.

Але в ті часи скотарство було не єдиною галуззю господарства. “Велесова книга” наголошує на важливій ролі хліборобства у племені русів, як частини населення.

“Давні руси були, очевидно, полуномадами: літньої пори вони займалися культурою про-

са і хлібів, а з приходом осені відкочувували на південь, або взагалі в області, де є трави або залишки їх, щоб дати можливість проіснувати худобі до весни. Навесні вони знову поверталися на свої землі, які придатні для землеробства, й долини рік, лісостепи і т. д.

Тому ми маємо визнати в епоху Прабатька Оря більшу рухливість населення, однак у відомих, твердо встановлених межах кочівель” (там само).

Щось подібне діялось і в Причорномор’ї, можливо, на Північному Передкавказзі.

“Велесова книга” оповідає також, що до битви на річці Калці в південних степах проживали слов’янські “бродники”, вождь яких Плоскиня... видав русів татарам. Це було могутнє плем’я, з яким рахувалися всі сусіди. Бродники вели переважно хліборобський спосіб життя, хоча й випасали худобу.

Першоукраїнський літопис “Дощечки Ізенбека” повідомляє, що в північному Причорномор’ї існували племена і так званих чистих номадів (кочівників) неслов’янського походження, які були затятими скотарями, що періодично об’єднувалися з азіатськими кочівниками.

Аж от дощечка № 2 оповідає:

“...коли будемо боронити землю нашу ліпше Вендів, які пішли на западь сонця і там перед ворогами землю орють і хибну віру мають, то втримаємося на ній”. Тут плем’я вендів, про яке слов’янські джерела майже нічого не знають, але ж воно не зникло без сліду: одним рядком його вписано до “Велесової книги”.

16-й та 17-й рядки 2-ї дощечки-сторінки в пе-

рекладі сучасною українською мовою звучать так: “Се маємо слухати, а не за часи Антів. І ті Антири одрізували мечем багато разів, бо ж до мів чужді не будуть іншим...”.

То ж Анти (у стародавніх казаннях зустрічається цар Антир) так само слов'янські племена. Визначний історик М. С. Грушевський доводить, що Анти мешкали у вигині Чорного моря від Дністра до Дніпра.

На звороті другої дощечки читаємо:

“Оце ж бо Орь Отець був попереду, а Кій провідничав за Русі, і Щеко проводив племена свої, а Хорев хорви свої. А і Землю бо погородили на те, он які то ми внучата Богові. Відійшли Хорев і Щек од інших і осіли біля Карпатських гір і там будвши, інші городи творили, інших мали соплеменців, інші багатства мали великі, бо вороги не лізли до нас і те текло до Кієградо і до Голуні. Отак розселилися, огні свої палаючи до Сварога і жертви творячи благодарчі богам і таке інше...”.

Звичайно, початок можна тлумачити по-різному, але очевидно Прабатько Орь стояв на чолі кількох племен, у кожному випадку був попереду їх (це ще не означає, що Орь ішов зі своїм племенем попереду інших племен, хоча й таке могло бути).

“Кій провідничав за Русь” (переклад Андрія Кирпича) має дещо затемнений зміст, але в прочитанні Сергія Лесного звучить не менш загадково, поки що не піддається розшифруванню: “Кій веде на Русь”.

Як же бути з літописно-легендарними братами Києм, Хоревом і Щеком, що, як відомо, були

князями, а в цій дощечці вони стоять на чолі своїх племен. Тоді, виходить, Хорев очолював братське плем'я хорватів, Шек — напевне, чехів, а Кий — полян...

Цілком зрозуміло, що братськими племенами вони зветься ще й тому, що їхні вожді (князі, праотці) були братами... Єдине, що безсумнівне, так це те, що ці три слов'янські племена — три гілки одного слов'янського дерева... Було б добре, щоб комусь поталанило знайти ще старіші за віком письмові свідчення, які б розповіли про найпершу слов'янську парость...

І ще одна цікавинка:

“І осіли біля Карпатських гір”. Певно, був час, коли двоє слов'янських племен відійшли на захід до Карпат, зупинилися там і заснували власні міста й села.

А далі першоукраїнський літопис переходить до хронології князювання. “І ось Кий умер по тридцяти літах свого владарювання, а по сьому був Лебедян, що прозивався Славен, і той жив двадцять літ, а потім був Верен з Великограду також двадцять, а потім Сережень десять...” Погодьтесь, вчені вперше дізналися, що Кий князував 30 років, і, певно, зробив немало для згуртування населення, в обороні земель, зміцненні дружніх взаємин між слов'янськими племенами та налагодженні державотворчого процесу, як не як, а все ж три десятиліття плідної праці!

Князювання Лебедяна взагалі новина в історії Праукраїни, і в наступних епохах. Щоправда, грецькі хроністи занотували свід-

чення про “воєводу Лебеда” в північному Причорномор’ї, навіть називали його державу “Лебедія”. А далі, як у тій пісні: “За туманом нічого не видно”, і чи був Лебедян синоном воєводи Лебеда (чи, хоча це й маловірогідно, за законами повторення давніх власних імен, навпаки?). А можливо, Лебедян і Лебідь одна й та ж особа? А як із сестрою трьох братів (Кия, Хорева і Щека) Либіддю? Чи не з одного вони гнізда? Хто нині може це довести чи спростувати?

Отже, поки що у цій справі історичний туман...

Князь Верен (по-сучасному, певно, Вірний) був із Великограда; правда, точно не відомо, якого саме. Може, з моравського? А чи це місто мало (раніш, або після) іншу назву, — це ще належить пошукати, навіть не сподіваючись на успіх...

Князь Сережень... Гарно звучить, але звідки він, як керував, що залишив по собі, що дав нового, а чого народ не сприйняв? Теж суцільний морок. Однак легко вираховується доба князювання після Кия — наявні відомості про півстоліття, можна вважати, повернуті “Велесовою книгою” історії князів, про яких вже два тисячоліття не було жодних звісток...

“Од напасливих Годів більше от шістсот літ, а тут Ілмри нас піддержали і так мали звитяжство над ворогами... Хоробрі Оси на них нападати почали. Сірія виробляла іншим зброю іншу, або ж мечі хряжденські міняла нам за брани й вівці і так ото стеру творила у Сварозі самім” (там само).

Як відомо, зіткнення з готами тривали більше півтисячі років і відбувалися з різним успіхом. В цій боротьбі українці (руси) мали підтримку племені ілмрів (ільмерці від озера Лямень). Це плем'я, мабуть, було слов'янським...

Що вдієш, за часів Праукраїни наші пращури ще не володіли таємницями виготовлення славетної дамаської сталі, тому вимінювали мечі на овець у Сирії та сирійців (арабів). Однак це тривало не так уже й довго: кмітливі давньоукраїнці швидко оволоділи майстерністю виробництва надміцної, з певними особливостями, так званої булатної (дамаської) сталі. В пам'ять про це в Україні-Русі дівчат (жінок) стали називати Домахами, а на їхню честь з'явилося в Україні кілька населених пунктів з незвичними для сучасного вуха, але такими ніжними іменами, як Домаха.

“Белесова книга” згадує племена фраків (давні мешканці сучасної Румунії), ізів (язиги) — напівдикі монгольські племена, і, звичайно, добре відомих греків та візантійців, які тоді були явними недругами Праукраїни, хозар, варягів, персів... Тут діють Роксолана і Аскольд, Дарій і Галареха — та інші племена, народи, царі, князі та інші герої давньоукраїнської цивілізації. “То ж бо суть: усі русичі од Руксолуні, маючи те поділення яко сумне есть, а з того прийде на Русь усобиця, а в другім тисячолітті підпала розділу, а будши самотні стали одерень чужім робити...”

...як стати, куди підемо од них, де життя віль-

не знайдемо, єсьми дуже сіри, а рука божеська од нас одвернулася, бо на двадцять тисяч літах не змогли соутворитися до Русі, а там прийшли воряги...”.

В історії нашого народу грецька колонізація Півдня та виникнення там міст-держав, у цілому, традиційно змальовується доброзичливо. А от “Велесова книга” не зовсім поділяє братські взаємини, особливо на початку заснування тих міст-колоній (VIII-VI ст. до Різдва Христового).

“І так наша земля, яка чотири віки
була нашою,
Стала грецькою, а ми там є як
собаки,
Що їх звідсіль женуть вони каміннями,
І ця земля є огречена, —
такою днесь маємо її
Відібрати і кров’ю нашою полити,
Щоб земля була плідна і жирна”.

(В. Шаян).

Це ще одне, документальне, засвідчення миролюбності українського народу, адже потрібно було багато часу, щоб ті ж греки змінили своє ставлення до місцевого, автохтонного, населення і теж підтримали братське співжиття. Осуджуючи загарбників, автори “Велесової книги” закликають до злагоди, до взаєморозуміння, ніколи не вихоплювати мечі з піхов...

Ой нене, нене! Скільки то випало на долю наших давніх предків, щоб у розбурханому слов’янському морі вистояти, відбити напади ворогів, зберегти свою самобутність і

державність, щоб не віддалити генетичної пам'яті, інакше чи зацілів би наш народ у віках, чи став би він богообраним та приреченим на вічність?

Про все це і розмірковує "Велесова книга", в якій пролите світло на наше минуле, показано майбуття й зашифровано Долю...

3. Традиції та обряди населення Праукраїни

Традиції, кажуть, нелегко виробити, а ще важче утримати певною групою населення чи всіма членами суспільства. Як правило, під цим розуміють усе те, що перейшло від одного покоління до іншого, що успадковано від попередників.

Однак тут чимало важить звичай, який встановлює порядок у поведінці й побуті. А обряд вбирає в себе сукупність узвичаєних дій, в яких втілюється певне культове дійство, здійснюється ідеологічний задум тощо. І з цього погляду "Велесова книга" має дивовижний об'єкт дослідження давніх українських традицій та обрядів, що розкриваються на дощечках-сторінках.

Людність давньої української цивілізації, звичайно, дотримувалася обрядів та традицій, ритуалів і звичок, тому не випадково передала своїм спадкоємцям — українцям Київської України-Русі дивом вікопомні й правдиві судження.

— Хочеш жити щасливим у світі, поважай традиції сусідів.

— До чужого будинку зі своїми голосіннями не ходять.

— У кожній оселі — свій звичай, у кожного народу — свій обряд.

Пригадаймо, що в часи примусового хрещення Київської України-Русі князь Володимир наказав знищити всіх ідолів, як називали статуї давніх богів, яким поклонялися, вірили наші пращури і шанувували їх. Так все те, що названо ідолопоклонством, старовірством, язичництвом було не що інше, як тодішня віра українців.

“Велесова книга” — це перший документ про традицію небожителів, про свята на честь Богів, про родинну й іншу обрядовість. Отже, та книга — ще й найперший давньоукраїнський довідник щодо традицій та обрядів, інакше кажучи, про те, як закладалися, вироблялися певні риси української вдачі, соціально-генетична пам'ять народу.

Жителі Праукраїни здавна щиро вірували своєму Богові сонця Ярилу й щорічно відзначали День народження Непереможного Сонця (24 грудня); в Індію це свято привнесене давньоукраїнцями, і там воно прижилось під назвою свята Дня Народження Мітри. Коли виникло це свято в Україні, хто ж, може, назве точну дату? Святкування почалося, певне, тоді, коли тільки-но встановився перший сільськогосподарський і астрономічний календар, коли астрономи й волхви, жреці (жриці) Сонця і Вогню стали розраховувати рух планет, відкрили перші закономірності Зоряного Неба, коли було доведено зимові й весняні протистояння Сонця й Землі.

Отже, свято Дня народження Непереможно-

го Сонця (24 грудня) мешканцями міст і сіл Праукраїни влаштовувалося пишно, велично. Так, до сходу Сонця вишиковувались колони на чолі з волхвами чи жрецьями (жрицями) Сонця й Вогню, за якими йшов князь зі своїми рідними (старійшинами роду із сім'ями), за ними — все населення, адже невіруючих (атеїстів) тоді ще не було.

Через певні відстані палали смолоскипи, які тримали юнаки чи дівчата, що прислужували Ярилу. Ця урочиста процесія, під співи гімнів Сонцю, Дажбогові, Перуну, Ярилу, прямує до місця майбутнього багаття із хмизу та дрів. Прибулі зупинялися обличчям до сходу і півколом оточували вогнище.

З першими проміннями Сонця Ярило запалює Священний Вогонь. Часто це супроводжувалось чудодійством без явного втручання волхвів, жреців чи жриць.

Цю мить зустрічали бадьорим співом.

Коли Сонце сходило повністю, волхви чи жреці (а раніше, в давніші часи, лише жриці) читали молитви на честь Ярила (Сонця), нагадували славетні сторінки історії свого роду-племені, особливо виділяючи ті з них, які звершились за допомогою Бога Світла, Тепла і Життя.

Учасники святкових урочистостей співали гімн (майбутні псалми), потім ставали колом навкруг запаленого Священного Вогню (багаття) й починали співати величальних Ярилові та його батькові Велесу, а також дідові Перуну, після чого сідали за сніданок: кожен учасник священнодійства діставав шматочок

овечого сиру, загорнутий у тісто, що формою нагадував півмісяць, і звареного в окропі (чи не помітимо у цьому фрагмент майбутнього християнського таїнства причастя та чи не пізнаємо оті славнозвісні вареники, яким стільки століть і тисячоліть, бо походять ще з трипільської культури й досі дивують світ, як національна страва українців, а в мовах більшості народів світу навіть нема тотожного слова та й перекладають “вареники” як “варені піріжки”).

Свято увінчувалося всенародним гулянням.

Увечері того ж дня наші далекі пращури проводжали непереможне Сонце на нічний спочинок так само з урочистим обрядом.

Цікаво, що між зустріччю і проводом Сонця в обід, 24 грудня, у кожній родині краяли свіжоспечену паляницю — символ Сонця. Прагнули поділити на сім частин, які символізували 6 сім сонячних променів. Між іншим, українська паляниця (спечений на черені хліб) теж корінням із трипільської культури. Різні види випічки існують на всіх континентах, але українську паляницю, підсмажену, підрум'янену, з високою “шапкою”, й нині полюбляють повсюди.

Свято давніх українців примусово, після хрещення України-Русі, замінив день Різдва Христового...

Відзначали давні українці й день весняного Сонцестояння і поширене свято Змієборця, навіть окреме свято бога Велеса. Правда, з Велесом сталися незбагненні перетворення: “Велес”

— “Влес” — “Влас” — “Василь” — празник святого Василя. Так, тривалий час Велеса шанували в особі Василя Українського, доки це свято на честь давнього Бога Праукраїни заступило свято Василя, а замість Свантевита християнізм завів Святого Віта.

“Велесова книга” нам сповістила, яка людинність давньої української цивілізації обстоювала свою традиційну віру. Так, князі Аскольд і Дир (виявляється, не легендарні, а конкретні історичні постаті), перейшовши до Києва з чужих країв, запровадили в себе грецьке християнство і спробували “накинути його киянам”, а ті по-простому вбили своїх князів саме за це нав’язування далекої віри в столиці давньої Русі-України. Так невдало для Візантії закінчилося намагання прищепити населенню Праукраїни християнство.

Отож, “Велесова книга” — перша й відкрита оборона традиційної віри предків. Дощечка-сторінка № 16 (лице) чітко передає висловлену думку про суть християнства: “А греки хочуть охрестити нас, аби ми забули своїх Богів, сповідалися, що в такий спосіб вони повернуть нас до себе та зроблять з нас своїх невільників”. Так обстоювання Віри Предків теж було доброю традицією населення Праукраїнської цивілізації (Оріани).

У “Велесовій книзі” слушно стверджується міф про Київ та його виникнення й висвітлюється поява Великої Русі-України зі стоїльним містом на Дніпрі.

Традиції населення Праукраїнської цивілізації поширювалися й на світське життя: свято пер-

шого вигону худоби на нові пасовиська, відзначення першої борозни (початку хліборобського циклу), останнього снопа (обжинки), інші традиційні святкування. Та найтривкішими були обряди весілля, переломлення шматка хліба перед споживанням їжі. Між іншим, цей обряд із читанням відповідної молитви від давньоукраїнської першооснови поступово запозичили до свого побуту іудеї й нині він дотримується євреями.

А ще сім'ї населення Праукраїни відзначали свято Червоної Гірки (весняне) та два свята великого і малого Овсенія. Про них "Велесова книга" розповідає так: "І йдуть ті свята так, як мужа іде з города до сіл огнищанських і якими землями Ірій ходить од нас до інших і від інших до нас".

Жителі Праукраїни відзначали зимове свято Колядь (сучасне Різдво) і весняно-літнє свято Ярь (яра сівба)

"Велесова книга" свідчить про те, як Пратоць Бугомир шукав і знайшов своїм дочкам чоловіків. Тут не подано жодного обряду: ні сватання, ні одруження, очевидно, тому, що їх ще не було, або ж вони існували в зародку. В той час сім'я стала парною й ступила на новий щабель, де батьки "шукали своїм дітям пару". Особливо це стосувалося доньок, для яких доводилося вибирати зятів. Чи не тому й нині ще бувають матері, яким, на їхню думку, женихи не підходять для чад: цей не такий, і той не той... Що ж це, відгомін давнини, коли в деяких жіночках несподівано прокидається гоноровитість із такою силою,

либонь вона живе не в ХХ ст., а ще до Різдва Христового, і ніби зять одружується не з дочкою, а з нею, матір'ю...

Поява на світ дитини в Праукраїні, не дивлячись на велику народжуваність, було святом і також супроводжувалось певними обрядами. Напередодні пологів господар сім'ї запрошував Родженицю (бабу пупорізку) і благав у неї допомоги. Та приносила статуетку Роджениці (згодом їх з'явиться Дві, а далі й Сім — на кожен день тижня). Богиня Роджениця й сама віщуха-роджениця допомагали породіллі зібратися з духом і силою, і щасливо подарувати світові ще одного землянина.

Потім відбувалося зав'язування пуповини, вибір імені (ціле священнодійство), перше пеленання тощо. На жаль, ці обряди на сторінках "Велесової книги", які збереглися, не знайшли відтворення, можливо, загинули разом із втраченими "дощечками Ізенбека".

Відсутність на сторінках книги опису інших обрядів, ритуалів і традицій, які панували в Праукраїнській цивілізації, ще не означає, що вони не існували, — більшість із них уже досліджені провідними істориками й етнографами та фольклористами України. Нині важливо знати, що "Велесова книга" донесла до нас шанобливе ставлення молоді до старших, уболівання за свій рід, турботу про сім'ю, рід, плем'я, про землю Праукраїни, народ якої щедрою рукою ділився з іншими, сусідськими, і досить віддаленими, народами кращими своїми, отже, освяченими Богами і схваленими самою Природою, традиціями, обрядами та ритуалами, які простежу-

ються в житті й побуті всієї слов'янської (та й неслов'янської) людності індоевропейського дерева світової культури.

Що ж, честь і хвала нашим давнім пращурам, які в життя заклали підвалини генетичної пам'яті свого народу й засіяли під Чумацьким шляхом для всіх інших наступників найкраще, що виробило до того людство. Будь ласка, збирайте врожай, в'яжіть букети людської чарівності, лише не топчіть тої святої ниви й не рвіть квіти з корінням, благаю: згляньтеся на душі забутих предків...

Практикум № 5

1. Прочитайте вголос продовження первісного тексту “Велесової книги” у сучасній транскрипції. Які слова мови населення дохристиянської України-Русі ви зрозуміли і прийняли на слух?

“...Ту бг влес отрче неся сему гредехом се намъмо до бзе наша і тому вчемо хвлу: “Бонде благослвен вожд от поінъ а прсне овекоі а до векоі!” (Транскрипція Ю. П. Миролобова).

2. Відшукайте такі слова староукраїнської мови, основне значення змісту яких не змінилося до наших днів.

Що це засвідчує? Обґрунтуйте свої міркування.

3. Познайомтесь із текстом оригіналу за сучасною транскрипцією 10-го рядка вступної дощечки “Велесової книги” та спробуйте дешифру-

рчемо есе о кудьснощї а те

прч е ндше н здврцетсе

вати й перекласти його:

рчемо	есе	о	кудьснощї	а	те
прч	е	ндше	н	здрцетсе	

Полюбіть писемну пам’ятку української культури — “Велесову книгу”, і ви підніметеся на щабель вище у національній самосвідомості, в патріотичній готовності служити своєму

давньому, мудрому, працьовитому, сумлінному, миролюбному і співучому народові.

4. Познайомтесь із змістом табличок другої частини №№ 6, 7 і продумайте, як можна визначити взаємини населення давньої України зі своїми Богами? Які відлуння прадавньої міфології дійшли до наших часів? Підтвердіть свої думки. Які міфи про птицю-віщуна існують нині? Занотуйте їх, щоб уберегти від забуття.

6Д

То бо жреці оті, де ото шануватися каже, а тут украде од нього. Не маєм їх нині, бо ж не мають бороди наші бояни (вояки, козаки). Такі ми є до кінця і відколи ми.

А то боляр Гордина, який бив годів, Трієдорій, у тисяча третьому од Карпатського ісходу. А той яко Трієдорій іде без страху на них. І боляр Сегеня, що убив сина Єрменреха і одручив Гулареха до Вороненця. Там була встала Русь Боруська і Руськолунь. Так іще маємо стидатися од ворогів наших слів? Події ті маємо знати, а не можемо вірити дбсить глибоко всякому слову, сказаному до нас, і утро іде до нас. І так маємо вісника, що скаче у Сварозі, і речемо хвалу і славу богам.

Та то Суренж огречена є і не буде досі руська, і там боги грецькі. Степи, наше благо, доставимо од них твердістю і кріпостю, аби ворогам ми показали, як насправді і Гуларех відійшов на нові землі.

6Е

Часи суть вельми пророчисті, бо тижнями така ясна і сушна була на нас зурива. Так жатва се

не уроде, а через те ідемо на землю іншу і там удержуємося. Потолочена була Русь од греків і римлян і одійшла по берегах морських до суренжі, і там утворила Суренж, край бо то єсть сурен (сонячний). Далі того бо Київ утворився. Недобсий (недоступний), а дуже притящий (притягаючий, гарний) був він. Тут уперше воряги прийшли до Русі. Асколд силою погромив князя нашого і потолочив його. Асколд, а пізніше Дір усадилися на нім яко непрошені князі, і ті то княжити почали над ними, до того бувші вояки. І сам Костиря, хранящий огнебога дому того, одвернув лик свій од них, бо були вони князі од греків хрещені. Асколд є темний вояк, а так сьогодні од греків освічений, що ніяких русів нема, а є варвари. А з того можемо сміятися, бо ж були Кіморії також отці наші, а ті то Римом потрясали, а греків розметали, як поросят устрашених.

6Є

Той вутці приділяв кожному на потребу, і тут була інша суть і інша творга (твір), а той Асколд пожре богам чужим, а не нашим. Такі були отцове наші і не станемо ми бути інші. А греки хотять нас охрестити, аби ми забули богів наших, а так обернулись до них, як одерень бути. Постережемося того, як пастирі, що стережуть у скуфіях своїх, і не дають вовкам хісничити (хижачити) за ягнятами, якії бо суть діти сонця, тому трава зелена є знак божеський. Маємо тую брати до глеків, усуряти її на сонма (?) наші, щоб пити з богами у Сварозі блакитнім і отця

нашого Дажбо жертву творячи, а та бо на Ірії так уже свячена єсть у той же час.

7А

Слава богам нашим, маємо справжню віру, яка не потребує чоловічеських жертв. А те діється у Варяжині, де вожді жерли її, іменуючи Перуна Перкуном і тому жерли. Ми ж маємо польові жертви давати і од трудів наших — просо, молоко — тут ці тобо покропимо о Коляді ягнячим і о Русаліях, а день Ярів, також і Красна Гора. Ту бо то діємо на спомин гори Карпатської. У той час іменувалися роди наші карпени, яке придбали ми, будши в лісах: тим іменем звалося дерево, а на полі будши, ми звемось поляни і так усяко, як от є греки, що кажуть на нас, що ми чоловіко-жерці, а то брехлива річ єсть, бо ж не є такими насправді. А мають іншу звичку таку: хто хоче вразити іншого, говорить злее, а тим глупень бореться. Отак і інше говориться. І також здавна правимося родами, і старотцове всякого роду йдуть судити родичів біля Перуневих дерев. І також мають той день ігрища перед очима старших, і силу юну показують юнаші, бігаючі прудко, співаючі і танцюючі. У той то день огіщани ідуть на мислеву, приносять дичину старотцям, які ділять тую на прочі люди, і волсви жертву ділять, богів хвалячи і славу говорять про часи годів і про появу варягів. Вибирали князів, вутців (старшин), а тії юнашів водили до січі зурої. То бо римляни поглядали і замишляли злее на нас, і прийшли з

возами своїми і залізною бронєю і напали на нас, а тому боронились ми довго од них і одтручали

7Б

ми їх од землі нашої, а римляни побачили, як держимось ми за життя наше, і полишили нас. Натотеж греки хотіли одеренити нас у Хорсуні, і боролись ми зуро проти рабства нашого, і була боротьба і пря велика тридцять літ, і ті знехотились на нас. Потім бо греки йшли на торжища наші і казали нам омінювати корови наші на масть і срібло, то бо потребує на жінок і дітей. Так ось ми міняємося скоро донині. Іноді підсліджують греки, шукаючи, щоб ослабити нас, а то шукаючи одерень взяти, а тому не ослабимося і не дамо землі нашої, як землі Трояна ми не дали римлянам, і хай не стане обідно Дажбовим внукам, які во арузях ворогів пильнують. І так сьогодні не посоромимо також отців наших, себо у море загнали до берега Годь тую і одержали на ній побідную пісню хвали, і Матиря співає про них, красна птиця, яка несе пращурам нашим огонь до домів їх. І також ягната доглядаємо для того, щоб було на нас піддержувати силу, і маємо ворогів розбити і гоньбу псину їм завдати. То гляди, народе мій, як забезпечуєшся од народів. А того не ошибетесь: ранами твоїми. І не кодайтеся до поради, оби ми ворогами поганяли, а біди позбавимося і життя інакше матимем, аби ми були ста городами і не одлеглими (не віддаленими між собою). І тяжча поразка буде на нас, а ми потім тисяч п'ятсот дітьми

змінимось. Многі бої і війни мали ми і також живі, дякуючи жертві юнашів і воєводців.

7В

Тодішнє не було інакше, і сьогодні прибуває досить нам. Можемо одбиватися од ворогів, і щодня так одбиваємось. І халаємось за се й за те, а найперше зємо до стягів вояків наших, які не є ще збабнені, а горді. Приходимо воїсті (войовничі) на стогна (площі) свої і кажемо, що інакше не буде то, а маємо йти на греків, які стали більше говорити відкрито. І Индра іде за нами, як ішов за отцями нашими на римлян до Троянної землі.

А сутьнемо буде, коли б варяги вели наші вої на Тоякр? Самі ми можемо водити. Тисяча літ билися од Риму і Годі, а сурі анти, які були з нами, уже не упоминаємо, бо Годь з'єдналася з Єгунами на нас, і гадарейці (галарехівці) кинулися од полуночі, а єгуни од полудня, і тут плакала Руськолань боруська, усі ж бо єгуни підтримали Годь. Тут Русь було роздвигла свої сили і єгунів поразивши, утворилаа Край Антів і Скуфь Києву, а сьогодні засікли серце наше. Ось корови од ранку до вечора ходять і ронять сльози осудові нашому життю. Ті ось німі у час той, а також знали, що час прийде, коли по засіччях ми ходитимемо на ворогів, чи то будуть греки, чи то єгунцани, їх би то хомутати і сторожити, аби не стояли нам вороги, яко мерзость перед очима нашими. Галарех бо заплатив за те, а маємо принудити Хорсунь заплатити за сльози дочок наших уточені і синів, одеренню взятих. Плата бо та не срібна ані золота, а тільки осікши голови їх, на щепоту строщимо.

І так будемо орди оті, що бреше псиця грецькая. Лис хитрошами одверне нас од трави нашої, і то маємо ясне те, як іще сонце шкодить тобі. Наша мета уцещешетися, а не забратися. Тут бо за тисяча триста літ од Ісходу Карпатського Аскольд злий прийшов до нас. Прощайся, народе мій, з Ладом і творячи люби (любощі) — іди до стягів наших і захищай тоті од ворогів на Русі.

Могутен Сварог наш, ані боги інші, а поза Сварогом не маємо нічого, крім смерти, а та то не страшна єсть, коли ж ми ще освідомлені: себто Сварог зове нас і йдемо до нього, тобто ідемо, як Матирясва співає пісню ратню. А маємо стати прислухатись до неї, аби свої трави і скуфи наші грекам не давали, а тії нам камені, аби гризли їх, тобто зуби маючи тверді і гострі. Ті то нам кажуть, що ми є зверженці (ізверги) і рикаємо вночі страх на людей, які суть греки. Попитають нас народи, що ми є, а ми відповімо, що єсьми люди Неумиці краю, а правлять нами греки і варяги. То й що оповімо дітям нашим, які нам будуть казати плюванням в очі і право матимуть. Се бо дружини соберемо до стягів наших і скажемо всякий (кожний): не маємо їжі при собі, будемо на полі брати, а іноді одберемо од греків — їмо, а не одберемо — ані їмо, бо Матирьсва співа над нами, а маємо стяги наші дати вітрам тріпати, а комоньства степами скакати та порох здіймати военний за нами і ворогами дати дихнути його.

Той день перва січа єсть од нас і маємо

двісті убитих за Русь. Вічна слава їм! І йдуть до нас люди, а не маємо боярів, щоб прийшли до нас.

7Д

Та справимо тризну славу по ворогах.

І налетимо соколами на Хорсунь та беремо їжу, і добра і скотину, але не полонимо греків, ті бо нас знають яко злих, а самі добрі на Русь, і тьма не буде з нами отих, які чуже беручи кажуть, що добро дають. А не будемо, як вони, один, бо єсть вождь наш Ясунь і тому пошануємося на труд наш і побідимо ворогів до єдиного. Як соколове нападемо на них і вержимося до борні сильної, тобто Матирества співає у сверзі про подвиги ратні, а одійшовши од Сва, кинемося на ворогів і дамо знати їм руські мечі січнею ясною. Не казати, що не маємо казати, що не маємо спішити, бо спереду свої, а борзо ідемо, а хто борзо іде, борзо має славу, а хто потиху іде, то ворони на нього крячуть і кури сідають. Ми не худоба, ми є русичі станом. А того й інших научайте, аби ви знали, що право є з нами, а наві не боїмося, бо навь не має сили проти нас. Тому бо маємо молити богів про поміч в трудах ратніх наших і змагатися. Тобото Матирсва б'є крилами о трудах ратніх і славі воям, які іспили води живої од Перунця в січі укрутній. А тая перниця летить до нас і тая ріг дає води життя вічного Гордині нашому, який меча вражого дістав і голову старечу втратив. Так смерті не маємо од Сва, тільки бо життя вічне, і вожді братні про братів трудяться.

РОЗДІЛ 4

Україна-Русь передолегової доби

1. Поселення. Князі. Кордони.

Що означає в історії України доолегова доба? Це близько 450 сторінок дрібним шрифтом у першому томі творів М. С. Грушевського опису подій тих літ; це — археологічні дослідження епохи палеоліту й неоліту; це — антропологічні спостереження, вивчення самого розселення слов'ян, мовно-лінгвістичне порівняння писемних пам'яток та їх дбайливе прочитання; це, ще хто-зна, скільки доведень, спростувань, протиставлень, паралелей, суперечок, а то й перекреслення якихось усталених багатолітніх зусиль...

В житті по-різному буває, але народна пам'ять все ж закарбувала:

— В Київській Русі не завжди карасі, але і йорші ловляться.

— В Луцькому все по-людському: хто на чуже простягне руку, той витягне ноги.

— Київ та кияни — у віках.

Як то добре, що “Велесова книга” відповідає на численні питання, які не змогли свого часу з'ясувати провідні вчені, бо вони просто не мали в своєму розпорядженні такої унікальної пам'ятки, як “Велесова книга”. Її дощечки-сторінки переконують, що Київська Україна-Русь, яка

виплекана й зрощена Праукраїнською цивілізацією, мала досить великі простори. Нам уже відоме плем'я Полян сиділо на благословених землях навколо Києва, їм навіть належали Білгород на Ірпені й Вишгород на Дніпрі. Поляни були сусідами Моравян. Сіверяни (Лівобережжя) жили у своїх чималих поселеннях на зразок Чернігова; інші племена, що гуртувалися навколо полян-киян (древляни, кривичі та інші) будували свої оселі, висілки, села й міста.

Взагалі “Велесова книга” — то справді чиста криниця історії українського родоводу. І чим більше з неї черпають, тим більше вона наповнюється, бо знаходяться дедалі нові й нові історичні свідчення, що вперше розкривають людству свої таємниці. Дощечка-сторінка № 9 майже із хитринкою, такою прихованою посмішкою, повідомляє: “Утворились роди тії (сіверян і русів. — Д. Ф.) на семи Ріках, де проживали ми за морем у Краї Зеленім і де скотину розводили давніш нашого ісходу до Карпатських гір. (Так і хочеться порівняти з ісходом євреїв із Єгипту, ну хоча б просто співставити... — Д. Ф.).

То були тамті літа перед тисяча триста до ерманріка (Єрменрех — Германарих, який правив 385 р. — Д. Ф.).

У ті часи точилася велика боротьба на берегах моря Годського, і там праотці зводили кургани з білого каменя, під яким ховали болярів і вояків своїх у січі впавших”.

“Прийшли із Краю Зеленого до Годського моря, а там Годь (готи), яка русинам (праук-

раїнцям) путь заступила, і сталася там битва велика”...

То це ж, — вигукне юний дослідник ріднокраю, — ще багато років до Різдва Христового і задовго до хрещення Київської України-Русі! Так, це справді набагато віддалено від сьогодні, як доводить нам “Велесова книга”.

“Переказано є од старих часів, що маємо успільнитись з іншими і, створити силу велику, відродити маємо Орускенъ нашу на Голіні, і три сотні городів і сел огнищъ дубових димітимуть там, і Перунъ наш і земля”...

Три сотні міст і сіл в Україні-Русі доолегової доби жили, творили, боролись за незалежність і державність людської спільноти, що зросла на родючому ґрунті Праукраїнської цивілізації. Це відомо авторам “Велесової книги”, а про скільки подій вони не знали чи просто не згадали?

З найдавніших земель України позначено такі: Прикарпаття, Волинь (“Се ж бо Анти були по Роксолані... Се Волинь була попереду і біла ворогів, бо хоробра єсть. Так Волинь найпершим родом єсть”). Не забуває “Велесова книга” й першу назву Києва — Суренж (Сурож), пам’ятає численні ріки (Дніпро, Прут, Донець, Дунай, Рай-Ріка або Волга, П’ятиріччя, Семиріччя), називає моря, до яких виходили давні українці, на побережжі яких виникали поселення (Годське, Фасисте, Сине Море, Сурожське море) та інше.

Тож, Україна-Русь доолегової доби у “Велесовій книзі” віддзеркалилася давньоукраїнськими назвами місцевостей проживання та населе-

них пунктів, які етнічно завжди, із часів Праукраїнської цивілізації, вже були українськими, з притаманним архітектурним стилем житлових споруд і забудови поселень, своєю мовою, релігією, віруванням, духовною культурою, власною бойовою дружиною й початками цивілізованої державності, виконавчу владу якої здійснювали князі, як правило, родові, племенні, але вже з доолегової доби виникали удільні князівства (Київське, Волинське, Чернігівське тощо). “Велесова книга” зберегла для вічності імена князів, що раніше або зовсім не згадувались у вітчизняній історії, бо були просто невідомими, або перебували в туманності легенд, а віднині цілком певні, заземлені, поставлені в природні історичні обставини. “Велесова книга” в цьому розумінні — енциклопедія дитинства України як всесвітньої держави з великим історичним минулим, надзвичайно високої й самобутньої національної культури.

Дошечки-сторінки знайомлять читачів із Перуньком, ковалем, що кував мечі та стріли прабатькові Орю, з уже відомими (згадуваними вище) князями аж до Аскольда і Дира, та раптом:

“І ось був князь Славень із братом йому Сківом. І ось боротьба велика на востоці. І цей, і той кажуть: “Ідемо до землі Ілмерської”. І отак пішли. А Бостар сина свого оставив старому отцеві Гломерові, а сам пішов на північ і там свій город Славень ствердив, а брат його Скіф коло моря був.

І ось Бостар мав сина свого Венда, а по ньому б ото був внучок, який владцем був степів

полуденних і корів многих. А там Єси, і з того була боротьба велика за сіяте і зоране по обидві сторони од Даню до гір Руських і до хопів Карпатських...”.

Князь Славень і Місто Славень (а пригадує, дружину праотця Богумира, в якого було три дочки, звали Славунею)... Це справді все слов'янське, а точніше — відгомін першослов'янського початку, що став розростатися десь кілька тисячоліть тому...

Як бачимо, князі не лише очолювали боротьбу за незалежність земель України-Русі, з подоланням хвиль різних нападників, вони воювали і між собою; часом, із заздросів, можна сказати і за виживання; але то було б неправдою: ніхто нікому не забороняв мати все потрібне, кожен беріг те, що надбав; а змагалися, щоб виправдати чи приховати свою безгосподарність і заздрість, людську підлість і непорядність.

Багато разів на дерев'яних дощечках виступає князь-воєвода Кісек, який славився благородством, військовою доблестю і хистом. На звороті сторінки № 6 “Велесової книги” докладно розповідається, як він зумів переконати своїх воїнів рушити на битву, і як вони “розгнівались на ворогів і кинулись на них і потовкли їх”.

Далі в тексті подибується й зовсім несподіванне: “Сеж бо воєводо Бобрець, що вивів русів до Голині, по смерті одержав чин Перуній хороброго Гординства”.

За певних обставин можна твердити, що це чи не перша канонізація дохристиянського святого. Правда, там не зазначено, чи зводили до ран-

гу святих (чи їм присвоювали, як у випадку із воеводою Бобрецем, якості, наближені до святості) по смерті князів праукраїнської цивілізації та Київської України-Русі доолегової доби.

Важко судити про роль кожного князя як давніх українців, так і їхніх сусідів, згаданих у “Велесовій книзі” (колись таке дослідження, може, буде здійснене), але в цілому можна твердити: князі русичів-українців створили Київську Україну-Русь від Праукраїнської цивілізації аж до кінця доолегової доби як поважну, могутню, миролюбну державу і її народ вивели на рівень світових, а вже серед них — на одне з чільних місць.

Київська Україна-Русь мала чіткі кордони, які, правда, часто пересувалися, але то були місцеві зміни, що довго не могли тривати.

“Велесова книга” розповідає, наприклад, як прабатько Орзь водив свій народ (плем’я) до Карпатських гір і там заснував поселення. То ж кордони доолегової доби постійно розширювалися, це й зрозуміло: мовиться про часи розселення слов’янського люду. То ж безпосереднього утвердження кордонних понять у тексті цієї книги годі шукати, але там подибуються згадки (розповіді) про земельні володіння окремих племен і племінних об’єднань, за якими можна висновувати межі Київської України-Русі склалися так: на сході кордон проходив близько хозарських земель; на північ захоплював Волзьких Булгар, Мордву, Мещерю, навіть Словінів, а далі — Кривичі, Родимичі, Дреговичі; на південь — Тиверці, Уличі, причорноморські татари, Косо-

ги, Яси (Північне Прикавказзя). Це була велика слов'янська держава, що, хоча й мала князівське правління, посідала одне з перших місць у Європі. А тому Київська Україна-Русь, про яку вже сповіщалося (VIII ст.), навіть у житті Стефана Сурожського (Сурожським звалось Азовське море. — Д. Ф.), уже до середини 70-х років IX ст. (879 р. — початок князювання Олега; помер 912 р.) вважалась досить міцною, визнаною сусідами, відомою в інших країнах. Це були легендарні, билинні (доісторичні) часи, сповнені подвигами українських богатирів, а то й перших козаків-звитяжців, що створювали багату духовно й здоровими людьми країну, яка дісталась Олегові.

Ну, чим не лицарі наші богатири, завжди благородні і сміливі, відважні, чесні і непереможні, адже то — українці, сусідувати з якими бажали б численні народи. А ще переказують, що в ті часи постав образ славетного Козака Мамаю... У всякому разі звідти, з билинної України-Русі тягнеться вервечка народно-поетичних творів різних жанрів, у яких діяв не один Козак Мамай чи богатири Славень, Боровець, Дажбоженко, а й самобутній, своєрідний народ, який замішаний на кращих здобутках Праукраїнської цивілізації і благословенний у світі на вічність.

2. Поема про Всесвіт і Україну-Русь

Коли світ почав називати "Слово про Ігорів похід" як високохудожню поему — заклик до єднання князів Київської України-Русі, то її, так

би мовити, літературно-історичну попередницю “Велесову книгу” треба вважати поемою про Всесвіт і народження України-Русі з праукраїнської цивілізації. Примітно, що в тексті дощечки № 8 з’являється Жар-Птиця, як Символ Живої Істоти, яку здавна поважали в народі ще з праукраїнської цивілізації. Для населення тих часів цей образ перейшов у перекази, легенди й казки народу, як провісник сподіваного Щастя, як вищий прояв людської фантазії, розуміння Прекрасного. Це й не дивно: людство, перебуваючи на рівні дитинства, любляло, а тому й розвивало все те, що колись стане суто дитячим, невід’ємною часткою дитячого фольклору. Яскравим прикладом може бути народна постать Баби Яги (різні зміни цього досить несхвального персонажу діють у казках більшості слов’янських народів), яка за походженням досить позитивна. Власне кажучи, це ім’я жінки, праматері слов’янського племені ягів (язів), яку звали Яга (Ядвига, Явдоха...).

Подібні метаморфози в історії українського, і взагалі слов’янського, фольклору не такі вже й рідкісні (спершу позитивні якості мав Безсмертний, що потім став Кощеєм, але лишився Марко Безсмертний, хоча є й Марко Пекельний). Жар-Птиця ж прилітає найбільше з тридесятого царства, чи просто з казково багатих країв, бо пір’ячко цього птаха золоте, дзьоб, лапки, клітка — все тут із чистого золота. Золота Птиця найчастіше приносить людям Щастя, Широсердя, дарує Коханя, а також багатство, худобу, коней, наго-

роджує Добробутом, лише зрідка може виступати й викрадачкою. У “Велесовій книзі” в кількох місцях її згадано поруч із Сварогом Синім — стародавнім Найвищим Праукраїнським і... Творцем Всесвіту. Він — Найвища Істота, до того ж, не якийсь антропоморфізований, а, за уявленням жителів Праукраїнської цивілізації, реальний, земний, що до створення Всесвіту залучає свої Потуги й Уособлення. (Все це теж давня Трійця, хоча й з іншого боку).

У своєрідному вступові до дощечки № 8 в рядках 1-6 мовиться про Птицю, яка сіла на дерево і заспівала щось на зразок заклику стати на прою з ворогами. Далі ця сторінка, розповідаючи нібито й простісінький сюжетик: скаче вісник на білому коні, підніс меча до небес і розторгнув хмари і громи, а потекла... жива вода.

Ті крихти-залишки, що дійшли до нас із різних джерел, засвідчують надзвичайно високий рівень загальної культури, розвитку мови й мовлення, літератури і фольклору. От деякі зразки зацілілого у вогняних шквалах віків:

— Давній Київ, люд киян — об'єднали всіх слов'ян.

— Чумаки по світу блукали, доки Чумацький шлях не протоптали.

— Хто ще таку мову має та краще українців співає?

А “Велесова книга” тим часом “мислю по древу” сповіщає, що

...Вночі Велес іде по Сварозі, по молоці

небесному і йде до свого чертогу...

Завважимо мимохідь: з'являється небесне молоко, згодом — Млечний путь, або простіше — Чумацький шлях. Такими непомітними малесенькими кроками складає “Велесова книга” гімн Всесвіту і Україні-Русі.

Автори цієї книги зуміли подати етнографічний малюнок тогочасного життя, навіть включити до розповіді деякі риси вже виробленого обряду. То ж міфологія, традиції й ритуали, все те, що властиве життю й побуту людної Київської України-Русі, боротьба за незалежність українських просторів Середньої Наддніпрянщини (Придніпров'я), Слобожанщини, Полісся, Поділля, Прикарпаття, Волині та інших земель — це зміст всього поетичного літопису. Від читання цієї пам'ятки наших предків відірватися не можна: майже кожен рядок — шифрограма, послання в майбуття, окрилена розповідь про роки, що відбували, про життя, що відцвіло, про події, що відлунали.

“Велесова книга” досить докладно описує культ Землі-Матері в первісній зооморфічній формі. Та ж дощечка № 8 сповіщає майбутнім поколінням, як праукраїнці засвоювали степові простори, як об'єднувалися племена, як виникла Київська Україна-Русь. Враження кочових племен від мандрів степами, міжріччями, минаючи байраки, ліси, луки, “від морського берега Годського моря ішли ми до Дніпра і далі, а ніде не бачили інших мандрівних племен як Русь, а то ті Єгуншти і Яги були відкинені, бо ми мали боярина Оглендю, який узброївся нашим воїнством і повів нас до щас-

тя”. Ця подорож (кочівля) показала мандрівникам, які лиха діялися на Русі і долали люди незгоду, бо вірили і чекали змін на краще, бо так сказав їм голос Праотців, і єднала людей єдина мета: “Ідім до степів наших і боримося за жнивну нашу так як gridні, а не як безсловесні скоти, які несвідомі...”.

“Велесова книга” виховує палку любов до Землі та її душі в небесах, а автори висувають свій клич любові до Русі й водночас закликають покласти своє життя за неї, адже Україна-Русь “була, є і буде нашою землею”.

В поемі про Всесвіт і Україну-Русь співається про Сонцедайного Велеса в усій його красі і величі.

Поетичний літопис доолегової України подає чимало картин, подій, фактів, сцен із життя тогочасного суспільства; неквапно і послідовно розкриває суть обрядів і ритуалів, давніх традицій. Знову і знову перед нами постає знайомий, рідний образ — перли (жемчуги) й інші прикраси, якими жінки (дружини і сестри) унизували й оздоблювали своє вбрання. (Хіба ж перлами нині не прикрашають у нас жіночий одяг?)

То ж, уславляючи Україну-Русь, невідомі автори “Велесової книги” пишаються за свій народ, рідну Землю і державне об’єднання, ніби в сучасному вияві, вигідно показують русичів-українців, їх найпотаємніше, найсуттєвіше, те, що вражає не лише власних громадян, а й чужинців. І слава Богу, що змалювання Київської України-Русі доолегової доби, яка зросла на здобутках праукраїнської цивілізації, відбу-

лося лише нині, в переддень ХХІ ст., з допомогою “Велесової книги”, вартість якої ще колись буде оцінена по-справжньому.

3. “Велесова книга” про майбутнє України

Майбутність (у часі, відповідно до долі людини, угруповання чи всього народу й держави) залежить від сьогодення, визначається минулим, рівнем сучасних досягнень індивідуальних особистісних якостей членів суспільства, їх психологічного настрою та потреб країни. Слід постійно пам'ятати, вчити своїх дітей, що “Велесова книга” — це документ нашої давності, розуміння якої весь час вибивалося, витоптувалося з генетичної пам'яті народу, ніби стирався запис з магнітної плівки.

Усвідомлення першородності українців, відновлене сьогодні, передане прийдешнім поколінням — закодоване, зашифроване у “Велесовій книзі” й нині сприймається як програма до дій. “Велесова книга” ще вплине на історію України, рівень її культури, писемності, педагогіки; вона змінить саму історію.

Про наше першородство вже сказано багато. Основні його складовики — це давність населення Праукраїнської цивілізації, велевіковість протослов'янської мови, що тотожна старій українській надвзичайною близькістю до протоіндоевропейської і кровної “родички” санскриту. Це була четверта мова світу за: самобутністю високорозвиненої культури праукраїнської цивілізації; наявністю (у кожному випадку не менше двох!) буквенно-

звукового письма, яке випереджало всі відомі на той час писемності;

— за ідеєю безсмертності життя України;

— за високою духовністю народу, прадавністю пантеону України-Русі;

— з наполегливою боротьбою людної Праукраїнської цивілізації проти злочинного і зловмисного, цілеспрямованого приниження першородності українського народу (давні греки, римляни, іудеї), що прагнули будь-яким чином не допустити наш народ до пантеону людства. Ця причина і спонукала до знищення всього українського і була однією з основних, що змушувала греків (де Афіни, а де Київ?!) називати нас (у минулому, звичайно) людожебрами, вовкулаками, варварами, язичниками, примітивним племенем (навіть, як не шкода, а й Геродот тієї ж...).

“Велесова книга” послідовно й войовничо викриває такі побрехеньки, стверджує світову правду.

“Велесова книга” переконує читача, що небесний вогонь на землю принесла на своїх крилах Жар-Птиця (згадаймо, що сокіл Індри так само дарує галузку Соми — космічного Натхнення Індри-Перуна; у давніх греків Прометей краде вогонь у богів і передає його людям...).

Індра і Перун у “Велесовій книзі” подані як єдине ціле, що водночас виступає засобом самозбереження на чужині і в години гоніння. І не випадково в свідомій частині українців здавна живуть такі крилаті вислови:

— Доки українці люблять Україну, вона

не знатиме згину.

— Скільки сонце світитиме, стільки вільна Україна житиме.

— За Україну козак помирав і про те не жалкував.

Надзвичайно важлива істина закладена у “Велесовій книзі”: Рабів не пускають (не беруть) до неба! Що не дощечка-сторінка “Велесової книги”, то заклик до найвищого героїзму і самопожертви, як прояв найвищої волі. Окрім того, ця книга засуджує зраду і зрадників. Зрадників (і це згодом перевірено віковим досвідом, підтверджено численними прикладами, починаючи від Іуди, який після свого ганебного вчинку повісився, і кінчаючи досить відомими рядами новітньої історії, які покарані природою на вимирання, а то й на знищення роду...), що тікали з поля бою, — позбавляли можливості продовження роду... Вони не заслужили бути між вільними, коли зрадили в боях під Сурожем і Херсоном, тому їх продано в неволю...

“Велесова книга” вселяє віру в кожного, хто причаститься до неї, позбавить хитань і кволості, адже це пам'ятка цілої України-Русі від Ільмера до Сурожу (нинішній Судак). “Той, хто має діяти, нехай не каже, що не є в стані, а ще більше — нехай не каже, що не має віри” (дощечка № 38, лице).

Уважне прочитання цього вікопомного твору приводить до цілком закономірних, хоча й не зовсім звичних у безладі антиукраїнських традицій минулого і тих стереотипів, що ще не вивітрилися, висновків:

— Україна й українці успадкували дивовижну, добре розвинену, високо організовану Праукраїнську цивілізацію;

— Праукраїнська першородність і первісність, які були цілком зрозумілі в прадавні й давні часи, а потім силоміць “стерті з генетичної пам’яті”, мають бути відроджені й поновлені у свідомості кожної українки й кожного українця, юнака і дівчини, закладені в основу світоглядності кожного підлітка, без чого не можливе відродження нації, її політичної, економічної, культурної і національної незалежності;

— На Україну й українців покладена висока місія відродження кращих рис національної інтелектуальної діяльності як невід’ємної частки світової культури...

А й справді, за Україною щасливе майбутнє, яке залежить від кожного її громадянина, людської спільноти та її свідомості, тих якостей, що притаманні майбутнім цивілізаціям.

До цього, власне, й кличе “Велесова книга” своїм глибинним змістом, думками, що прочитуються, як кажуть, між його рядками та тими передбаченнями, які зашифровані (закодовані) з допомогою міфологічних образів, розповідей від різних осіб та показані, так би мовити, відкритим текстом.

Тож пам’ятаймо: “Велесова книга” — найдавніший літопис з часів від Праукраїни до Київської України-Русі доолегової доби; вона, бодай, розрахована на своїх сучасників, але спрямована в неосяжне майбуття, минаючи ХХ ст., і аж у безмежність часу та простору, у вічність.

Практикум № 6

1. Вам відомий рядок із вступної дощечки “Велесової книги” такого змісту (у сучасній транскрипції):

“Бонде блгслвен вожд от ноінъ а прсне о векоі а до векоі”.

Спробуйте написати цей рядок староукраїнським письмом.

2. Які варіанти напису букв Б, В, Г, Д, Ж, С тощо можна вжити за написання (відтворення) цього тексту староукраїнською мовою?

3. А які варіанти графічних зображень букв української літературної мови вам відомі? Про що це свідчить? Які ж висновки можна зробити щодо графічних змін однієї мови впродовж тривалого часу?

4. Познайомтесь із змістом табличок №№ 7, 8 і зробіть узагальнені висновки приблизно за таким планом:

4.1. Яким був спосіб життя населення давньої України?

4.2. Який рівень духовної культури й моралі мало тоді населення?

4.3. Якою колись була світоглядність у людей? Перелічіть племена давніх українців, які склали давнє населення України?

4.4. Чи залишились якісь пам'ятки матеріальної культури, що згадані у “Велесовій книзі”?

4.5. Що з дощечок-сторінок підтверджує, що саму пам'ятку писемної культури можна віднести до пам'яток поетичного мовлення?

А умре і до луків Сварогових іде, а там Перунця каже: “Той бо ніхто інший, тільки рус гордий; ані грек, ані варяг, тільки славен роду славного, і той іде по співах Матиревих і Матиресванчих до лук твоїх, Свароже великий”. І каже йому Сварог: “Іди, сину мій, до тієї краси вічної і там узриш твоїх діда, і бабу, і тітку в radoщах і весіллях тебе зрячих. Плакали дуже до дня сього, а ти до їх прибув — возрадувалися о житті твоїм вічним до кінця кінець (ів)”. І вокраситься там невимовно, бо мої Ясуня мають іншу мету, ніж греки, і мають славу іншу. І також пригляньмося од Ірію нашого, а побачимо квіти красні, і дерева, і луки, і маємо в’яну в’янити од піль тих, житву трудити і яшень полоти, і пшоно просове збирати до закуть сварожих, то бо од богошенства іншого, бо земне було прахове, і болісне, і страдне. І хай будуть мирні дні його вічні, а ми станемо намість його і боронитимось зуре, а буде падемо зі славою, там ідемо, як і він. То бо Матиресва б’є крилами о боки свої з обох сторін, які вогнем сяють світом до нас і всяке перо інше: красне, червоне, синє, жовте і срібне, золоте і біле, і ті бо світять, як сонце саруме, а навколо іде пасунь, таб то світить вісьмома красками, які завітом од богів стали наші. А Перунь, її видячи, гримить у сверзі ясній, та бо то наші істоти, а ці мають свої сили дати, щоб побачили ми також і одсікли старе життя наше од нового, як воно єсть січене в рубанім дереві і домі огнищан простім.

Матиреслава б'є крилами опали (дрова), а йдімо до стягів нашеньських, а ті бо стяги Ясуня.

Там Перунь іде, голову золоту трясе, молитви поспіває до сверзі синьої, а та твердіє од них. А Матиреслава співає о трудах своїх ратніх, а маємо стати послухати, а хоче брані зуривої за Русь нашу і прасвятотців наших. Матиреслава сьє до облаків, як сонце, і віщує нам побіди, а загибелі не боїмося, бо то є життя вічне, а тому маємо дибати свідомі, що земне проть (тлінь), що ніщо ми є на землі, як зги (порошинки) і то згинемо во тьмі, як не були існуючі ніколи на ній. Так слава потече до Матирислави і перебуде в ній до кінця кінців земських, і інших житва то будуть свої. З чого тоді боятися смерти, як ми є потомки Дажба, нас родившого крізь кровну замунь, і то будемо кровенці (родичі, крєвні), і скуфи, онтиби, руси, борусень і сурожці. Так ось ми стали деді (батьки) русів, а павші ідемо до себе, до сверзі Сварога синьої.

За старого часу рибоїди осталися, не хотіли йти до землі нашої, а казали, що мають добре, і так вигинули всі, а недоплоджувались з нами і вимерли, як неплодьова, ніщо од них не лишилось. А не відомо загально о тих, костобці суть вони. Вони ждали помочі од сверзі (неба), самі ж не стали трудитися, і також тут інше сталося: лірами поглинуті стали. Тут бо скажемо всяке єсть право, що ніде не сталося од обох тих: і так ліри стали поглинуті нами, і не маємо тоді ніяких. Також дулеби стали нами повернуті на борусь. Мало зісталось лі-

рів, інакше званих ілмерці, а ті себо сидять біля озера, тут венди відійшли далі, а ілмерці осталися там, і так осталося мало і говорять всі поляші (по-польські).

А було б'є крилами Матиресва і співає пісень до січі, а та птиця сонцем не єсть, а тая єсть од нього така стала бути

7Ж

і тую розуміти маємо: хай збирається рід руський до десятків, а десятки до сотень, і хай тії нападуть на ворогів, а піймуть — голови їх одтручать і там злих полишать, хай звірі хижаки їх ївши поздыхають.

Течуть ріки великі на Русі, і многі води їх журчать, співають стародавне. Про тії боляри, якії не боялися, до піль годських ішли і літа многі боролися о вольність руську. Ті то славні нічого не берегли, ані життя свого, — тако ріки о них берегиняють. І б'є крилами Матирослава, і мовить тая птиця о гординах борусеньких, які од римлян упали коло Дунаю біля Трояня валу, а тії простою тризною лягли. І вітри буйні утворили Русколань. Кий бо осівся в Києві і тому ми підлегли і з ним досі Русь строїмо. І так будь нам інша сила — не йдемо до неї, а з Руссю, бо тая єсть мати наша, і ми є діти її і будемо до кінця з нею. Гасають над ними, плачуть восени, а взимі студеній гурлихають по них. І голублять дівонькі і ті це говорять, як погибли тії у славі, і не оставили землі своєї ворогам. Ніби ж ми, синове, також потомки і не лишимо ми також землі нашої варягам ні грекам.

Тут зоря красна іде до нас, як жона благая, і

молока дає нам у силу нашу і кріпость двужилу. Та бо зариня сонце вістяща, і також прислухаймося вісниці комонській, скачущій до заходу сонця, аби управлений був його човен золотий до ночі, а буде віз волами смірними тягнутись по степу синьому, там бо ляже сонце спати вночі. Та тож коли б лише день приходить став до вечора, а другий скакун явиться перед вечером і також скаже сонцю, що вже бо віз і воли єсть там і ждуть його на молочній стежці, що зоря пролила, позвана матір'ю, аби поспішала.

73

Так скажемо ми, що маємо краснії вінки віри нашої і не маємо чужих добіратися.

Тут князь наш каже, що маємо іти до ясуні болярської, аби ми то охороняли од ворогів побільше рано, а пізній час буде закінчувати пізне, і щоб мали ми сили наші по стопах матері сонцевій строєні, а крилами на оба поля розгорнуті, а тіло в осередку, а голова ясуні (війська) на раменах його воеводців славних, які не лишать у січі голови своєї ясуні, а убережуть її від такого дня, коли бо бажаючи до заходу сонця з воями своїми Харват забрав свої вої. Тоді інша частина схотіла залишитись з русами і так з неодділеною землі і з ними.

8

І так стали між русами сварки й усобиці, і жалі стали між ними, і почали плакати і вирікати: не йдімо за ними, бо там буде погибель наша, а допремося до тої пори, коли не лишиться од нас ніщо. Згадаймо про те, як за отця Орія один

рід славний, а потім три сини його розділились на трійцю, і так стало в Русколані. А більше коли ці поділяться на двоє, як ото на борусях, які є росторжені на дві і тоді маємо скоро десять. А пощо городи городити і огорожі робити, коли ж бо маємо такого болярина Оглендю, а той болярин Оглендя каже, що маємо ділитися до безкінця? Та ж бо Русь єдина може бути, а не десять. А то роди і родичі діляться і послабнуть, а тим разом ворог налізе на нас, маємо боронитися поруч, а не знатимете, якого отця маєте.

Коли бо маєте десять корів, що згинули од ворога, мала втрата єсть, а перебуватимеш в роді до кінця, твої десять мають утворити тисячу.

Колись той Оглендя корови водив по степах, а тим разом говорить слова многії про родичів своїх і почитується сам од себе вище пращурів і Оря отця. Все це шкоди створює. Не будемо їм наслідувати, цим ото слідам, своїм іншим ідемо.

По Галарехові відійшла Годь до полуночі і там щезла, а береди прийшли нас і кажуть нам, що великі утиски мають од ягів, які постали на слід єгунів. І так Болояр їм каже пождати. І пішов од них, а йшов з п'ятдесятьма тисячами до них неждано і бив ягів, яких бо розтрошив на всі сторони, як волів жене їх і бере корови їх, і дочок, юнаків бо, а старших побив наскрізь. Ми, русичі, маємо гордитися походом нашим і держачися один одного битися до смерті правої.

А то ще згадаємо Дорія перського, який на нас напав і побив нас за наше розділяння. А то

ось варяги Єрек і Аск усілися на кряки наші і мерзять нам докраю.

Єсьми потомки роду славного, який прийшов до Ільма ріки (чи, може, до ілмарців — А. К.) і оселився до Годі і тут буде тисяча літ. Посунути на нас колтове (кельти? — А. К.) з залізами своїми, а поспробувавши нас, повернулися до заходу сонця, бо єсть тверда рука, держача нас, а того довела до знесилення і страх йому нагнала на чрясла його, одручила од землі нашої. А іломерці на те дивилися, не боронилися цілком і загинули. Чого ми не спроможні, те утворять інші. І як ілми не хотіли заліза брати до рук своїх, ані боронитися од ворогів, такі роди ізсохнути мають, аби їх інші наслідили.

Грім громихає в сверзі синій і маємо летити на ворогів, як ластівки швидкі, єдині і гримаві, і та бистрота єсть меча нового, руського. А мету маємо сьогодні іншу, аби той степ скифіній був за нами, а всякі бродящі в нім пощезли, а тільки наші корови там ходитимуть і наші родичі житимуть, бо колтове вчорашні суть сьогодні варяги і греки, а тії, хто не домислився до того, суть їхні будучі отроки-одеренці. Боронись, земле руська, і борони сама себе, а щоб інші не були на твоїх крячах, а тобто ворогам не далася охомитана і до воза прив'язана аби тягла той, куди хотять чужії влади, а нібито ти хочеш іти сама.

Жаль великий тому, який недорозуміє слів тих, а грім йому небесний аби повергся долу, хто не встане за владу нашу! Єдність єсть Хорс і Перунь, Яро, Купалва, Лад і Дажбо. А коли

ж Купалва прийде у вінку, який возляже на голові його, зотканий з віток зелених, і квітів, і плодів, того часу маєм бути далеко по Непрі і до Русі сказати, о смерті нашій не мислячи, життя наше на полі єсть красне.

Б'є крилами Матирсва-слава і каже нам іти до січі. А не маємо іти і нам ні до пиру, ні до їжі: брашна туки (?) смачні не будуть. Маємо спати на сирій землі, а їсти траву зелену, доки не беде Русь вольна і сильна!

У той час коли Годь ішла на нас од полуночі. Єрменрех у союзі з єгунами, і також ми подужали їх. А ми ж мали два вороги на двох кінцях землі нашої, і той Болорев перед трудами великими і усумнився. Ото тут Матирсва прилітає і каже йому, щоб сміло напали на єгунів спершу і розстрощали їх, а потім повернулися на Годь. І ті так зробли. Розбили єгунів і повернулися на Годь. Там бо повергли сина Єрманреха а замертво...? (отця його — див. дощ. 27).

Післяслово

Шановний читачу! Вельми поважний учителю!

От і перегорнуто останню дощечку-сторінку дивовижної пам'ятки нашого народу. Чи сподобалась розповідь про "Велесову книгу", чи ні — не в тім річ! Суть полягає в тому, що ця книга, яка раніше була нам не доступна і тому ми нічого не знали про найдавніші часи своєї рідної Землі, тепер якнайхутчіш має стати надбанням всієї нації.

І не треба замислюватися, а тим паче, хизуватися, хто кому старший брат, слід лишень повернути українцеві його справжню історію, не спотворену задля чиеїсь вигоди. А знаючи правду, кожен сповниться власної гідності, свідомості того, до якого роду він належить, яку духовність сповідує, і чи бути йому продовжувачем справи дикуна, що тільки-но стрибнув із дерева або вискочив із печери, чи то спадкоємцем справи творця високорозвиненої Праукраїнської цивілізації, яка аніскілечки не пасувала перед давньоєгипетською, давньогрецькою, давньоримською чи навіть давньоіндійською, а була попередницею і джерелом для багатьох із них...

А все це означає, що кожен, хто прочитав цю розвідку про "Велесову книгу" та уривки

з неї, має розповісти іншим, і-особливо своїм дітям, близьким і рідним, що це за диво, яке дійшло до нас так незвично (через українську еміграцію) та з'явилося на світ Божий методом випалювання бронзовим дротиком букв. Яка то каторжна праця авторів "Велесової книги", і який великий результат – вічність!

І нагадаємо, що "Велесова книга" в кількох місцях згадує Боянь-книгу пісень і молитов, складених уже забутим творцем.

А ми знаємо Бояна – придворного співця зі "Слова про Ігорів похід", який жив десь понад тисячу років пізніше цього піснетворця і складача давньоукраїнських псалмів. До того ж, згадка у "Велесовій книзі" Боянових пісень і псалмів засвідчує значне поширення писемності в Праукраїнській цивілізації. У всякому випадку стають відомими три назви, при чому дві останні вжито у формі множини, отже, можна вести мову про давню писемність та книжкову справу давніх українців. І це потрібно знати учням, студентам, курсантам, слухачам, учителям шкіл і викладачам інститутів, університетів, академій; це мають засвоїти всі мешканці України, бо без знання своєї історії – не мати майбутності.

Крім того, кожен свідомий українець мусить познайомитися зі змістом "Велесової книги" так, як він володіє таблицею множення; і тоді його свідомість сягне висот Чумацького шляху, й ніхто не скаже, що нема сенсу вивчати українську мову, історію, культуру рідного народу; не соромитиметься називати себе українцем, не про-

мине можливості похвалити сина чи доньку словами “Так завжди чинить справжній українець!”, а коли виникне потреба, то й гудитиме: “Так ніколи не зробіть справжній українець!”.

Для учнів, студентів, курсантів і слухачів, для всього молодого покоління це будуть розповіді про зміст “Велесової книги”, читання її та вдумливий розбір. Хотілося б порадити самостійно прочитати весь текст національної писемної пам’ятки України (в перекладі сучасною мовою) з наступною спробою глибшого проникнення у зміст цього твору. Цим може керуватися педагог, особливо в поглибленій роботі над книгою безпосередньо в класі чи навчальній аудиторії. Однак за будь-яких умов будемо пам’ятати про високі художні й мовно-стильові особливості нашого першоджерела.

Мова “Велесової книги” майже скрізь високо поетична, розмаїта, образна. Інколи складається враження, що ми просто не розуміємося на її чарівності, адже вона тяжіє до викладу геніальної поеми “Слова про Ігорів похід”, хоча першоукраїнський літопис набагато старіший від “Слова”, але ж і не менш соковитий з огляду мовних засобів!

“Ось б’є крилами Матрєва птиця (птиця – посланниця Бога), бо ж бусурмани йдуть на них, і ті розійшлися, щілину даючи, і такії проходячи не налізли на них. І потекла туга велика по краю нашім, бо доми степові попадені звивають до Сварога, також Жаль плачеться за нас, і кличе Матрєва до Виш-

нього, який дає лісові огонь до огнищ наших...”.

“...Тримайтесь, браття наші, плем'я за плем'я, рід за рід і бийтеся за себе на землі нашій, яка належить нам і ніколи іншим, сеж бо ми є русичі (українці — Д. Ф.), славці богів наших...”.

Який піднесено-патріотичний тон, яка образність і поважність мовлення, як же все те хвилювало людину, коли й нині нікого не залишає байдужим!

З граматично-стилістичного боку тут і прості тропи (постійні епітети, метафори), персоніфікація, міфологічність та інші засоби дозволяють цей твір-літопис віднести до класичних художніх творів давньопоетичної школи силаботонічного віршованого мовлення... Що ж, будемо сподіватися, що колись, всебічно “прорентгенувавши” весь твір, науковці-лінгвісти різних спеціалізацій одностайно запевнять: “Так, це класична поема Праукраїнської цивілізації, яка дивувала й дивує світ, складає славу Україні — маленькій часточці Всесвіту...”.

Ми далекі від думки, що лише “Велесова книга”, знання її змісту, духовної величі й художніх особливостей враз змінять свідомість співвітчизників кінця ХХ ст., — боронь Боже! Таких верхогляденків нині вже не існує. Однак “Велесова книга” стане одним із дієвих засобів виховання найкращих національних почуттів, самосвідомості і патріотизму, а закласти добру підвалину, то вже півділа у спорудженні Палацу Нової Людини.

І все ж треба сподіватися, що “Велесова книга” сприятиме переоцінці поглядів на нашу державу, її минуле, на сьогоденний статус і майбуття, що вже це може послужити збудником почуття господаря на своїй землі. Ця книга сьогодні — то пошук Віри, Злагоди, Широсердя, свідомої Благочинності і справжньої Любові до давньої й невмирущої — співучої, миролюбної, працьовитої, незалежної і суверенної України. Тільки навчи близького своєї історії, розкажи йому про “Велесову книгу”, зазирни разом із ним, ще благодатним серцем, до глибин минувшини. Хіба ж дарма українці переконували своїх односельців, співвітчизників:

— Навчай інших — благословенним будеш.

— Не земля годує, а доглянуте поле, не молот кує, а коваль.

— Навчи правді Сина, і ти допоможеш вільній Україні.

Уже не можна сюди щось додати!

Практикум № 7

1. Коли прочитати первісний текст оригіналу дощечок “Велесової книги” (хоча б у транскрипції), стане очевидним, що навіть не фахівець, (людина без спеціальних палеографічних та археографічних знань, без бодай побічних відомостей про граматичні форми і категорії староукраїнської мови) зрозуміє зміст понад 67 відсотків словникового запасу мови населення України-Русі дохристиянської доби.

Про що це свідчить? Чому ви думаєте так?

2. Як лексика тексту “Велесової книги” доводить прадавність староукраїнської мови населення Праукраїнської цивілізації?

Скільки століть тому ця мова була живою розмовною в тогочасної людності?

Наведіть для порівняння відомі вам приклади з історії й культури інших народів.

3. Чи можна, виходячи з “Велесової книги”, твердити, що сучасна українська літературна мова бере свій початок від староукраїнської (праукраїнської) мови, яка була мовою населення Праукраїнської цивілізації?

Доведіть це чи заперечте.

4. Познайомтеся з останніми дощечками другої частини “Велесової книги” №№ 9-27 і поміркуйте над такими запитаннями:

4.1. “Велесова книга” існувала одна, чи кожне плем'я мало свою книгу-літопис?

4.2. Як по-вашому, скільки було збірників Боянових пісень?

4.3. Чи існували які інші рукописні книги, виготовлені на дощечках кирилицею?

4.4. Чи можна твердити, що “Велесова книга” повідала світові про багатопланове й високо злагоджене життя населення старої України-Русі?

4.5. Чи відомі вам письмена інших цивілізацій, які так би повно передавали фонетичне багатство мови, її поетичну красу й неповторність, уміння розкрити найтонші людські почуття? Чому мова “Велесової книги” не може зрівнюватися з мовами інших цивілізацій?

9

У той час був Богумир, муж слави, і мав три дочки і два сини. Тії бо повели скуфів до степів, і там живучи у травах, Почті навчалися і Бояні, богам послушні, і розумом бистрі і так ото.

А тут мати їх, що звалася Славуні, про їх дбаючи потреби, і каже якось до Богумира: “Чи то цими днями я маю дочок своїх оддати і внуків побачити?”.

— Так, — каже, і воза запрягає і їде кудись собі. І приїздить до дуба, стоячого в полі, і стає на ніч біля вогнища свого. І бачить увечері мужі три на конях до нього прямуючи.

Сказали тії: “Здоров будь, а й що шукаєш?”

Оповів їм Богумир туги свої, а вони ж відповіли, що суть самі у поході, щоб мати жінок.

Повернувся Богумир на степи свої і привів три мужі дочкам. Звідси три роди вийшли і славні стали. З того бо походять древляни, кривичі і поляни, бо перва дочка Богумира імено мала Древа, а друга Скріва і третя Полева. Синове ж Богумира мали свої імена Сіва і молодший Рус. Звідти і походять сіверяни і ру-

си. Три бо мужі були три вісники: ранку, полудня і вечора.

Утворились роди тії на Семи Ріках, де проживали ми за морем у Краї Зеленім і де скотину розводили давніш нашого ісходу до Карпатських гір.

То були тамні літа перед тисяча триста до Ерман гріха. У ті часи була боротьба велика на берегах моря Годського, і там праотці накидали кургала із каменя білого, під яким погребли боляри і вояки свої у січі впавши.

Прийшли із Краю Зеленого до моря Годського, а там наткнулися на Годь, яка нам путь загородила, і там билися на землі ті і за життя наше.

До того були отці наші на берегах моря по Рай-ріці і з великими труднощами по ній переправили свої люди і скотину на цей берег, ідучи до Дону, а там годів побачивши, пішли до полудня і Годське море побачили, і годів, намірених проти нас виступити, побачили, і так змушені битися і за життя і живитва свої, бо ж егуни були по стопах отців і налізали на них, людей б'ючи і скотину забираючи.

І так рід славний ішов до землі, де сонде вночі спить і де трави многі і луки тучні, і ріки риби повні, і де ніхто не умре.

Годь була ще на Зеленім Краї, а мало упереді отців ідуша.

Рай-ріка єсть велика і одділяє нас од інші люди, а тече до моря Фасисте. Тут бо муж роду Беляра іде по ту там сторону Рая-ріки, а упереді гості синські ідучі до Фрянжець, яко егуни суть,

на острови свої, а пожадають гості, щоб ограбувати його.

Було то за півсотні літ до Олдореха, а ще перед ним був рід Белярів сильним.

Єгунські гості одяглися за мужів Беяра і казали, ніби дадуть йому сrebro за ті два коні золоті (текст зруйнований, але з дальшого видно, що Біляр зрозумів відступ і) пішов деінде і уникнув загрози єгунської, а також мимо обійшов годів, які суть також зуриві на прядиво і на нишпори, а князь їх на єсть почесний, а двічі дань бере.

Отож бо гості ті куничарські повернулися до Синська, а бодай не прийшли вже ніколи.

10

Богумиру бо боги дають благи земнії, а тому ми не маємо се... (бояти)... що нам буде ін(акше)... А старших в роді обираємо яко комонезів од часів старих суть наші вуце (водчі, старшини). Наіменуємо раз все... ті бо є князями довгий час і тих то греки не зведуть, а стоїть до кінців, як належить мужу тому, що од народження має давати да потомків його, аби тії правили нами... А по Богумиру був Орій з синами своїми. А коли Єгуни велику боротьбу затіяли за утворення великої землі своєї, і так пішли ми вон (геть) звідти до Русі.

Нині є інший час, і маємо братися за гужжя і тягнути вперед, а не буде говорено, що ми оставили землю нашу, а зайняли інших, але хай скажуть, що ми боремося дуже за себе. Тобто русичі, не оставте греків на землі вашій, а борітеся за неї...

У ті часи Рай-ріка була границею між на-

ми і іншими землями, а сьогодні возжадобилися вороги наші на нас і маємо боротися за вників наших, щоб удержати степи наші і не дати землі іншим... Так бо маємо інакше творити, а не випалювати дуби на поля свої, ані сіяти по тих і жати жниво на попелищах, бо ж маємо степи трав'яні і скотину розводимо, оберігаючи її од ворогів...

11А

Се бо молячись, перше Триглаву поклонятися маємо і тому велику славу співаємо. Хвалимо і Сварга, діда божого, бо той єсть роду божеського начальником і всякого роду джерело вічне, яке тече вліті од крині своєї і взимі ніколи не замерзає, і його воду живлячу піючи, живимося, доки не перестанемо, як усі до нього відійдемо до лук гойних райських. І богу Перуневі, громовержцю, і богу війни і боротьби, що зємо житьових явищ неперестаючий кола обертати і який нас веде стежкою правою до бою і до тризни великої по всіх павших, які ж ідуть у життя вічне по полку Перуню. І богу Світовиду славу рече-мо, сей бо став бог прави і яви, і тому співаємо піснями, яко свят єсть і через нього бачимо світ видимий і яві бути, і той нас од нави уберігає, і тому хвалу співаємо, співаючи, танцюємо йому і звиваємо богу нашому, бо ж той землю, сонце наше і звізди держить і світ кріпить. Творимо славу Світовидові всяку, слава богу нашому. То бо шкрябаємо серце наше і це маємо одріктися од злих діянь наших, а добрі чинити. Себто отроків поучаємо обійнятися і розказуємо все сотворене, се бо

відати розум розширюється і очищається, бо те розуміємо. Се бо тайна велика єсть, бо ж Сварог — Перун єсть і Світовид. Тії два єсть удержувані у Сварозі і обидва білобог і чорнобог борються, їх Сварог держить, аби цьому світу не бути поверженому.

По тих двох Хорс, Влес, Стрибе держаться. Поза ними Вишень, Леле, Літич.

11Б

Радогощ, Колендо і Кришень, а цих два удержують Сивий Яр і Дажбо. Себо інші суть: Білояр, Ладло, Купало, Сінич, Житнець, Вінич, Зернич, Овсянич, Просич, Студець, Ледич і Лютець, а потім Птичець, Звіринець, Мілич, Доздець, Плодець, Ягодець, Пчолич, Ростич, Ключець, Озерець, Вітрич, Соломич, Грибич, Лович, Бесідець, Сніжиць, Странець, Свідич, Радич, Світич, Крович, Красич, Травич, Стеблич, а за цими суть: Родич, Маслянець, Живич, Відич, Листвич, Квітич, Водич, Звіздич, Громич, Сімич, Липець, Рибич, Березич, Зеленець, Горич, Страдич, Спасич, Листвевріц, Мислич, Гостич, Ратич, Странич, Чурець, Родич. А тут ось Огнебог сам і Регел вівці ярі швидко родять і чисто. А то суть Триглаву спільні і ці всі од нього ідуть. І тут ось “одростки, одділені від брата їхнього і входячи в нього”. То бо єсть красен ірій, а там Рай-ріка тече, яка одділяє свергу од яви, а Числобог числить дні наші і каже богові числа свої, бути днів Сварожому, а чи бути ночі, і про всякого те. Ті бо це єсть явські і ції єсть во дні божеськім, а в ночі ніякий не єсть, тільки бог Дід, Дуб, Сніп наш.

Слава богу Перуну огнекудруму, який стріли кидає на ворогів і вірно вперед веде по стежці, тому що єсть той воїнам честь і суд, і яко златорун, милостив, всеправеден єсть.

12

Іаг... Коли сонце засяє, співаємо хвалу богам і огнищу Перуню, що є званий Потятич на вороги, і речемо велику славу отцям нашим, дідам, які суть у сверзі. Промовим отак тричі і йдемо до стад наших, ведемо їх на трави. Коли бо вести їх на інший степ, ідемо їсти, по дорозі хвалу богам возносячи, славу співаємо, і так до полудня. І речемо славу велику Хорсу златорунному, коловертящому, і суряно п'ємо і так аж до вечора. А по вечері, коли вже огнища зложені запалимо і славу вечірню співаймо Дажбу нашому, що званй єсь прадід наш, ечимосі (омиваємося?), щоб чистими бути, і мовлена (молитви) творячи, ідемо до сні, а там великі необ'ясени (?).

13

Се бо розумам звіривши, хоробрістю укріпившись і тії пішли до сонця восходящего, обидва боки ріки оглянули і там осілися, як і Матерсва — Слава каже, і та обома своїми крилами освідомлює їх також. Взявши землю тую і боронили її од Дасуні і агунів, так само готям обернули стріли свої і мечі одточені...

15A

...полишивши, пішли до Ілмер озера і там утворили город нов (Новгород? — А. К.) і там перебуваємо. І тут Сварога першого прашура молимо, серед джерел криніх (криничних) його припрошуємо, а то дубокрень (?), хліб наш,

Сварог, який творить світ, бог єсть світу і бог прави, яви, нави. Себо маємо їх в естві, і ці ества наші переборюють сили темряви і до добра ведуть, як праотців водили, які поборовши восьмиведи жериві (?) на конях білих вийшли з Краю Семиріччя біля гори Ірської і в Загір'ї прожили вік, а потім його залишивши, пішли на дві ріки, розбили їх кіньми своїми і пішли до землі Срської, а там стали, пождали і пішли горами великими, і снігами, і льодами і вийшли в степи, а там стади свої і скуфи. Була це перша прави одречена (даровизна, нагорода) отцям нашим. Права є держаща проти нави боротьбу велику і сили дає одбивати ворогів. Небож... ішли в боротьбі тій до гір Карпатських, а там рядилися очолені п'ятьма князями, і городи, і села огнищанські, і ворогів воювали, і потиснені були... (і пішли до)...

15Б

Кия. Це було до заходу сонця, а звідти йшли до сонця (на схід) до Непра ріки. Побачили там Києм утверджений город, який населяли славні роди інші. Там оце оселилися, огнища творили дубу і снопу, який єсть Сварог, пращур наш.

А це одного разу наліз на нас ворог новий, осезці, які корови щурпили (захвачували, крали). І ось рать свою устримив Кий на них. А побачивши вражі вої тих перунських воїв, що кинулися на них і розтрощують силу їх і до ноги розтрощать, показали зади їхні.

Ось племено енезьва налізло інше на нас, і січа була велика, і розбито було до посліднього.

А наші вої, дивлячись на те, казали: "А боги

наші поб'ють ворогів наших”.

Мимо того, Вишень гряде на марицях до нас і каже: “Діти, городіть город ваш і укріпіть його, а б... (о боротьба) буде зура і кріпка. А то Сварог мене послав до вас, се б... себто знімайте до сил небесних очі ваші, а також казав про вас... (щоб) береглися”...

(Ця дощечка є збіркою уламків дощечок, з яких перекладено лиш те, що має якийсь зв'язок між словами, решта опущене).

... також ідіть птицею кінноту розставивши і ворогів її крилами сакруйте (?), а головою б'ючи, знищуйте...

... щастя було тій кінноті, а розум істягнувши, обрізав ряди січі, а то ведучи колом пару...

... маємо також діяти, як хочете одержати побіди...

... розніжились вони, бо ж усе маємо, і тут бо одне жеремо, як вівці бігаючі перед нами...

... скуфи і сурьми родичі десять сот літ скот пасемо і кметі риемо, а греки наші житва забирають, а міняють на свої дива благодатні...

... Влесю научив землю орати пращурів, також діємо...

... тому кидаємо до вогнища трави і клечви (кличіння, гілляки) Влеса славити...

... Три рази Русь погибца вставала...

... Єгуни до сього часу нас од інших одрізали (затіяли), а нині... тут з іншими...

... постати маєм цим разом...

... так стара ворожнеча зникла і так маємо тривати...

... Многі племена ішли до степів наших...

... од стріл не бачили сонця... Русь єсь
едина...

... вопіючи до Сварога о допомі божесь-
кій...

... грядкали мечі, не чути голосів...

... а не стане один день...

... спрягли отці сили свої...

... казали дітям вони своїм бігти до кущів
і там...

... бо будуть злії часи...

... перше почали города окорінати (укріп-
ляти), а крім бо тих не маємо...

... з того не поїмемо...

... а тут ось Перун прийде, а сей верже на...

... тут бо слава велика і ту віщує Матирва,
крилами б'ючи...

... так вороги тікали від нас... тії мужі суть
прості... не гобзяшуться...

27

Збірна дощечка (Готська), складена з улам-
ків багатьох дощечок.

... житва інші до полуночі... аб... Годі...

... житва інші Алдорехові ніхто не йшов... к

... по наступнику його Конероту... внука йо-
го Боуреху...

... маємо каже... боляр, який на Годь ішов...

... той боляр Сегеня, який убив сина Ермон-
реха, а отрока Гулареха ранив...

... Алдореху, не робім од то... а маємо дава-
ти... двісті то...

... час Ерменреху іде Годь до полуночі і
прийшла на нас і поробила... а не брала, а
отроків маємо тяжити, то бо зле творили. І
так Русь упала, а вороги стали на нас владця-

ми і то тривало... літ, а струснулися і отроківства часів одріклися... і стали руси вольні і живемо так... коли бо руси възпрянувши, повалили Готь тую...

... се бо огороджували землю Русколані і охороняли її... многії іто ішли отці до лісів у Ворозенць і ураз... на Готь всією силою і розтрошили її...

... те заіснувало за час Конореха, од якого походить Алдорех і прапраотець Готорех, сей бо єсть прадо Єрменреха...

... ті літа були там годи Єрменреха, і ці злобилися на нас і тут була боротьба велика, і годи були потиснені і одтручені до Донця і Дону, і Єрменрех пив вина любибратерські з воєводами нашими і так договорилися жити по-новому.

... тим часом коли ж бо Готь іде на нас, Єрменрех з єгунами, і так оце подужали вони, а ми маємо два вороги на двох кінцях землі нашої, і той Болорев перед трудами великими. Ото тут Матирева прилітає, каже йому, щоб сміло напали на єгунів спершу і розтрошили їх, а потім повернулися на Готь. Там бо повергли сина Єрменреха і замертво отця. І тут Гураік, друг наш, також п'є кров і вина, а після того за одно літо іти міг на нас. А цим разом Болорев говорив про вигнання годів і так зробив. Одеренчені стояти маємо, а чи ті урочиті добростатно до голови своєї? Як на тому стало, борімося на життя наше залізами (зброєю) отців наших, бо колеса (вози) і коні єсть то сила наша, то бо даємо іншим, яко стаглут... (відколото)

ЗМІСТ

Книга книг – Біблія і те, що було до неї...	
Передне слово	3
Практикум № 1	8
<i>I частина</i>	
Велес – книга	
“Наша спадщина”	9
РОЗДІЛ 1	
Знахідка полковника Ізенбека та її зникнення й поява	16
1. Мандрівні дощечки	16
2. Хто ж він, рятівник пам’ятки?	25
3. Перші сліди	29
Практикум № 2	34
РОЗДІЛ 2	
Чиє письмо стало кирилицею?	42
1. Кризь морок часу	42
2. Що повідомляють документи	46
3. Оприлюднено вперше	53
Практикум № 3	64
<i>II частина</i>	66
3. Давньоукраїнська трійця	73
Практикум № 4	79
РОЗДІЛ 3	
Голос “Велесової книги”	87
1. За заслоною – перед читачем	87
2. Племена й народи у “Велесовій книзі”	93
3. Традиції та обряди населення Праукраїни	101
Практикум № 5	109
РОЗДІЛ 4	
Україна-Русь передолегової доби	117
1. Поселення. Князі. Кордони.	117
2. Поема про Всесвіт і Україну-Русь	123
3. “Велесова книга” про майбутнє України	128
Практикум № 6	132
Післяслово	140
Практикум № 7	145

ΒΛΕΣΚΗΤ' 8 ΣΙΥΠΤΦΕΥ8ΤΥΗΩΕΜ8ΥΚΙΕ8Ε8ΤΕΠΡΙΒΕΣΙΩΣΙΛΛ
Β8Η8ΙΒΡΜ8Η8Ι8ΤΑΜΕΗ8ΙΑΚ8Ι8ΒΙΑ8ΑΠ8Α ΔΦΛΕΙ8Ε8Υ8Ε8Η8Τ8Α8Ω8Τ8Β8Ρ8Ι
ΑΤ8Ι8Μ8Υ8Κ8Ε8Η8Υ8Ι8Δ8Β8Α8Δ8Υ8Ε8Ρ8Ε8Ι8Μ8Σ8Τ8Α8Η8Α8Κ8Τ8Α8Κ8Ρ8Α8Β8Ε8Τ8Μ8Η8Τ8Α8Δ8Β8Η8Ο8Τ8
Ο8Η8Υ8Ι8Τ8Α8Δ8Ι8Β8Ο8Σ8Ι8ΟΥ8Π8Ε8Χ8Λ8Ο8Η8Π8Δ8Η8Ε8Μ8Υ8Μ8Ε8Η8Κ8Π8Ρ8Δ8Υ8Ρ8Σ8Β8Α8Τ8Α8Κ8Μ8Α8Λ8Α8
Ε8Σ8Ι8Α8Γ8Ο8Ι8Ρ8Δ8Ζ8Ρ8Ο8Σ8Ε8Η8Ε8Υ8Π8Ρ8Σ8Ε8Υ8Ε8Λ8Δ8Κ8Ρ8Ο8Υ8Σ8Α8Ο8Ι8Ω8Α8Μ8Λ8Φ8Δ8Υ8Τ8Υ8Α8Π8Θ8Μ8Λ8Ρ8Ε8
Δ8Α8Τ8Α8Ψ8Μ8Υ8Ι8Ζ8Μ8Λ8Ε8Η8Ο8Ι8Α8Ρ8Ο8Φ8Η8Α8Κ8Ε8Ψ8Α8Θ8Ι8Α8Τ8Α8Σ8Ε8Φ8Θ8Ρ8Ε8Η8Δ8Ε8Μ8Ε8Ζ8Ε8Η8Ο8Ι8
Α8Τ8Μ8Ε8Μ8Δ8Β8Ρ8Φ8Ε8Τ8Ε8Σ8Ε8Κ8Ε8Β8Ο8Η8Κ8Η8Α8Τ8Φ8Ε8Μ8Θ8Τ8Υ8Β8Τ8Β8Λ8Ε8Σ8Ο8Τ8Ρ8Α8Ζ8Ε8Η8Σ8Τ8Α8
Κ8Ε8Μ8Υ8Τ8Ρ8Ε8Δ8Ε8Χ8Δ8Μ8Σ8Ε8Η8Α8Ι8Μ8Θ8Μ8Θ8Δ8Χ8Β8Ζ8Ε8Η8Α8Ψ8Α8Τ8Θ8Μ8Υ8Ρ8Ψ8Ε8Μ8Θ8Χ8Β8Κ8
Β8Υ8Η8Δ8Ε8Β8Α8Ρ8Κ8Α8Β8Ε8Η8Β8Θ8Κ8Δ8Ο8Ι8Η8Ο8Ι8Η8Δ8Α8Π8Ρ8Σ8Η8Ε8Θ8Β8Ε8Κ8Ο8Ι8Α8Δ8Θ8Β8Ε8Κ8Ο8Ι8
Ρ8Ψ8Ε8Η8Θ8Ε8Σ8Ε8Δ8Κ8Υ8Δ8Ε8Σ8Η8Θ8Ι8Ω8Ο8Ι8Δ8Τ8Ε8Λ8Ρ8Α8Ψ8Ε8Η8Δ8Ψ8Ε8Η8Ζ8Δ8Β8Ρ8Ω8Ε8Τ8Σ8Ε8